

↑ **Bohemian Quartet / České kvarteto**
From the left / zleva: Karel Hoffmann, Hanuš Wihan, Oskar Nedbal, Josef Suk).
Original photograph from the studio C. P. Dyrendahl, Riga, 1895. / Originální fotografie, ateliér C. P. Dyrendahl, Riga, 1895.
ČMH, F 853.

Studies
EN +ΣEN
Musicalia 18/2026/1–2
DOI: 10.37520/muscz.2026.002

DAGMAR ŠTEFANCOVÁ

The Bohemian Quartet's Tour of Eastern and Northern Europe in Early 1895 (EN)

DEDICATED TO THE MEMORY OF MY LITHUANIAN FRIEND BIRUTĖ

Dagmar Štefancová
Czech Museum of Music
dagmar.stefancova@nm.cz

This work was financially supported by the Ministry of Culture of the Czech Republic (2024–2028/20.I.c, National Museum, 00023272)..

Abstract: The Bohemian Quartet (České kvarteto), the first Czech professional chamber ensemble, undertook long concert tours from the earliest stages of its career. This included a tour to eastern and northern Europe in early 1895. Much valuable information was provided by a detailed itinerary of the journey compiled by Ludwig Grünfeld's concert agency in Vienna, as well as by the correspondence of the individual quartet members (Karel Hoffmann, Josef Suk, Oskar Nedbal, Hanuš Wihan), original concert programmes, and reviews published in the newspapers and musical press of the places visited. The tour lasted 42 days with ca. 24 concerts. Czech compatriots living abroad and the quartet members' personal contacts with local musicians and art-loving elites played an important role in the tour's success. While on tour, the quartet familiarised audiences with chamber music by Czech composers (Bedřich Smetana, Antonín Dvořák), but they also performed string quartets by composers from the visited countries and works from the worldwide Classical and Romantic repertoire. The study also addresses aspects of culture and politics, especially the efforts of smaller nations under foreign rule to assert their cultural identity.

Key words: České kvarteto (Bohemian Quartet, Czech Quartet); concert tour; concert agency; Ludwig Grünfeld; chamber music; 1895; Russian Empire; itineraries; Antonín Dvořák; Bedřich Smetana
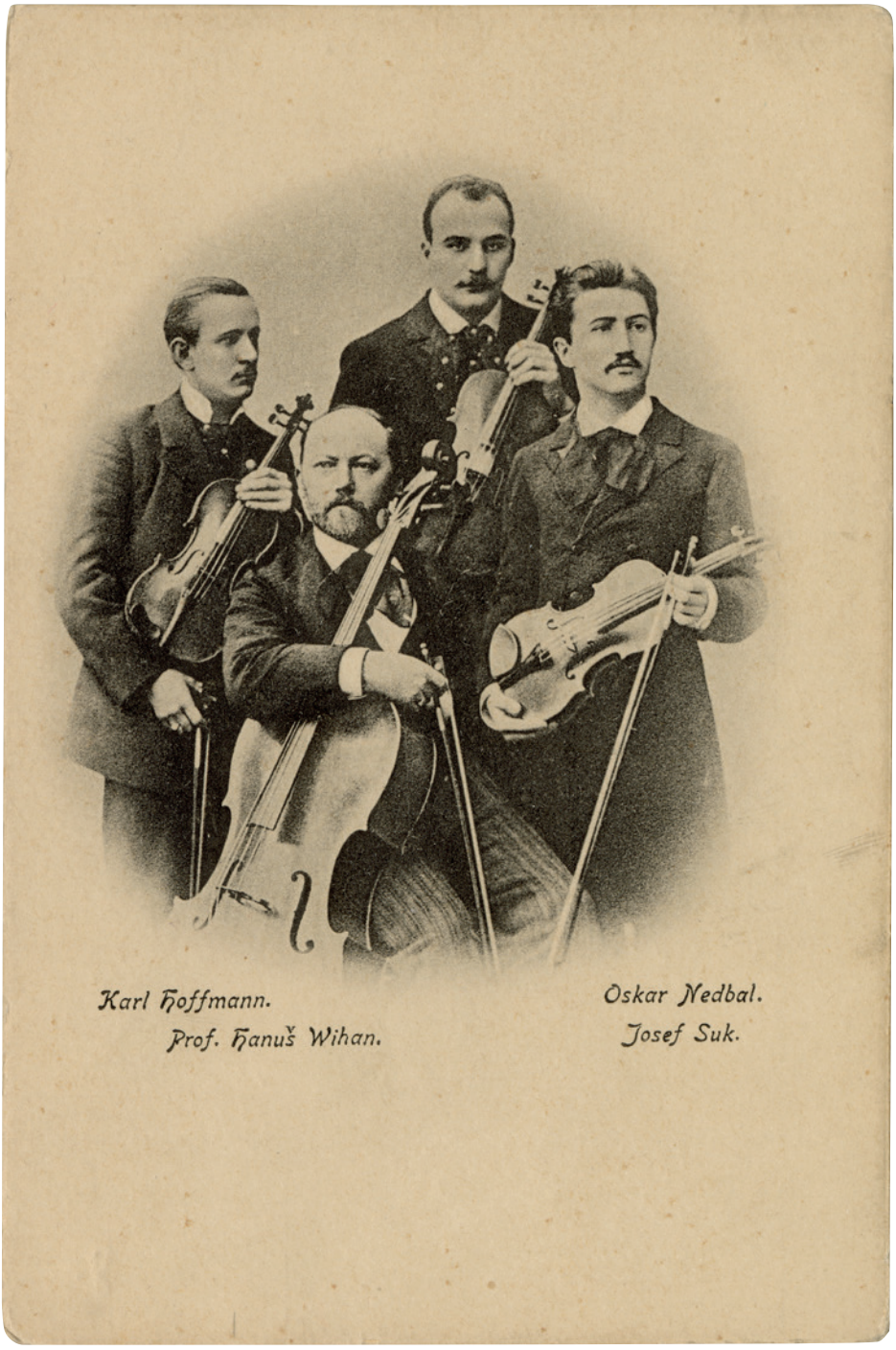
Introduction

At the end of the 19th century, the travels of famous soloists, conductors, and chamber ensembles resembled celebrity tours. With the support of agencies and impresarios, as well as personal contacts, the press, advertising, and music critics, they travelled great distances thanks to the ever-improving and expanding railway network. The ensemble České kvarteto (initially known in English as the Bohemian Quartet, then later as the Czech Quartet), established in 1892 as the first Czech professional chamber ensemble, took advantage of these possibilities. They first drew attention in 1891, joining the Czech-German Chamber Music Society (Kammermusikverein) at the recommendation of Professor Hanuš Wihan (1855–1920) from the Prague Conservatoire. Their appearance at the Rudolfinum on 22 October 1892 ("Concert of Prague Conservatoire Graduates") is usually regarded as the quartet's true premiere. First violinist Karel Hoffmann (1872–1936), second violinist Josef Suk (1874–1935), violist Oskar Nedbal (1874–1930), and cellist Otto Berger (1873–1897) made their first appearance under the name "České kvarteto" in Rychnov nad Kněžnou on 13 November of that year. In early 1893, they gave four landmark concerts in Vienna mainly featuring Smetana on their programmes, and this opened the doors to foreign stages for the young quartet. Unfortunately, Otto Berger began to exhibit the symptoms of tuberculosis in the spring of 1893, and by the end of the year it was clear the quartet had to find a different cellist.[1] The replacement turned out to be none other than Hanuš Wihan, who, as professor of chamber music at the conservatory, had initiated the formation of the quartet. In the end, he served as the group's cellist until 1914, for a full twenty years.

At the inaugural concert of the Czech Chamber Music Society on 10 October 1894 at Prague's Rudolfinum, the Bohemian Quartet played Smetana's *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*" and Dvořák's *String Quintet in E flat major*, Op. 97, surrounding the *String Quartet in B flat minor* by the Russian composer Sergei Taneyev. The latter work's inclusion emphasised the society's Slavonic orientation and gave expression to Wihan's Russophilism. However, in the 19th century, admiring Russian culture did not mean admiring Tsarist autocracy. Wihan's ties with Russia were primarily based on close personal relationships: he had become acquainted with Pyotr Ilyich Tchaikovsky in Prague in late 1888, maintained contact with the cellist Karl Davydov,[2] was friends with the aforementioned Taneyev, etc. The term "Russian tour", which has become established for the Bohemian Quartet's 1895 journey and will be used in the following discussion,

1 Berger played his last concert with the Bohemian Quartet in the spring of 1894, when his colleagues visited him at a sanatorium in Gries (Bolzano).

2 Karl Yulievich Davydov (1838–1889), a prominent cellist, worked at the Saint Petersburg Conservatoire and was its director from 1878 to 1886. According to the period press, Wihan was among the participants in his masterclasses. See GROCHOVSKIJ, Vjačeslav: *Čeští hudebníci na Rusi*. Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2010, p. 152.

↑ **Bohemian Quartet / České kvarteto**
This photographic group portrait appeared on a postcard published for Deutsche Reichspost, ca. 1895. / Společný fotoportrét na pohlednici vydané pro Deutsche Reichspost, cca 1895.
ČMH, 24/85.

is not entirely accurate, since the route also led through cities in Austria-Hungary and Germany. Unlike today, the Baltic states and Finland were not independent countries on the map of Europe; the Russian Empire ruled them as more or less autonomous territories.[3] After the three partitions of Poland and the Congress of Vienna (1815), part of Poland was transformed into the Congress Kingdom of Poland, which was forcibly Russified and by the end of the 19th century had become a province of the Russian Empire.

The Bohemian Quartet's first major tour abroad, leaving aside the lands of Austria-Hungary, headed westward to Germany in November 1894. By this time, organisational preparations for a Russian tour were already underway, with Ludwig Grünfeld (1854–1925), taking charge as the owner of the Theater- und Concert--Bureau in Vienna,[4] while Hanuš Wihan handled the arrangements on behalf of the Bohemian Quartet.[5] Another Viennese concert agent, Albert Gutmann, commented on the situation with some displeasure; his managerial services to the Bohemian Quartet had been undeniable, and he reminded the quartet members of them as late as June 1895.[6] The ambitious plan for the tour required the concerts to be divided into two parts: at least 24 took place in February and March 1895, and about 20 more followed between November 1895 and early 1896. At the end of October 1894, passports and Russian visas were obtained, and Grünfeld indicated that the complete itinerary for the first part of the tour would soon be sent.[7] This itinerary, in the form of a booklet measuring 19 × 12 cm with forty-three hand-written pages,[8] contains Grünfeld's detailed information, which nonetheless

3 [?]: České kvarteto, *Dalibor*, vol. 17, nos. 7–8, 2 Feb. 1895, p. 57 – the journal announced the Bohemian Quartet's tour as a visit to Poland and Russia.

4 The Grünfelds were an extended and musically talented Jewish family from Bohemia. The most famous family member, the pianist Alfred Grünfeld (1852–1924), played with the Bohemian Quartet for the first time on 8 Mar. 1894 in Vienna and many times thereafter at other venues. The Grünfeld agency, for example, also represented Udel's comic vocal quartet and the Rosé String Quartet.

5 Cf. Ludwig Grünfeld to Hanuš Wihan, Vienna, 30 Oct. 1894. Autograph, letter, National Museum – Czech Museum of Music (hereinafter ČMH), S 211/170. Also see Ludwig Grünfeld to Hanuš Wihan, Vienna, 23 Jan. 1895. Autograph, letter, National Museum – Historical Museum, Theatre Department (hereinafter NM–DO), H6A-7873.

6 Cf. Albert Gutmann to the Bohemian Quartet, Vienna, 7 Jun. 1895. Autograph, letter, NM–DO, H6A-7874.

7 Cf. Ludwig Grünfeld to Hanuš Wihan, 30 Oct. 1894, op. cit., p. 1.

8 *Reisen des Böhm. Streich-Quartett*. Autograph, in German using Latin script rather than Kurrent, ČMH, 24/85. Originally, the itinerary was part of the holdings of the Antonín Dvořák Museum (hereinafter MAD, inv. no. 944 VIIIa, acquisition no. 151/65 a). In 1985 it was transferred to the Bohemian Quartet collection of the Music History Department of the ČMH under acquisition no. 24/85. For basic information, see ŠTEFANCOVÁ, Dagmar: Karel Hoffmann – primárius a „manažer" Českého kvarteta / Karel Hoffmann: First Violinist and 'Manager' of the Czech Quartet, *Musicalia*, vol. 2, 2010, nos. 1–2, pp. 36–49 (Czech version), pp. 50–64 (English version), here pp. 40, 55.

needed verification[9] based on already published musicological literature,[10] memoirs, reviews and reports from the period press, correspondence, concert programmes, trophies, photographs, and other materials.[11] All these materials make it possible to follow the Bohemian Quartet's travels day by day and stop by stop[12] in more or less its actual form.

Reconstruction of the Tour

Day 1

Date: 31 January
Rail connection: Kaiser Ferdinands **Nordbahn** (Emperor Ferdinand Northern Railway), Vienna – Krakow:[13] **departure from Vienna 12 noon, arrival in Krakow 8.45 p.m.**
Accommodations: **Hôtel de Saxe**

On Thursday, 31 January, the Bohemian Quartet boarded a train of the Emperor Ferdinand Northern Railway, known in Czech as the "ferdinandka". The line's domestic service to Krakow offered comfortable compartment coaches with upholstered seats, steam heating and, from 1893 onwards, even electric lighting.[14] Each quartet member brought his musical instrument and luggage with personal possessions. The weather was very cold. Already during the first week, the quartet

9 Not all of the information from the itinerary has been possible to verify. This particularly applies to deviations from the announced railway schedule (delays etc.) and real earnings. In the daily instructions reproduced in the chapter "Reconstruction of the Tour", information taken from the itinerary is highlighted in blue.

10 E.g. BOLEŠKA, Josef: *Deset let Českého kvarteta*. Praha: Mojmír Urbánek, 1902, pp. 70–71; *Čtyřicet let Českého kvarteta*, ed. J. M. Květ, Praha: Český spolek pro komorní hudbu, 1932, pp. 35–36 etc.; KVĚT, J. M.: *Z pamětí Českého kvarteta*. Praha: Edice Corona, 1936; ŠULC, Miroslav: *Oskar Nedbal*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, pp. 48–49; VRATISLAVSKÝ, Jan: *České kvarteto*. Praha: Editio Supraphon, 1984.

11 The Music History Department of the ČMH preserves and has catalogued the estates of Karel Hoffmann (S 91), Josef Suk (S 184 and "Dodatky"), Oskar Nedbal (S 139), Otto Berger (S 271), and Hanuš Wihan (S 211). The bulk of Nedbal's estate is in the care of the NM–DO. For details, see BUCHNER, Alexandr: *Oskar Nedbal. Soupis pozůstalosti*. Praha: Národní muzeum, 1968 (2 volumes).

12 Information about the railways in Austria-Hungary is drawn from SCHREIER, Pavel: *Příběhy z dějin našich drah. Kapitoly z historie českých železnic do roku 1918*. Praha: Mladá fronta, 2009. Much valuable information for travellers was provided by *Baedeker's West- und Mittel-Russland. Handbuch für Reisende*. Leipzig: Karl Baedeker, 1883.

13 Geographical names are given here in their usual present forms in English (e.g. Vienna, Vilnius, Saint Petersburg), but this is a very complicated issue. For many of the places the quartet visited, there have been names in a variety of languages including Polish, Lithuanian, Russian, German, and Czech (Wilno – Vilnius – Вильна – Wilna – Vilna). Exceptions are discussed where they appear.

14 SCHREIER, *Příběhy z dějin našich drah*, op. cit., p. 184.

members realized that they could not do without fur coats and would have to buy them, "*for the cold here is severe*",[15] and Russia and Finland were still yet to come.

Day 2

Date: 1 February
Concert venue and time: Krakow, hall of the Hôtel de Saxe, evening
Fee: 200 Austro-Hungarian crowns
Programme: Franz Schubert: *String Quartet in A minor*, Op. 29; Pyotr Ilyich Tchaikovsky: ***Andante cantabile*** (2nd movement from the *String Quartet No. 1 in D major*, Op. 11); Oskar Nedbal: ***Valse petite*** (probably an arrangement of the second of his *Four Pieces for Piano*, Op. 8); Edvard Hagerup Grieg: ***Saltarello*** (4th movement of the *String Quartet No. 1 in G minor*, Op. 27); Ludwig van Beethoven: *String Quartet in F major*, Op. 59, No. 1. Encore: Antonín Dvořák: *Waltz*[16] (from *Two Waltzes*, Op. 54).

The tour's opening concert took place on Friday, 1 February in Krakow (Kraków, Krakau). It was presented by the Musikverein (Towarzystwo Muzyczne) led by its director Wiktor Barabasz (1855–1928), a pianist, conductor, and pedagogue. As the artistic director of the Musikverein (from 1886), Barabasz was one of the most important figures in Krakow's musical life at the turn of the 19th and 20th centuries. Reports in the local press carried information about the individual members of the Bohemian Quartet, the successful launch of the ensemble's career, and above all, words of praise about their performance in Krakow. Although the reviewer from *Głos Narodu*[17] incorrectly called Grieg's *Saltarello* a "Tarantella" and identified Tchaikovsky's *Andante cantabile* as belonging to a "Suite" by the composer without further specification rather than as a movement of his *First String Quartet*, the concert's programming was received enthusiastically. The audience heard two complete string quartets with a few shorter, lighter pieces in between (including the *Valse petite* by the violist of the Bohemian Quartet Oskar Nedbal). Besides the aforementioned journalists, the event was also covered by Franciszek Bylicki,[18] who was the music critic of the newspaper *Czas* for many years.

15 Cf. Josef Suk to his parents, Warsaw, 6 [Feb.] 1895, p. 2. Autograph, letter, ČMH, S 184/199. Edition: *Josef Suk. Dopisy o životě hudebním i lidském*, ed. Jana Vojtěšková, Praha: Editio Bärenreiter, 2005, pp. 16–17.
16 W. Pr. [Władysław Józef Prokesch]: Koncert kwartetu czeskiego, *Nowa Reforma*, vol. 14, no. 30, 6 Feb. 1895, p. 3.
17 St. [Stanisław Tomkowicz]: Koncert kwartetu czieskiego, *Głos Narodu*, vol. 3, no. 28, 2 Feb. 1895, p. 7.
18 BYLICKI, Franciszek: Koncert czeskiego kwartetu smyczkowego, *Czas*, vol. 48, no. 29, 5 Feb. 1895, p. 2. For discussion of Bylicki and, more broadly, music criticism and musical life in Krakow, see WOŹNA-STANKIEWICZ, Małgorzata: Znany publicista, lecz zapomniany pianista: przypadek Franciszka Bylickiego, *Musica Galiciana. Kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich*, vol. 19, 2025, pp. 308–358.

Day 3

Date: 2 February
Rail connection: Krakow – Lviv: **departure from Krakow 7.07 a.m., arrival in Lviv 2.32 p.m.**
Accommodations: Lviv, **Hôtel George**
Concert venue and time: **Lviv**, concert hall of the National House (Dom Narodny), **7.30 p.m.**
Fee: **300 Austro-Hungarian crowns**
Programme: Bedřich **Smetana**: *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*"; Pyotr Ilyich Tchaikovsky: *Andante cantabile* (2nd movement from the *String Quartet No. 1 in D major*, Op. 11); Oskar Nedbal: *Valse petite* (probably an arrangement of the second of his *Four Pieces for Piano*, Op. 8); Edvard Hagerup Grieg: *Saltarello* (4th movement of the *String Quartet No. 1 in G minor*, Op. 27); Ludwig van **Beethoven**: *String Quartet in F major*, Op. 59, No. 1.[19]

The next day, i.e. on Saturday, 2 February, the quartet took the Galizische Carl Ludwig-Bahn line from Krakow to Lviv (Lemberg, Lwów), then the capital of Galicia. A correspondent for the Czech newspaper *Národní listy* reported that "[…] *the young Czech artists arrived on the 2nd of this month in the afternoon by an express train from Krakow, and they were welcomed at the station by Professor Sládek*[20] *on behalf of the Towarzystwo muzyczne and by Mr. Feigl*[21] *on behalf of the Czechs of Lviv.*"[22] The concert was given under the auspices of the Galizischer Musikverein (Towarzystwo Muzyczne); the society's director Rudolf Schwarz was one of the leading figures of Lviv's Polish-oriented musical life. The middle part of the concert was originally to have been filled by Antonín Dvořák's *String Quartet in E flat major*, Op. 51. Instead, rather than presenting the complete quartet from Dvořák's Slavonic period, the performers chose shorter, audience-friendly pieces that catered to listeners who were only gradually becoming accustomed to more demanding concert programmes. Information about the works performed is based on a report by Alojzy Brukman.[23] In his report, the correspondent of *Gazeta*

19 Original printed programme from Oskar Nedbal's estate, NM–DO, H6C-2660.
20 Alois Sládek (Sladek) taught cello at the conservatoire of the Galician Music Society (Galizischer Musikverein) from 1885 to 1939. Cf. SAMOTOS-BEIRLE, Natalia: Hudební spolky ve Lvově (Halič) a jejich spolupráce s vojenskými orchestry kolem roku 1900, in: *Vojenská hudba v kultuře a historii Českých zemí*, ed. Jitka Bajgarová, Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i., 2007, pp. 277–287, here p. 280.
21 Ludvík Feigl, an active member of Lviv's Česká beseda (a Czech-language and culture society), had been living there since 1887. Cf. TOPINKA, Evžen: Čeští vojenští hudebníci v Haliči, in: *Vojenská hudba v kultuře a historii Českých zemí*, op. cit., pp. 263–276, here p. 263.
22 [?]: Hudba. České kvarteto ve Lvově, *Národní listy*, vol. 35, no. 38, 7 Feb. 1895, p. 4.
23 BRUKMANN, Al.: Koncert czeskiego kwartetu, *Dodatek do Gazety Narodowej*, vol. 35, no. 35, 5 Feb. 1895, p. 2.

Narodowa compared the Bohemian Quartet to the Florentine Quartet,[24] whose artistry the Czech ensemble matched and perhaps even surpassed. He put special emphasis on the impression made by the opening movement of Smetana's quartet, and he praised the performances of Grieg's technically difficult *Saltarello* and of Beethoven's famous "Razumovsky" Quartet in F major. The enthusiastic tone of the report reflected not only the successful concert but also its continuation at what we would today call an afterparty, which an unknown correspondent from Lviv described as follows: "*After the concert, a friendly reception was held in honour of the distinguished artists at a Pilsner restaurant (Stadmüller's). Besides the excellent local musicians and music critics, Lviv's Czechs turned out in large numbers. The friendly and very cordial gathering, at the initiative of young local artists, at which the Central School Foundation was also remembered, lasted long into the night.*"[25]

Performances by military bands of the Austrian regiments deployed in Lviv were an essential part of the city's musical life. For example, the band of the Imperial and Royal 80th Infantry Regiment led by the bandmaster František Fridrich played regularly at entertainments held by the local Česká beseda.[26] Ludwig Grünfeld put the quartet players in contact with Ernst Grünfeld, a lower-ranking officer serving with that regiment. The match of surnames was not coincidental; he was the younger brother of the Viennese impresario.[27] Many Czech musicians associated with regimental bands must surely have attended the Bohemian Quartet's concert and the subsequent personal gathering with the visiting artists.

Days 4–5

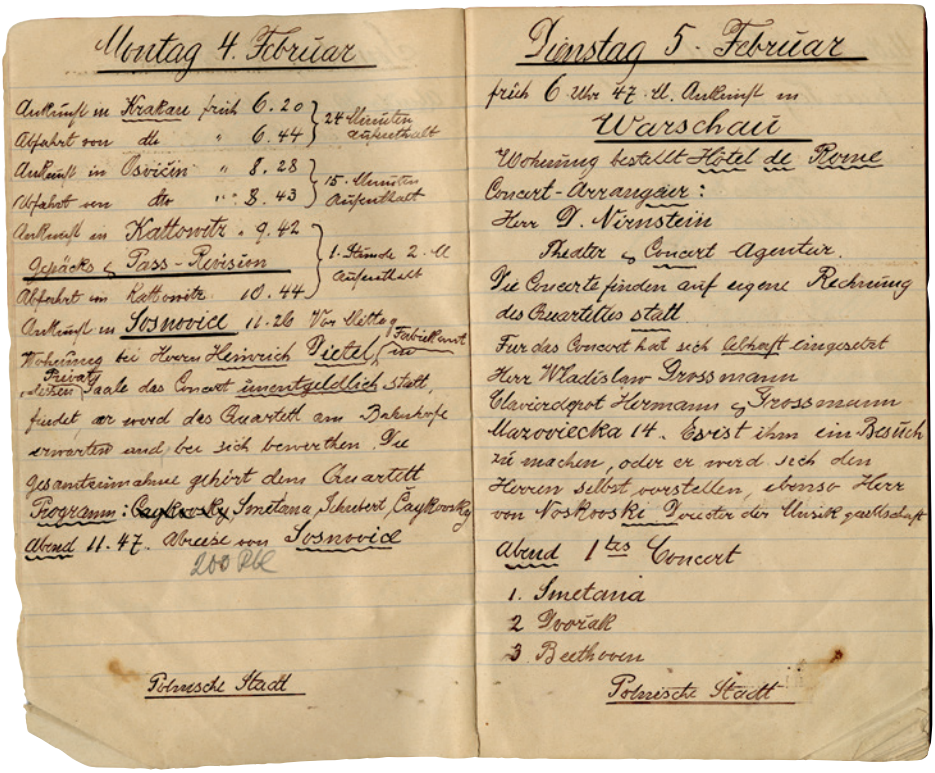
Date: **3–4 February**
Rail connection: Lviv – Krakow: departure from Lviv 10.10 p.m., arrival in Krakow 6.20 a.m.; Krakow – Auschwitz: **departure from Krakow 6.44 a.m., arrival in Auschwitz 8.28 a.m.;** Auschwitz – Katowice: **departure from Auschwitz 8.43 a.m., arrival in Katowice 9.42 a.m.; customs and passport control;** Katowice – Sosnowiec: **departure from Katowice 10.44 a.m., arrival in Sosnowiec 11.26 a.m.;** Sosnowiec – Warsaw: **departure from Sosnowiec 11.47 p.m.**

24 The Florentine Quartet, led by its first violinist Jean Becker (1833–1884), was known for the balance and flawless coordination of its individual parts, as well as for the fervour of its performances. By the mid-1890s, however, the quartet had ceased to exist. Antonín Dvořák's *String Quartet in E flat major*, Op. 51, which the Bohemian Quartet performed repeatedly during its tour of Russia, had been commissioned by Jean Becker and was published in 1879, dedicated to him.

25 [?]: Hudba. České kvarteto ve Lvově, *Národní listy*, vol. 35, 7 Feb. 1895, op. cit. The Central School Foundation (Ústřední matice školská) significantly supported the education of the Czech minority.

26 TOPINKA, Čeští vojenští hudebníci v Haliči, op. cit., p. 268. František Fridrich (1856–1933) was the bandmaster of the 80th regiment from 1888 to 1914.

27 For the Grünfeld family tree, see https://www.payne.cz/3xS43787/GrunfeldErnst.htm [cit. 2026-04-21]. Ernst Grünfeld (1860–1938) eventually attained the rank of colonel.

↑ **Tour itinerary / Itinerář turné**
Entries for 4–5 February 1895 (Sosnowiec, Warsaw). / Záznamy pro 4.–5. února 1895 (Sosnovec, Varšava). ČMH, 24/85.

Concert venue and time: Sosnowiec, Dietl Palace, 7.30 p.m.
Fee: 200 roubles
Programme: Bedřich Smetana: *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*"; Franz Schubert: *String Quartet in A minor*, Op. 29; Pyotr Ilyich Tchaikovsky: *String Quartet No. 2 in F major*, Op. 22.[28]

After a free day on Sunday, 3 February, the quartet faced an arduous journey involving several transfers and border formalities. At the time, Katowice (Kattowitz) was part of the German Empire, so the quartet members had to undergo customs and passport checks. They reached the Russian border after a short journey towards Sosnowiec (Sosnowitz). At the time, the official border crossing into Russia was located in Granica, now the Maczki district of Sosnowiec, where there was an imposing railway station building. The Bohemian Quartet made a stop in

28 Original printed programme, NM–DO, H6C-2655. The pairs of dates on programmes reflected the Gregorian and Julian calendars.

Sosnowiec at the invitation of Heinrich Gotthold Dietel (1839–1911), a textile manufacturer who had built a factory there, as well as a grand residence, an Evangelical church, and a secondary school. He also participated in other projects supporting the development of this young industrial town. The private concert was followed by a reception and a social gathering.[29] By a night train on the Warsaw–Vienna line, which was the oldest long-distance railway in the Tsarist Empire and had the standard European gauge of 1,435 mm, the quartet members departed for Warsaw (Warszawa, Warschau) just before midnight.

Day 6

Date: 5 February
Rail connection: arrival in Warsaw 6.47 a.m.
Accommodations: Warsaw, Hôtel Victoria [?]
Concert venue and time: Warsaw, hall of the Museum of Industry and Agriculture (Muzeum Przemysłu i Rolnictwa), 8 p.m.
Fee: not determined
Programme: Bedřich Smetana: *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*"; Antonín Dvořák: *String Quartet in E flat major*, Op. 51; Ludwig van Beethoven: *String Quartet in F major*, Op. 59, No. 1.[30]

Like Sosnowiec, Grünfeld also characterised Warsaw as a "Polish city". The Bohemian Quartet arrived there on the morning of 5 February and probably stayed at the Hôtel Victoria.[31] The liaison in Warsaw was Daniel Nirnstein, the owner of the Theater- & Concert-Agentur.[32] In the itinerary [p. 7], Grünfeld also recommended contacting Wladisław Grossmann, who ran a piano rental business, and especially Zygmunt Noskowski, director of the Musikgesellschaft (Towarzystwo Muzyczne). "*The attendance* [at the first concert] *was not wonderful, but the success was tremendous*", Josef Suk reported to his parents,[33] and he rejoiced over the enthusiastic reviews, as did Oskar Nedbal in his correspondence.[34] A detailed announcement appeared in the morning press before the concert. In it, Stanisław Ciechomski drew attention not only to the quartet's successes in Prague, Berlin, and Vienna, but also to the programme prepared for the occasion, which offered listeners Czech

29 Cf. Josef Suk to his parents, 6 [Feb.] 1895, op. cit., p. 1.
30 Original printed programme, NM–DO, H6C-2656.
31 The itinerary [p. 7] mentions accommodations at the Hôtel de Rome, but Josef Suk's letter to his parents, 6 [Feb.] 1895, op. cit., p. 1, was written on stationery with the letterhead of the Hôtel Victoria Varsovie. According to the travel guide *West- und Mittel-Russland – Handbuch für Reisende*, op. cit., p. 9, it was a German hotel with an excellent but not expensive restaurant.
32 SENFF, Bartholf: *Signale für die musikalische Welt*. Leipzig: Bartholf Senff, 1890, p. 44.
33 Cf. Josef Suk to his parents, 6 [Feb.] 1895, op. cit., p. 1.
34 Cf. Oskar Nedbal to his parents, Warsaw, 8 Feb. 1895. Autograph, letter, ČMH, S 139/11, pp. 1–2.

chamber works. His column was intended to arouse interest in the forthcoming cultural event and to contribute towards greater attendance.[35] The next day, the same critic reviewed the Bohemian Quartet's performance, introduced its individual members, and praised both Smetana's and Dvořák's quartets. "*They must be seen playing Smetana or Dvořák. Their modest but kindly countenances come alive with every bar of the work being performed. A kind of fever overtakes them; their blood seems to pulse in their veins to the rhythms of their native music. Despite all this intensity, they remain true to aesthetic principles, never crossing the bounds of good taste even in the least. They are not the kind of 'classical' pedants for whom the written note is the only law; they are artists who genuinely recreate the expressions of inner life as crystallized in musical form. Whatever work they are performing (and they choose only works of high artistic value), one cannot distinguish between the first and second violin; the viola often speaks with a power equal to that of the cello. As their strength unfolds in a carefully graduated crescendo, it seems that one is no longer hearing a single quartet, but an entire string orchestra.*"[36] The Czech press quoted words of praise from the newspaper *Kurjer Warszawski* as well as from *Kurjer Poranny* (which emphasised "*fire and manly power of enthusiasm*" and the beautiful programme) and *Gazeta Polska*.[37] Jan Kleczyński wrote a review that appeared in the journal *Echo Muzyczne*.[38] Polish critics agreed that the ensemble stood out for its technical perfection, its beautiful and unified tone, and the expressive commitment of its individual players, each of whom had complete command of their instrument.

The quartet members had a free day on Wednesday, 6 February, so the only comments in the itinerary [p. 8] for that day are the names of three critics: Jan Kleczyński of *Echo Muzyczne*, Aleksander Poliński, who in 1895 published in several periodicals and was active in the leadership of Warsaw's *Towarzystwo Muzyczne*, and Władysław Bogusławski, whose reviews were published in *Gazeta Polska*. We do not know exactly how the quartet players spent their day, but we assume that they also met Czech musicians living in Warsaw. Preserved in Oskar Nedbal's estate is a silver wreath presented to the Bohemian Quartet on 6 February 1895

35 St. Ciech. [CIECHOMSKI, Stanisław]: Z teatru i muzyki, *Kurjer Warszawski. Dodatek poranny*, vol. 75, no. 36, 5 Feb. = 24 Jan. 1895, pp. 1–2.

36 CIECHOMSKI, St. [Stanisław]: Z muzyki, *Kurjer Warszawski*, vol. 75, no. 37, 6 Feb. = 25 Jan. 1895, p. 2: "*Trzeba ich widzieć, jak oni grają Smetanę lub Dworzaka. Skromne, a uprzejme ich oblicza ożywiają się z każdym taktem wykonanego dzieła. Ogarnia ich jakby gorączka, krew gra im w żyłach rytmami pieśni ojczystej. Z tem wszystkiem, pozostają oni wierni zasadom estetyki, miary nie przekroczą ani na jotę. To nie owi ‚klasyczni' pedanci, dla których jedynem prawem nakreślony znak na papierze, to artyści istotnie odtwarzający objawy życia psychicznego, skrystalizowane w formach muzycznych. Gdy wykonywają jakiekolwiek dzieło (wybierają zaś jedynie utwory wysokiej wartości), nie rozpoznasz różnicy pomiędzy skrzypkiem pierwszym a drugim, altówka nieraz odezwie się równie potężnym dźwiękiem, co i wiolonczela. Gdy w stopniowanem* crescendo *zacznie rozwijać się ich siła, to zda się, że słyszysz nakoniec nie kwartet pojedyńczy, a cały chór smyczkowy.*"

37 [?]: Warsaw, *Dalibor*, vol. 17, no. 11, 23 Feb. 1895, p. 83.

38 KLECZYŃSKI, Jan: Przegląd muzyczny, *Echo Muzyczne, Teatralne i Artystyczne*, vol. 12, no. 6, 9 Feb. 1895, pp. 69–70.

by the "*participants of the evening*" with a Czech inscription.[39] Writing from Warsaw, Josef Suk told his parents: "*I am healthy and in good spirits. We drink excellent Russian tea, smoke Russian cigarettes, and eat caviar, but despite all that we still cannot make ourselves understood to Russians and have to resort to gestures. We understand the Poles much better.*"[40] During their tour, the quartet players did not refrain from the pleasures of life and social gatherings, where the renowned gourmand Hanuš Wihan was very much in his element.

Day 8

Date: 7 February
Rail connection: Warsaw – Koluszki: **departure from Warsaw 12.20 p.m., arrival in Koluszki 3.46 p.m.**; **departure from Koluszki 4.07 p.m., arrival in Łódź 5.10 p.m.**
Accommodations: Grand Hôtel
Concert venue and time: **Łódź**, Conzerthaus (Concert House), 8.30 p.m.
Fee: 190.56[41] [roubles]
Programme: Bedřich **Smetana**: *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*"; Franz **Schubert**: *String Quartet in A minor*, Op. 29; Pyotr Ilyich **Tchaikovsky**: *String Quartet No. 2 in F major*, Op. 22. Encore: Pyotr Ilyich Tchaikovsky: *Andante cantabile* (2nd movement from the *String Quartet No. 1 in D major*, Op. 11).

The performance in the industrial city Łódź (Lodz), with its large proportion of German and Jewish inhabitants, was basically a side trip from the main tour route; the quartet returned to Warsaw immediately after the concert. The Czech musicians had high hopes for the financial return from their appearance in Łódź (the concert in Warsaw was a disappointment in this regard), and according to Oskar Nedbal's account,[42] they enjoyed great success there. Tickets for the concert could be purchased at Mr J. Peterfilg's stationery shop. The itinerary [p. 9] lists the

39 NM–DO, H6-G 545. The wreath was ceremonially presented to the quartet at the conclusion of their second concert in Warsaw on 8 Feb. See POLIŃSKI, A[lexander]: Z muzyki, *Kurjer Poranny*, vol. 19, no. 40, 9 Feb. 1895, p. 3.

40 Cf. Josef Suk to his parents, 6 [Feb.] 1895, op. cit., p. 2.

41 Comment in pencil in the itinerary [p. 9] in Hanuš Wihan's hand.

42 Cf. Oskar Nedbal to his parents, 8 Feb. 1895, op. cit., pp. 2–3: "*Yesterday, we had a concert in Łódź (it's the Russian Manchester, a wealthy industrial town). The attendance there was very good, and the audience was enthusiastic. Throughout the entire evening, we were greeted with magnificent ovations. After the Schubert, we had to play the* Andante cantabile *by Tchaikovsky as an encore. After the final number, Tchaikovsky's Second String Quartet, such an enormous ovation erupted that we had to take eight curtain calls. But that was to no avail; the audience kept shouting 'Encore! Encore!' and refused to calm down. Meanwhile, we really had to hurry to catch our train, and fearing that the jubilant audience would not let us leave, we asked a gentleman to tell them that we had to depart. Only then did they calm down and go home.*"

editor Alexander Dreving from the *Lodzer Zeitung* as a contact. This newspaper left nothing to chance, publishing a prominent notice of the Bohemian Quartet's concert well in advance. It also gave due attention to the subsequent reviews, which, among other things, appealed to the authority of Eduard Hanslick, whose favourable opinion of the quartet was crucial for the ensemble's future. In the *Lodzer Zeitung*, the critic Rothbarth wrote, among other things: "*The entire ensemble is delicate and transparent, like a miniature painting executed by a master hand with the finest nuances of colour; every musical figure, whether a leading voice or a countertheme, emerges clearly and distinctly without ever becoming obtrusive, and some harmonies sound—without exaggeration—like Aeolian harps! From his wonderful instrument, the first violinist, Mr Hoffmann, draws tones of almost unimaginable softness and, again, of titanic power. The viola solos were particularly captivating, sometimes ringing out like a war trumpet and soon afterwards melting into tenderness like a baritone voice.*"[43] The trip back to Warsaw was not supposed to have begun until the following morning, but according to Nedbal's letter to his parents and the report in the *Lodzer Zeitung*,[44] the players took the night train and arrived back in Warsaw about four hours later.

Day 9

Date: 8 February
Rail connection: Łódź – Warsaw: arrival in the morning hours
Concert venue and time: Warsaw, Hall of the Museum of Industry and Agriculture (Muzeum Przemysłu i Rolnictwa), 8 p.m. [?]
Fee: 276[45] [roubles]
Programme: Bedřich Smetana: *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*"; Franz Schubert: *String Quartet in A minor*, Op. 29; Pyotr Ilyich Tchaikovsky: *String Quartet No. 2 in F major*, Op. 22. Encore: Antonín Dvořák: *Waltz* (from *Two Waltzes*, Op. 54).

On the evening of Friday, 8 February, the Bohemian Quartet gave its second concert in Warsaw. Contrary to the proposal in the itinerary [p. 10], the originally planned Quartet in E flat major by Dvořák was replaced by Smetana's, which had

43 ROTHBARTH: Kunstnachrichten, Theater u. Musik, *Lodzer Zeitung*, vol. 32, no. 34, 9 Feb. 1895, p. 4. "*Das ganze Ensemble ist zart und durchsichtig, wie ein von Meisterhand in zartester Farbennüancirung ausgeführtes Miniaturgemälde; jede Tonfigur, sei sie führend oder Contrathema, hebt sich klar und bestimmt ab, ohne je aufdringlich zu sein, manche Harmonien klingen ohne Uebertreibung – wie Eolsharfen! Der Primgeiger, Herr Hoffmann, entlockt seinem wunderbaren Instrumente Töne von geahnter Weichheit und wieder von titanischer Gewalt. Reizvoll klangen die Solis der Viola, die manchmal schmetterieren, wie eine Kriegstrompete und bald darauf schmelzend weich wie eine Barytonstimme klangen.*"

44 Ibid.

45 Comment in pencil in the itinerary [p. 10] in Hanuš Wihan's hand.

already been on the programme of the first concert in Warsaw. The critic Alexander Poliński commented positively on the change to the programme. In his opinion, those who had already heard Smetana's quartet on 5 February would gladly listen to it again, and for those who were not yet familiar with it, the quartet had a great experience in store. The change to the programme was in no way intended as a slight against Dvořák. Poliński wrote admiringly about the artists' performance, highlighting their virtuosity, wide dynamic range, and stylistic comprehension of the individual works.[46] The quartet rewarded its enthusiastic audience with only one encore because the players were departing for Vilnius (Wilno, Vilna) that night, and they were in a hurry to get to the railway station. Because of the lack of time, Grünfeld pointed out emphatically in the itinerary that it would be necessary to settle the hotel bill and take care of financial arrangements with Daniel Nirnstein before the concert.

Days 9–10

Date: **8 February – 9 February / 28 January**[47]
Rail connection: Warsaw – Vilnius: **departure from Warsaw 11.03 p.m.**, **arrival in Vilnius 12.18 p.m.**
Accommodations: **Hôtel Europe**
Concert venue and time: **Vilnius**, building of the Vilnius Military Officers' Club (Виленское военное собрание), 8 p.m.
Fee: **247.70**[48] [roubles]
Programme: Bedřich **Smetana**: *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*"; Franz **Schubert**: *String Quartet in A minor*, Op. 29; Pyotr Ilyich **Tchaikovsky**: *String Quartet No. 2 in F major*, Op. 22. Encore: Antonín Dvořák: *Waltz* (from *Two Waltzes*, Op. 54).

The train ride on the Warsaw – Saint Petersburg route took about 13½ hours. The line used a broad gauge of 1,524 mm, and the trains were powered by steam locomotives. First-class carriages offered compartments for six to eight passengers and were equipped with upholstered seats, gas lighting, and stoves for heating. Grünfeld also called Vilnius a "Polish city",[49] but the political and cultural situation there at the end of the 19th century was more complicated than that. After the January Uprising of 1863–1864 by Poles and Lithuanians, the Russian

46 POLIŃSKI, A[lexander]: Z muzyki, *Kurjer Poranny*, vol. 19, no. 40, 9 Feb. 1895, p. 3.
47 From this date onwards, with the exception of the concerts in Helsinki, Grünfeld also wrote the dates based on the Julian calendar, which are shown second after a slash.
48 Comment in pencil in the itinerary [p. 11] in Hanuš Wihan's hand.
49 Cf. [?]: České kvarteto ve Vilně, *Národní listy*, vol. 35, no. 51, 20 Feb. 1895, p. 4. The unidentified reporter described Vilnius as the "*capital of Lithuania*", while also portraying it as the "*gateway to Russia*".

authorities sought to suppress anything that might evoke the historically significant Polish–Lithuanian Commonwealth or contribute to the emergence of a modern Lithuanian nation. Polish culture was especially predominant in the towns and among the higher nobility. Here, the quartet encountered an educated public that was regularly introduced to leading soloists and chamber ensembles through public concerts.[50] The quartet's personal contact was Wacław Leon Makowski (1854–1929), a publisher and owner of a shop selling books and sheet music in Vilnius. He deserves much of the credit for the local Polish-language press and for cultivating readers and concert audiences. Through his own agency, he organised and promoted concerts, inviting artists from abroad and, whenever possible, circumventing censorship in order to support non-Russian cultural life. The original multilingual programme for the concert in Vilnius has been preserved. It was printed partly in Russian in Cyrillic, and partly in Latin script for French (Quatuor Tchèque, Quatuor e minor "Scenes de ma vie" and other titles of compositions) and Italian (tempo designations).[51] On the posters Makowski put up to advertise the Bohemian Quartet's appearance, Smetana's quartet was even given its German title, *Aus meinem Leben*.[52]

Although the printed programme lists works by Smetana, Schubert, and Tchaikovsky, the report sent to the editorial office of the Czech newspaper *Národní listy* refers instead to works by Smetana and Dvořák. In the case of Dvořák, the correspondent was referring to the encore: *Waltz* (from *Two Waltzes*, Op. 54). The tone of the report is a bit effusive ("[…] *Everyone who attended the concert declared that they had never heard anything like it before. We ourselves heard several men say that they had been moved to tears by the playing of the Czech musicians.*");[53] in any case, on the strength of this great success, a second concert of the Bohemian Quartet was confirmed for 10 March (= 26 February by the Julian calendar). Grünfeld had kept that date open, with the intention of adapting the tour schedule to demand. Again in Vilnius, the quartet players met with their compatriots[54] and with important figures. Among them was Mr Schönfeld, the director of the gasworks, whom Grünfeld had already mentioned in advance.

50 BAKUTYTĖ, Vida: Kamerinės instrumentinės muzikos koncertai Vilniuje XIX a.: epochinė kaita ir dynamika. Concertos of Instrumental Chamber Music in Vilnius in the 19th Century: Epochal Change and Dynamics, *Lietuvos muzikologija*, no. 14, 2013, pp. 8–24. The author also mentions three concerts given by the Bohemian Quartet in Vilnius in 1895 (p. 20).

51 Original printed programme, NM–DO, H6C-2657.

52 Cf. [?]: České kvarteto ve Vilně, *Národní listy*, 20 Feb. 1895, op. cit., p. 4. The report's author saw the use of the quartet's German title as an error on Makowski's part.

53 Ibid.

54 Ibid. Although we do not know specifically who was present at this gathering, it is certain that Rudolf Liehmann, the son of Dvořák's teacher Antonín Liehmann, was still working in Rokiškis, Lithuania in 1895, where he was known as Rudolfas Lymanas (1855–1904). At the court of the Ogiński princes in Rietavas, the orchestra was conducted by Josef Mašek, who is credited with being the first to recognise the talent of the Lithuanian composer and artist Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (1875–1911). In 1895, however, Čiurlionis was studying in Warsaw, so if he had been interested in a chance to hear the Bohemian Quartet, he would have attended a concert there, and not in Vilnius.

Days 11–12

Date: 10 February / 29 January – 11 February / 30 January
Rail connection: Vilnius – Moscow: **departure from Vilnius 12.04 p.m., arrival in Baranavichy 6.30 p.m., departure from Baranavichy 7.23 p.m., arrival in Minsk 10.50 p.m.**; **departure from Minsk 11.00 p.m., arrival in Smolensk 6.54 a.m. on 11 February, departure from Smolensk 7.04 a.m., arrival in Moscow 7.20 p.m.**
Accommodations: Hôtel Billo

On the afternoon of Sunday, 10 February, the Bohemian Quartet departed from Vilnius, and after a full day and about another eight hours, their ride ended in Moscow, where they had been invited by the Imperial Russian Musical Society (Императорское Русское Музыкальное Общество). The route passed through the railway junctions of Baranavichy (Baranowicze, Baranowitsch) and Minsk in present-day Belarus, where there was a connection to the important Moscow-Brest Railway.

Day 13

Date: 12 February / 31 January
Concert venue and time: Moscow, Lesser Hall of the Assembly of the Nobility (Московское Благородное Собрание), 9.00 p.m.
Fee: 350 roubles
Programme: Bedřich Smetana: *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*"; Antonín Dvořák: *String Quartet in E flat major*, Op. 51; Ludwig van Beethoven: *String Quartet in F major*, Op. 59, No. 1.[55] Encores: Pyotr Ilyich Tchaikovsky: *Andante cantabile* (2nd movement from the *String Quartet No. 1 in D major*, Op. 11); Antonín Dvořák: *Waltz* (from *Two Waltzes*, Op. 54).[56]

The Bohemian Quartet received a warm welcome from their compatriots, the Hřímalý family, with whom Wihan had already been in contact during his concert tour of Moscow in 1894. Jan Hřímalý (1844–1915) taught violin at the Moscow Conservatoire, was the concertmaster of the Symphony Orchestra of the Imperial

55 Original printed programme, NM–DO, H6C-2659. It contains an analysis of Smetana's quartet in Russian; the titles of the works on the programme are also in Russian. Only the Italian tempo indications are printed using Latin script.

56 Details about the encores appear in the review: KOCHETOV, N: Russkoje muzykalnoje obščestvo, *Artist*, vol. 7, 1895, no. 2, pp. 155–156. KVĚT, J. M.: *Z pamětí Českého kvarteta*, op. cit., p. 95, reports that instead of Dvořák's *Waltz*, the encore was the variations (2nd movement) from Haydn's *String Quartet in C major*, Op. 76, No. 3 (*"Kaiserquartett"*).

Russian Musical Society, and was a devoted promoter of chamber music, especially as the first violinist of the Moscow String Quartet. A celebration marking twenty-five years of Hřímalý's teaching and artistic work in Moscow was held at the end of January 1895. With the backing of Hřímalý, Taneyev, and Vasily Safonov (former and current directors of the conservatoire), the Bohemian Quartet faced an audience that had not always received visiting Czech musicians favourably. There were still fresh memories of Antonín Dvořák's concert tour to Moscow and Saint Petersburg in March 1890, when he conducted his own works, which did not receive such acclaim as had been expected in his homeland.[57] The audience, however, received the Bohemian Quartet's performance very well and listened to two encores. Arseny Koreshchenko's review in *Moskovskie vedomosti* (Московские ведомости) reveals a sympathy for the young musicians. The author highlights their ensemble playing, admirable interpretation, phrasing, and rhythmic clarity, but, on the other hand, makes no comment at all on the works performed.[58] The music correspondent of *Russkie vedomosti* (Русские ведомости) also wrote enthusiastically and mentioned that some parts of the programme had to be repeated two or three times.[59] The Moscow illustrated daily *Semya* (*Семья*) published a recent portrait photograph of the Bohemian Quartet.[60]

On Wednesday, 13 February, the quartet had the day off. We do not know how the quartet players spent their time, but they evidently did not remain idle. The preserved correspondence from the second part of the Russian tour, especially Hanuš Wihan's letters to Karel Bendl, paints a very colourful picture of Moscow in winter.[61] A sleigh ride, a "Russian troika", receptions in the upper echelons of society ("*oysters, blini with caviar, and champagne…*"), visits to the theatre and concerts—all of these could also have taken place in February 1895.

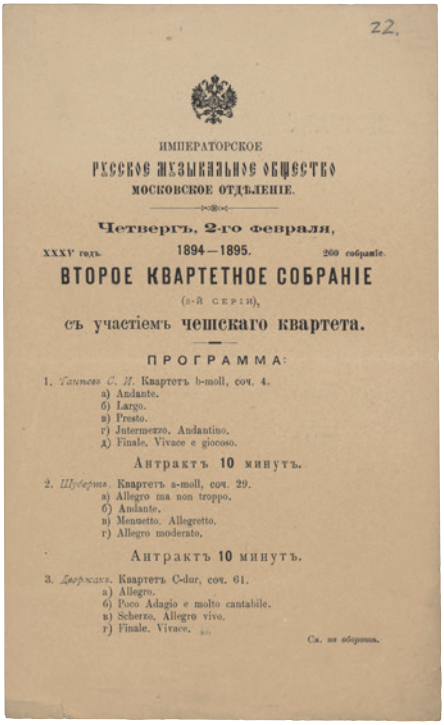
57 On 11 March / 27 February 1890, Dvořák conducted a concert in Moscow, 22 March / 10 March in Saint Petersburg. For details about these events, see KUNA, Milan: Dvořák a Rusko, *Hudební rozhledy*, vol. 30, 1977, no. 2, pp. 386–397. Now online: KUNA, Milan: *Dvořákovské variace. Studie a stati*. Praha: LaMartre, 2019, pp. 35–61, retrieved from: https://www.academia.edu/72798718/2019_Kuna_M_Dvo%C5%99%C3%A-1kovsk%C3%A9_variace_Studie_a_stati_Praha_LaMartre_382_str_ISBN_978_80_7568_142_3 [accessed on 31 July 2026]. GROCHOVSKIJ, *Čeští hudebníci na Rusi*, op. cit., p. 152, states that Hanuš Wihan also participated in organising Dvořák's concert tour.

58 Cf. [?]: Různé zprávy. Moskva, *Dalibor*, vol. 17, no. 12, 2 Mar. 1895, pp. 90–91.

59 The Bohemian Quartet's success in Moscow was reported in *Národní listy* – cf. [?]: České kvarteto v Moskvě (pův. dopis), *Národní listy*, vol. 35, no. 52, 21 Feb. 1895, p. 2.

60 *Semya*, vol. 3, no. 5, 29 Jan. = 10 Feb. 1895, p. 5 with the headline "Чешскій квартетъ, приглашенный для участія въ квартетныхъ собраніяхъ Русскаго музыкальнаго общества." (Bohemian Quartet, invited to perform at chamber music concerts of the Russian Musical Society).

61 For the set of letters from Hanuš Wihan to Karel Bendl, see ČMH, G 1–55.

22.

ИМПЕРАТОРСКОЕ
РУССКОЕ МУЗЫКАЛЬНОЕ ОБЩЕСТВО
МОСКОВСКОЕ ОТДѢЛЕНІЕ.

Четвергъ, 2-го февраля,

XXXV годъ. 1894—1895. 260 собраніе.

ВТОРОЕ КВАРТЕТНОЕ СОБРАНІЕ
(8-й серіи),
съ участіемъ чешскаго квартета.

ПРОГРАММА:

1. *Танѣевъ С. И.* Квартетъ b-moll, соч. 4.
а) Andante.
б) Largo.
в) Presto.
г) Intermezzo. Andantino.
д) Finale. Vivace e giocoso.

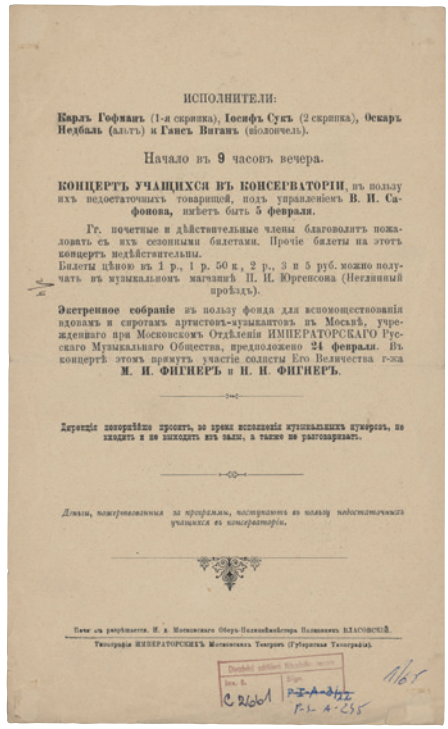
Антрактъ 10 минутъ.

2. *Шубертъ.* Квартетъ a-moll, соч. 29.
а) Allegro ma non troppo.
б) Andante.
в) Menuetto. Allegretto.
г) Allegro moderato.

Антрактъ 10 минутъ.

3. *Дворжакъ.* Квартетъ C-dur, соч. 61.
а) Allegro.
б) Poco Adagio e molto cantabile.
в) Scherzo. Allegro vivo.
г) Finale. Vivace.

См. на оборотѣ.

ИСПОЛНИТЕЛИ:

Карлъ Гофманъ (1-я скрипка), **Іосифъ Сукъ** (2 скрипка), **Оскаръ Недбаль** (альтъ) и **Гансъ Вигант** (віолончель).

Начало въ 9 часовъ вечера.

КОНЦЕРТЪ УЧАЩИХСЯ ВЪ КОНСЕРВАТОРІИ, въ пользу ихъ недостаточныхъ товарищей, подъ управленіемъ **В. И. Сафонова**, имѣетъ быть **5 февраля**.

Гг. почетные и дѣйствительные члены благоволятъ пожаловать съ ихъ сезонными билетами. Прочіе билеты на этотъ концертъ недѣйствительны.

Билеты цѣною въ 1 р., 1 р. 50 к., 2 р., 3 и 5 руб. можно получать въ музыкальномъ магазинѣ П. И. Юргенсона (Неглинный проѣздъ).

Экстренное собраніе въ пользу фонда для вспомоществованія вдовамъ и сиротамъ артистовъ-музыкантовъ въ Москвѣ, учрежденнаго при Московскомъ Отдѣленіи ИМПЕРАТОРСКАГО Русскаго Музыкальнаго Общества, предположено **24 февраля**. Въ концертѣ этомъ примутъ участіе солисты Его Величества г-нъ **М. И. ФИГНЕРЪ** и **Н. И. ФИГНЕРЪ**.

Дирекція покорнѣйше проситъ, во время исполненія музыкальныхъ нумеровъ, не входить и не выходить изъ залы, а также не разговаривать.

Деньги, пожертвованныя за программы, поступаютъ въ пользу недостаточныхъ учащихся въ консерваторіи.

Печат. съ разрѣшенія. И. д. Московскаго Обер-Полиціймейстера Полковникъ КЛАСОВСКІЙ.

Типографія ИМПЕРАТОРСКАГО Московскаго Товарищ. (Губернская Типография).

Druhotný výtisk Knihovna hudby
Inv. č. C 2661 Sign. P-I-A-3422 F-L A-235

↑ **Programme of the Bohemian Quartet concert / Program koncertu Českého kvarteta**
Moscow, 14 / 2 February 1895. / Moskva, 14. / 2. února 1895.
NM–DO, H6C-2661.

Day 15

Date: 14 February / 2 February
Concert venue and time: Moscow, Lesser Hall of the Assembly of the Nobility (Московское Благородное Собрание), 9.00 p.m.
Fee: 350 roubles
Programme: Sergei Ivanovich Taneyev: *String Quartet in B flat minor*, Op. 4; Franz Schubert: *String Quartet in A minor*, Op. 29; Antonín Dvořák: *String Quartet C major*, Op. 61. Encores: Antonín Dvořák: *Waltz* (from *Two Waltzes*, Op. 54 – the "second one"); Edvard Hagerup Grieg: *Saltarello* (4th movement of the *String Quartet No. 1 in G minor*, Op. 27).[62]

To open its second concert in Moscow, the Bohemian Quartet programmed Taneyev's *String Quartet in B flat minor*. The critic N. Kochetov reviewed both Moscow

62 Encores according to KOCHETOV, N. Russkoje muzykalnoje obščestvo, *Artist*, 1895, no. 2, op. cit., p. 156. The original printed programme has been preserved – NM–DO, H6C-2661.

concerts in the journal *Artist* (*Артист*), which published theoretical articles and reviews on theatre, music, and the visual arts. He reproached "*many purists of quartet playing*" who demanded a dry, academic interpretation, in contrast to the Bohemian Quartet's playing, which he described as full of fire, balanced in tone, and soulful.[63] He regarded Smetana's string quartet "*From My Life*" as an important work of the world chamber music repertoire, especially praising its third movement. In comparison with Smetana, in Dvořák's quartets, he found "[…] *more of the Czech national style, which for us represents a distinctive mixture of the purely Slavic and the German*",[64] with the Quartet in C major, Op. 61 receiving the more favourable assessment. He also did not fail to draw attention to the instruments of the quartet members, among which, in his opinion, only Wihan's cello met the high standards required. Overall, *Artist* considered both concerts of the Bohemian Quartet successful, praising the interpretation of Taneyev's quartet without any reservations, both in terms of form and content.

Day 16

Date: 15 February / 3 February
Concert venue and time: Moscow, building of the conservatoire, in the evening hours
Programme: Bedřich **Smetana**: *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*"; Franz **Schubert**: *String Quartet in A minor*, Op. 29 (**2 movements**); Joseph **Haydn**: *String Quartet in C major*, Op. 76, No. 3 (2nd movement – **variations**); Pyotr Ilyich **Tchaikovsky**: *String **Quartet No. 2** in F major*, Op. 22.

On the evening of 15 February, the quartet was invited to the conservatoire, where they performed the works listed above, although this was not on Grünfeld's itinerary.[65] The following day was also marked by social gatherings: "*We were fêted* [in Moscow], *and we received invitations two or three times a day* […]."[66] Besides Safonov and Hřímalý, they were looked after by "[…] *a certain Mr Braun, a great musical enthusiast and himself an extraordinary talent, the director of a factory* […]. *On the last day, the Slavonic Society organised a banquet for us at our hotel. It was an exceptionally festive occasion, and we were almost overwhelmed with toasts.*"[67]

63 Ibid, p. 156.
64 Ibid, p. 156: "*Въ нихъ более чешскаго національнаго пошиба, для насъ представляющаго какую-то странную смесь чисто-славянскаго съ немецкимъ.*"
65 Cf. the itinerary [p. 17], comments in the hand of Hanuš Wihan.
66 Cf. Oskar Nedbal to his parents, Helsingfors [Helsinki], 22 Feb. 1895, p. 2. Autograph, letter, ČMH, S 139/12.
67 Ibid, p. 2.

Days 17–18

Date: 16 February / 4 February – 17 February / 5 February
Rail connection: Moscow – Saint Petersburg: departure from Moscow 7.30 p.m., arrival in Saint Petersburg 10.10 a.m.
Accommodations: Hôtel d'Angleterre

The quartet made the overnight and morning journey to Saint Petersburg (Санкт-Петербург, Sankt Petersburg), Russia's capital at the time, in the relative comfort of one of the main railway routes (the Nikolayevskaya Railway), yet the journey still took about 14½ hours. For this reason, no concert was planned for the day of their arrival; the only item on the schedule was an official visit to Andronik Mikhailovich Klimchenko (1831–1909), deputy director of the Saint Petersburg section of the Imperial Russian Musical Society, and Leopold Auer (1845–1930), professor of violin at the Conservatoire. The Czech musicians were welcomed at the railway station itself by the former conductor of the Imperial Opera, Karel Kučera (1847–1915), with whom the quartet spent one evening.[68]

Day 19

Date: 18 February / 6 February
Concert venue and time: Saint Petersburg, Hall of the Municipal Credit Society (Городское кредитное общество),[69] 8 p.m.
Fee: 400 roubles
Programme: Bedřich Smetana: *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*"; Antonín Dvořák: *String Quartet in E flat major*, Op. 51; Ludwig van Beethoven: *String Quartet in F major*, Op. 59, No. 1.[70] Encores: Joseph Haydn: *String Quartet in C major*, Op. 76, No. 3 (2nd movement – variations); Pyotr Ilyich Tchaikovsky: *Andante cantabile* (2nd movement from the *String Quartet No. 1 in D major*, Op. 11).

In Saint Petersburg, the circumstances surrounding the Bohemian Quartet's performances and the presentation of works by Smetana and Dvořák were even more delicate than in Moscow. Besides Dvořák's 1890 concert, which is discussed above,

68 Ibid, p. 3. On the evening of 20 February, the quartet members were invited to the home of Vojtěch Hlaváč (1849–1911), just outside St Petersburg. An organist, composer, music administrator, and more, Hlaváč played a prominent role in Russian musical life. Nedbal describes the journey to Hlaváč's home by troika across the frozen Neva.

69 The imposing mortgage bank building in the Neo-Renaissance style was a venue for important cultural events.

70 Cf. the original printed programme, NM–DO, H6C-2662. The concert programme is in Russian except for the breakdown of the programmatic content of Smetana's quartet, which is in German.

still fresh in the memories of Czech circles was the poor reception of Smetana's *Prodaná nevěsta* (The Bartered Bride), produced in 1871 at the Mariinsky Theatre.[71] Playing Smetana's quartet "*From My Life*" and Dvořák's Quartet in E flat major at the first concert in Saint Petersburg showed that the Bohemian Quartet did not lack courage. The subsequent reviews were mostly critical. The 19 February issue of *Novosti* (*Новости*, critic: Dietz) opined that "[…] *The Bohemian Quartet's performances did not yet display the maturity, creative interpretative insight, or depth characteristic of the quartets led by Davydov and Klengel. Abroad, Smetana is regarded as almost a genius, yet there is nothing truly monumental or overwhelming in his music. His string quartet is, however, superior to Dvořák's, in which great technical accomplishment fails to conceal the poverty and banality of its ideas.*"[72] An even harsher review appeared in *Grazhdanin* (*Гражданин*, critic: Pavel Platonovich Weimarn), which called the quartet's playing "*heavy-handed and coarse*", corresponding to the character of the works by Smetana and Dvořák.[73] The tone of the newspaper *St. Petersburger Zeitung* was far more favourable, calling the performance highly successful and drawing attention to the encores added to the programme.[74] Josef Boleška commented on the whole situation rather excitedly in a letter addressed to Antonín Dvořák in New York: "*The Bohemian Quartet is now in Russia. If you read Národní listy, you will no doubt have seen what our 'Russian brethren' think of Smetana and of you. According to them, there is nothing to distinguish either of you; you both share the poverty and banality of your ideas, equally evident in From My Life and in the E flat major and C major quartets!! I imagine this will be salutary medicine for Wihan, who lately would have been only too happy to lick the Russians' boots. Here in Prague it has caused quite a stir.*"[75] After a day of rest (19 February), the quartet gave another concert.

Day 21

Date: 20 February / 8 February
Concert venue and time: Saint Petersburg, Hall of the Municipal Credit Society (Городское кредитное общество), 8 p.m.
Fee: 400 roubles

71 VOJTĚŠKOVÁ, Jana: Kritiky provedení *Prodané nevěsty* v St.-Petěrburgu v roce 1871, *Hudební věda*, vol. 58, 2021, no. 2, pp. 211–271. An important conductor and chief Kapellmeister at the Mariinsky Theatre, Eduard Nápravník (1839–1916), was serving in that post at the time of the Bohemian Quartet's visit, but we do not know whether he met the quartet members in person.
72 Quoted from KVĚT, *Z pamětí Českého kvarteta*, op. cit., p. 95.
73 Ibid, pp. 95–96.
74 Cf. [?]: Feuilleton. Naše hudba zase jednou v Rusku, *Dalibor*, vol. 17, no. 12, 2 Mar. 1895, pp. 86–89.
75 Cf. Josef Boleška to Antonín Dvořák, Prague, 9 Mar. 1895. Letter. Quoted from the critical edition – *Antonín Dvořák. Korespondence a dokumenty*, ed. Milan Kuna et al., Praha: Editio Bärenreiter, 1987–2004, vol. 7, pp. 375–377, here 375.

Programme: Antonín **Dvořák**: *String Quartet in C major*, Op. 61; Franz **Schubert**: *String Quartet in A minor*, Op. 29; Pyotr Ilyich **Tchaikovsky**: *String Quartet No. 2 in F major*, Op. 22. Encore: Alexander Glazunov: *Novellettes*, Op. 15 (2nd movement – *Orientale*).[76]

The reviews of the second concert were more conciliatory. Oskar Nedbal wrote to his parents: "*You were probably surprised that the newspapers wrote such miserable things about Smetana and Dvořák; we were also surprised, although our compatriots had already warned us before the concert that the Russian music world is very jealous of our Czech arts and especially that Czech composers like Smetana and Dvořák are so recognised all around the world. – Again after the first concert they took a few jabs at our quartet, but after the huge success of the second concert, they all changed their tune.*"[77] What complaints there were tended to be minor ("*an excessive propensity for fast tempos*", "*Dvořák's Quartet in C major is nothing special, but it is still satisfying to listen to.*").[78] Again, like in Moscow, the insufficient quality of Hoffmann's violin in particular, but also of Suk's, was pointed out. In the music journal *Russkaya muzykalnaya gazeta* (*Русская музыкальная газета*), the critic A. V. Ossovsky on the one hand praised the performers, but on the other hand he criticised the compositional quality of the quartet by Dvořák and of Smetana's "*From My Life*", although he admitted that objectively, he could not judge them in depth without a score and after a single hearing.[79] The Bohemian Quartet remained in Saint Petersburg for another day and only that evening set out farther north, for Helsinki (Helsingfors), the capital of the Grand Duchy of Finland, which was an autonomous part of the Russian Empire.

Days 22–23

Date: **21 February / 9 February – 22 February / 10 February**
Rail connection: Saint Petersburg – Helsinki: **departure from Saint Petersburg 8 p.m., arrival in Helsinki 9.10 a.m.**[80]
Accommodations: Societas-Haus

76 Information about the encore is from the review: OSSOVSKY, A. V.: Dva ekstrennykh vechera. Bogemsky kvartet, *Russkaya muzykal'naya gazeta*, vol. 2, no. 3, 25 Feb. 1895, cols. 203–205.
77 Oskar Nedbal to his parents, 22 Feb. 1895, op. cit., p. 3.
78 [?]: České kvarteto v Petrohradě, *Národní listy*, vol. 35, no. 57, 26 Feb. 1895, pp. 1–2, here p. 2. Translation of the review from the periodical *Grazhdanin*.
79 OSSOVSKY, *Dva ekstrennykh vechera*, op. cit.
80 The actual arrival time was ca. 10.15 a.m. A letter sent from Helsinki by O. Nedbal to his parents on 22 Feb. 1895, op. cit., contains the following information: the train was delayed by an hour, which Nedbal called an isolated instance for journeys lasting 12 to 14 hours. The instructions in the itinerary for this part of the tour are no longer so detailed, but we assume that the quartet had to change trains in Riihimäki.

Concert venue and time: Helsinki, Ceremony Hall of Helsinki University, 7.30 p.m.
Fee: 534.11 Finnish marks[81]
Programme: Bedřich Smetana: *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*"; Antonín Dvořák: *String Quartet in E flat major*, Op. 51; Ludwig van Beethoven: *String Quartet in F major*, Op. 59, No. 1.[82] Encore: Pyotr Ilyich Tchaikovsky: *Andante cantabile* (2nd movement from the *String Quartet No. 1 in D major*, Op. 11).

The local press announced and reviewed the concert of the Bohemian Quartet. A reporter for the newspaper *Nya Pressen* wrote: "*Playing two successive quartets composed by Czechs was perhaps 'too much of a good thing', and Dvořák's less impulsive and energetic music definitely lagged behind in comparison with Smetana's lyrical and sentimental style in the String Quartet in E minor titled 'Aus meinem Leben'* [!]. *They were nevertheless two very interesting novelties, which the concert organisers introduced here in the form of these two quartet works in a national style, and the audience fully appreciated all the enchanting beauties these compositions contained.*"[83] The highpoint of the programme was Beethoven's F major quartet, in which the composer's handling (according to a critic's opinion) of a national theme, Russian in this case, was much more daring than what Dvořák had done. The critics praised the quartet's interpretive artistry, highlighting their ensemble playing, dynamic shaping, and temperament.

Even in Finnish territory, the Bohemian Quartet was not travelling without personal contacts. Many musicians of Czech origin were living and working in Helsinki including, for example, the clarinettist Richard Schida, the cellist Jaromír Hřímalý, the flautist František Praský, the oboist Antonín Janďourek, the trombonist Josef Hilmer, the concertmaster of the Philharmonic Society Antonín Sitt, the assistant concertmaster Josef König, and the bassoonist Josef Füger. The quartet members met with all those mentioned and had a group photograph taken. The itinerary [p. 24] contained the name Richard Faltin (1835–1918), a composer, conductor, organist, and pedagogue at the University of Helsinki, who advocated institutional support for Finland's musical life. The quartet became acquainted with Jean Sibelius (1865–1957) and the conductor Robert Kajanus (1856–1933), although it is not certain whether this occurred as early as February 1895. These artists drew on folk poetry, myths, and folk songs, as well as Nordic epics and

81 The comment on the fee was added to the itinerary [p. 24] by Hanuš Wihan.
82 Original printed programme, NM–DO, H6C-6664. Text in Swedish.
83 K.: Böhmiska stråkkvartettens konsert, *Nya Pressen*, vol. 14, no. 51, 23 Feb. 1895, p. 2. "*Två böhmiska kvartettkompositioner efter hvarandra, å 4 satser hvardera, var måhända ‚Zu viel des Guten', och Dvořák mindre impulsivt skrifna musik förlorade bestämdt i jämförelse med Smetanas lyriskt svärmiska själsmåferi i E-moll kvartetten betitlad ‚Aus meinem Leben'. Emellertid var det två högst intressanta nyheter, hrr konsertgifvare i och med dessa två kvartettkompositioner i nationell stil presenterade, och salongen uppskattade till deras fulla förtjänst alla de fängslande skönheter som dessa tonvärk innehöllo.*"

↑ **Bohemian Quartet with friends / České kvarteto s přáteli**
From the left standing: Richard Schida, Hanuš Wihan, Jaromír Hřímalý, František Praský, Josef Suk, Antonín Janďourek, Josef Hilmer; from the left seated: Antonín Sitt, Oskar Nedbal, Karel Hoffmann, Josef König, Josef Füger. / Zleva stojící: Richard Schida, Hanuš Wihan, Jaromír Hřímalý, František Praský, Josef Suk, Antonín Janďourek, Josef Hilmer; zleva sedící: Antonín Sitt, Oskar Nedbal, Karel Hoffmann, Josef König, Josef Füger.
The author of the photograph is unknown, Helsingfors [Helsinki], 22 February 1895. / Fotografie, autor neznámý, Helsingfors [Helsinki], 22. února 1895.
ČMH, F 3869.

sagas. They were also strongly influenced by the Karelian-Finnish epic *Kalevala*, which was compiled from the oral tradition of the Karelians and Finns and published in its definitive version in 1849. The Bohemian Quartet, almost stubbornly committed to performing Smetana and Dvořák, readily understood Finnish efforts to create a national musical identity. The quartet had the following day, 23 February, free in Helsinki, perhaps using the opportunity for an excursion[84] or to attend an orchestra rehearsal led by Kajanus.[85]

84 Hanuš Wihan recalled: "*The sea is only partly frozen at this time of year in the bay close to the shore, so there is no sledding on it. Unlike last year, I cannot feed the bears on the islands, which was especially delightful with the polar bears. One of them even gnawed at an old hat—quite an appetite!*" – Cf. Hanuš Wihan to Karel Bendl, Helsingfors [Helsinki], 5 Jan. 1896. Autograph, letter, ČMH, G 25.

85 By then, Oskar Nedbal had already taken an interest in conducting, and Kajanus is said to have been the first to entrust him with a baton and place him in front of his "own" orchestra. See ŠULC, *Oskar Nedbal*, op. cit., p. 49.

Day 25

Date: 24 February
Concert venue and time: Helsinki, Ceremony Hall of Helsinki University, 7.30 p.m. [?]
Fee: 1,083[86] Finnish marks
Programme: Pyotr Ilyich Tchaikovsky: *String Quartet No. 2 in F major*, Op. 22; Franz Schubert: *String Quartet in A minor*, Op. 29; Edvard Hagerup Grieg: *String Quartet in G minor*, Op. 27.

The second concert in Helsinki took place in a university hall filled to capacity. "*Its* [i.e., the quartet's] *finest achievement yesterday was undoubtedly Tchaikovsky's great, profound Quartet in F major, which was played with genuine inspiration and an exceptionally fine sensitivity to all the moods expressed in its various movements—by turns tragically elevated, tender, intimate, and nervously sensitive.* […] *Instead of Dvořák's quartet, which was to have concluded the programme, Grieg's Quartet in G minor was played. The ensemble understood and rendered with equal success its weighty Nordic character along with its interruptions by smilingly lyrical or fresh folk-like episodes.*"[87] The plan in the itinerary did, in fact, call for Dvořák's String Quartet, Op. 61, but by replacing it with Grieg's *String Quartet in G minor*, the Czech artists paid tribute to Nordic music with a work by a Norwegian. Their return to Saint Petersburg was set for the following evening.

Days 26–27

Date: 25 February / 13 February – 26 February / 14 February
Rail connection: Helsinki – Saint Petersburg: **departure from Helsinki 8 p.m., arrival in Saint Petersburg 10.20 a.m.**
Accommodations: Hôtel d'Angleterre
Concert venue and time: Saint Petersburg – Fontanka Embankment 46, residence of the Duke of Mecklenburg-Strelitz,[88] **"soirée"**

86 Hanuš Wihan added a comment about the fee to the itinerary [p. 26].
87 K.: Böhmiska stråkkvartetten, *Nya Pressen*, vol. 14, no. 53, 25 Feb. 1895, p. 2. "*Dess förnämsta prestation i går var utan tvifvel Tschaikovskis stora, djupsinniga F-dur kvartett, hvilken spelades med värklig inspiration och ett sällsynt fint ingående på alla de ömsom tragiskt höga, ömsom veka, innerliga, nervöst känsliga stämningarna i de olika satserna.* […] *I stället för kvartetten af Dvorak, som skulle afsluta programmet, spelades Griegs G-moll kvartett, hvars tunga nordiska lynne med dess afbrott af leende lyriska eller friska folkeliga episoder kvartetten lika lyckligt förstod och återgaf.*"
88 This was probably at the palace with the "White Hall", where important household concerts took place.

Programme: Joseph **Haydn**: *String Quartet in C major*, Op. 76, No. 3; Franz **Schubert**: *String Quartet in A minor*, Op. 29; Ludwig van **Beethoven**: *String Quartet in F major*, Op. 59, No. 1.[89]

The quartet took advantage of their break in Saint Petersburg to give a private concert at the home of Duke Georg Alexander of Mecklenburg-Strelitz, who was a chamber music enthusiast and the founder of a string ensemble associated with his household. After resting on Wednesday, 27 February, the artists again set out on a nighttime journey, this time heading westwards to Reval—present-day Tallinn, the capital of Estonia.

Days 28–29

Date: **27 February / 15 February – 28 February / 16 February**
Rail connection: Baltic Railway Company, **departure from Saint Petersburg 9.00 p.m.**, **arrival in Reval (Tallinn) 8.22 a.m.** on 28 Feb.
Accommodations: **Hôtel St Petersbourg**
Concert venue and time: **Reval (Tallinn)**, [Great Guild Hall], not determined
Fee: **250 roubles**
Programme: Bedřich **Smetana**: *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*"; Pyotr Ilyich **Tchaikovsky**: *String Quartet No. 2 in F major*, Op. 22; Franz **Schubert**: *String Quartet in A minor*, Op. 29. Encore: Antonín Dvořák: *Waltz* (from *Two Waltzes*, Op. 54).

Grünfeld characterised Reval (Tallinn) as a "German" city where the strong position of the German elites, given by historical circumstances, persisted even after the incorporation of Estonian territory and Livonia into the Russian Empire.[90] According to the itinerary, the contact person and recipient of press reviews published in Moscow and Saint Petersburg was the music dealer and town councillor Alexander Elfenbein. We do not know whether the quartet players actually sent him the press materials; the negative reviews from Saint Petersburg in particular would not have done them much good at the subsequent stops on their tour.[91] The original concert programme from Reval (Tallinn) has not been preserved. The concert venue may have been the Great Guild Hall, where such performances were

89 The programme is not precisely stated in the itinerary [p. 28], so it is unclear whether the quartet played entire compositions. Hanuš Wihan added a comment about the soirée later; Grünfeld had not originally made plans for this concert.

90 It is mainly for this reason that we have given priority to the name Reval in the text below. The same applies to the city Dorpat (Tartu in Estonian), where the quartet gave a concert later on.

91 Similarly, reviews of the Bohemian Quartet's concerts were to have been sent in advance to Paul Neldner in Riga and to the E. J. Karow publishing house in Dorpat (Tartu).

regularly given. Information about the works performed, including the encore, is drawn from an article that devoted much of its space to discussing the programme underlying Smetana's "*From My Life*". In the article, the unknown author emphasised the youthful fervour and enthusiasm of the Czech artists, comparing their playing to the interpretive style of the Florentine Quartet.[92] Like in other cities of the Russian Empire, there were also Czech musicians working in Reval (Tallinn), and while we have no direct evidence that the quartet members met any of their compatriots, memories of some of them, such as the singer Karel Burian (engaged by the local opera company in 1892/93), must still have been fresh.

Day 30 (or 31)

Date: 1 March / 17 February or 2 March / 18 February
Rail connection: Reval (Tallinn) – Dorpat (Tartu): **departure from Reval (Tallinn)** 9.02 a.m., **arrival in Taps** (Tapa) 11.39 a.m., **departure from Taps** 12.45 p.m., **arrival in Dorpat (Tartu)** 5.55 p.m.
Accommodations: Hôtel de Russie

In the itinerary [p. 31], the trip from Reval (Tallinn) to Dorpat (Tartu, Yuryev) was planned for 1 March, but as an alternative Grünfeld suggested that the quartet spend the night of 1–2 March in Reval and begin their journey a day later. Which version the quartet chose is unclear. The railway connection to Dorpat ran along the branch line Tapa–Dorpat, with the quartet members able to make use of a one-hour stop at the town of Tapa, where the most important railway junction in Estonia was located.

Day 31

Date: 2 March / 18 February
Concert venue and time: Dorpat **(Tartu)**, Bürgermusse Hall, "evening"
Fee: 417.62[93] roubles
Programme: Bedřich Smetana: *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*"; Franz Schubert: *String Quartet in A minor*, Op. 29; Ludwig van Beethoven: *String Quartet in F major*, Op. 59, No. 1.

92 -d: Tageschronik. Concert des böhmischen Streichquartetts, *Revalsche Zeitung*, vol. 36, no. 40, 17 Feb. = 1 Mar. 1895, p. 3.
93 Hanuš Wihan noted the amount of the fee in the itinerary [p. 32].

The city of Dorpat (Tartu) was the site of a university and a centre of culture and the Estonian national awakening, separated by both distance and temperament from the more economically developed city Reval (Tallinn). Mr Bergmann, manager of the university bookshop, organised the Bohemian Quartet's concert and appears to have been responsible for its publicity and the settlement of its accounts. According to the correspondence, the quartet was enthusiastically received in the Estonian towns they visited, and the concert in Dorpat (Tartu) was especially well attended.[94] Instead of the Tchaikovsky quartet planned by Grünfeld, Beethoven's *Quartet in F major*, Op. 59, No. 1 was played.[95]

Day 32

Date: 3 March / 19 February
Rail connection: Dorpat – Riga**: departure from Dorpat (Tartu) 11.48 a.m., arrival in Riga 11.00 p.m.**
Accommodations: Hôtel de Rome

After Estonia, the quartet headed for the territory of present-day Latvia. The quartet players covered a distance of 250 km in 11½ hours, arriving at Riga, a historical Hanseatic city, during the night. Early on the morning of 4 March, they were visited at the hotel by two Czechs: the leading tenor of the Municipal Opera, Dvorský,[96] and S. L. Náprstek, a member of the prominent Prague Náprstek family.[97] This, however, did not bring the social side of the visit to an end, and over the following days the quartet members met with other Riga figures, including the publisher and music dealer Paul Neldner (1852–1929). As per the contact arranged by Grünfeld, Neldner also handled advance ticket sales and the promotion of the Czech artists. Their organisational cooperation with him then extended into the field of publishing: later in 1895, Oskar Nedbal published his piano *Silhouettes*, Op. 10,

94 Cf. Oskar Nedbal to his parents, Riga, 4 Mar. 1895. Autograph, letter, ČMH, S 139/13, p. 1.
95 Cf. Z-s: No eekschfemes. No Jurjewas, *Baltijas Vēstnesis*, vol. 27, no. 44, 23 Feb. 1895, p. 2.
96 Possibly Jaroslav Dvorský (1853–1935), formerly engaged at the opera in what was then Königsberg (now Kaliningrad). See the entry Dworsky, Jaro, in: *Großes Sängerlexikon*, Band 2, München: K. G. Saur, 2003, pp. 1272–1273.
97 Oskar Nedbal wrote about Dvorský and Náprstek to his parents, Riga, 4 Mar. 1895, op. cit., p. 2.

through him, and Josef Suk likewise published his C major *Humoresque*,[98] which is personally dedicated to Neldner.

Day 33

Date: 4 March / 20 February
Concert venue and time: Riga, Gewerbe-Vereinsaal, 8 p.m.
Fee: 656.30[99] roubles
Programme: Bedřich **Smetana**: *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*"; Antonín **Dvořák**: *String Quartet in E flat major*, Op. 51; Ludwig van **Beethoven**: *String Quartet in F major*, Op. 59, No. 1.

The music critic Hans Schmidt (1854–1923) commented at length on the first concert of the Bohemian Quartet in Riga,[100] emphasising the absolute unity of the players' ensemble, their "unheard-of" technical perfection and expressiveness, and the natural lightness of Nedbal's viola playing. He saw Wihan as the firm foundation of the entire ensemble, based on his high musical intelligence and, we may add, experience. Schmidt's observations concerning national ideas and sociocultural contexts are especially interesting: "[…] *and it is not difficult to understand what the driving forces of this life are, what the sustaining power of this world is* [i.e., the Bohemian Quartet's performance]. *One is the national affinity that binds these four born musicians even more closely together; the other is the national idea, which clearly guides them in their entire undertaking.*" One must also take into account the youth of three of the quartet members, "*new wine fermenting even in an old wineskin*." Schmidt's review may also be read as a response to the dismissive judgements of Dvořák's and Smetana's string quartets that the ensemble encountered during the tour.

"*And who could blame a patriotic spirit, when it feels called upon to undertake determined advocacy in a field where the Bohemian nation has so many works and such outstanding talents to show in the quartet literature, works and talents that nevertheless*

98 NOUZA, Zdeněk – NOVÝ, Miroslav: *Josef Suk. Tematický katalog skladeb*. Praha: Bärenreiter, 2013, pp. 86–88 (catalogue no. 28). Suk's *Humoresque* was named on the cover of the edition together with Nedbal's *Silhouettes* for piano, but the pieces were issued both separately and together in a single collection (p. 87). In connection with *Silhouettes* as well as *Humoresque*, J. M. Květ recorded Suk's recollection of the Bohemian Quartet's first stay in Riga, when "[…] *Nedbal and I stayed together in a hotel and had a piano in our room. Since the Riga publisher Neldner was very accommodating towards us, we wanted to please him and compose something for him*. […] *Nedbal composed the Silhouettes there in Riga* […]" – Cf. KVĚT: *Z pamětí Českého kvarteta*, op. cit., pp. 41–42.

99 Comment by Hanuš Wihan in the itinerary [p. 36].

100 For his work in the Riga press, especially his reviews of works by Latvian composers, cf. JAUNSLAVIETE, Baiba: Music Reviews as Signs of the Sociocultural Context: Comparative Case Studies of Latvian, German and Russian Music Criticism in Riga During the Late Nineteenth and Early Twentieth Century, *Lietuvos muzikologija*, vol. 23, 2022, pp. 99–115.

remain, to a greater or lesser extent, misunderstood or even unknown? The two works presented yesterday in this spirit unquestionably belong among the most worthy of attention that modern art has created in this sphere. Smetana's 'From My Life' is a creation so completely filled with the truest and noblest tonal invention that it would require no explanatory programme whatsoever. Yet since such a programme has nevertheless been added as a psychological explanation, it further enhances the purely musical effect considerably, elevating it into the realm of true pathos, and thus conveying to the listener an impression that must be experienced as extraordinarily profound and lasting. Dvořák's E flat major Quartet that followed does not descend so deeply into the realm of the soul, but it expresses the national idiom all the more intensely and, in this endeavour, achieves, above all, sonic effects that belong among the sweetest enchantments the ear may ever experience."[101]

Over the following days, the players were able to rest on their laurels, but they probably proceeded on their way to Vilnius. There was no direct line there from Riga, so they had to change trains in Dvinsk (Daugavpils). The trip would take between 12 and 14½ hours, but the quartet pressed onwards, as is shown by a programme from Vilnius dated 22 February from Oskar Nedbal's estate.[102] A list of compositions marked "Wilna" is noted in Hanuš Wihan's hand in the itinerary [p. 36].

Day 35

Date: 6 March / 22 February
Concert venue and time: Vilnius, building of the Vilnius Military Officers' Club (Виленское военное собрание), 8 p.m.

101 Hans Schmidt: Concert, *Rigasche Rundschau*, vol. 29, no. 43, 21 Feb. 1895, p. [3]. "[…] *und unschwer läßt es sich auch verstehen, welches die treibenden Kräfte dieses Lebens, welches die tragende Macht dieser Welt sind. Einmal ist es die nationelle Uebereinstimmung, die diese vier geborenen Musiker noch enger mit einander verbündet, sodann die nationalle Idee, die sie offenbar bei ihrem ganzen Unternehmen bestimmend leitet.* […] *Und wer könnte es patriotischem Sinn auch verdenken, wenn er sich zu entschiedener Propaganda berufen fühlt auf einem Gebiete, wo es so zahlreiche Arbeiten, so ausgezeichnete Talente, als die böhmische Nation sie in der Quartett-Literatur aufzuweisen hat, giebt, die mehr oder weniger denn doch noch verkannt oder gar ungekannt sind? Die beiden Werke, die gestern in dieser Richtung vorgeführt wurden, gehören ohne Frage zum Kennenswerthesten, was die moderne Kunst in dieser Sphäre geschaffen hat. Smetana's ‚Aus meinem Leben' ist eine Schöpfung, so ganz erfüllt von echtester, edelster Ton-Erfindung, daß sie irgend eines erläuternden Wort-Programmes weiter durchaus nicht bedürfte. Wie ein solches nun aber doch einmal psychologisch erklärend beigegeben ist, steigert es die reine musikalische Wirkung allerdings noch um ein Erhebliches in's wahrhaft Pathetische, dem Zuhörer solcher Art einen Eindruck vermittelnd, der als ein ganz ungewöhnlich tiefer und nachhaltiger empfunden werden muß. Dvořák's darauf folgenden Es-dur Quartett gründet nicht so tief in's Seelische hinab, prägt dafür aber den nationalen Typus noch intensiver aus und bringt es in diesem Bestreben namentlich zu klangischen Wirkungen, die zu den süßesten Schmeicheleien gehören, die das Ohr irgend vernehmen mag.*"

102 Original printed programme, NM–DO, H6C-2665. Also see BAKUTYTĖ, Kamerinės instrumentinės muzikos koncertai, op. cit., p. 20, which mentions three concerts of the Bohemian Quartet in 1895, referencing the newspaper *Vilenskij vestnik*.

Fee: not determined
Programme: Antonín **Dvořák**: *String Quartet in **E flat major***, Op. 51; Pyotr Ilyich **Tchaikovsky**: *Andante cantabile* (2nd movement from the *String Quartet No. 1 in D major*, Op. 11); Edvard Hagerup **Grieg**: *Saltarello* (4th movement of the *String Quartet No. 1 in G minor*, Op. 27); Joseph **Haydn: *String Quartet in C major***, Op. 76, No. 3.

The striking feature of this concert programme is the return to a less demanding programme structure, with the middle item consisting of two popular quartet movements. On the evening of 7 March, according to the itinerary [p. 37], the quartet had a performance scheduled in Mitau (present-day Jelgava in Latvia), a town about a two-hour train ride from Riga.

Day 36

Date: 7 March / 23 February
Rail connection: Riga – Mitau (Jelgava): **departure from Riga 1.40 p.m., arrival in Mitau (Jelgava) 3.20 p.m.**[103]
Concert venue and time: Mitau, Gewerbe-Vereinsaal (Amatneezidas), evening
Fee: not determined
Programme: Bedřich **Smetana**: *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*"; Franz **Schubert**: *String Quartet in A minor*, Op. 29; Pyotr Ilyich **Tchaikovsky**: *String Quartet No. 2 in F major*, Op. 22.

In Mitau (Jelgava), after their planned arrival at 3.20 p.m., the quartet did not go to their lodgings. Instead, they were given rooms for relaxation at the Gewerbe-Verein itself, where there was also a restaurant. The arrangements with the quartet were handled by the bookseller and music dealer Ferdinand Besthorn. The reviewer for the newspaper *Tēvija* particularly praised the ensemble playing, with the instruments of all four musicians intertwining and complementing each other, as well as the fresh, original, natural, yet mature interpretation. Somewhat unusually, he recommended that those looking forward to the concert first acquaint themselves with the reviews that had already been published.[104] Accounts were settled immediately after the concert held in the hall of the society, and the quartet boarded the train for the return trip to Riga after midnight.

103 According to Grünfeld's plan in the itinerary [p. 37].
104 C-R.: Jelgawas notikumi. Bohemeeschu stihgu kwartets, *Tēvija*, vol. 12, no. 9, 1 Mar. 1895, p. 6.

Day 37

Date: 8 March / 24 February
Rail connection: 12.28 a.m. departure from Mitau, arrival in Riga 1.39 a.m.
Accommodations: Hôtel de Rome
Concert venue and time: Riga, Gewerbe-Vereinsaal, 8 p.m.
Fee: not determined
Programme: Johannes Brahms: *String Quartet in A minor*, Op. 51; Joseph Haydn: *String Quartet in C major*, Op. 76, No. 3; Pyotr Ilyich Tchaikovsky: *String Quartet No. 2 in F major*, Op. 22. Encores: Pyotr Ilyich Tchaikovsky: *Andante cantabile* (2nd movement from the *String Quartet No. 1 in D major*, Op. 11); Antonín Dvořák: *Waltz* (from *Two Waltzes*, Op. 54).

As a complete surprise, the second concert in Riga featured Brahms's *String Quartet in A minor* (Op. 51, No. 2), published in 1876. The itinerary had not called for that work at all; for the occasion, Grünfeld had proposed an entirely routine selection of works (Smetana, Dvořák, Beethoven). In the newspaper *Rigasche Rundschau*, Hans Schmidt described how the Bohemian Quartet played Brahms – "[…] *incisive in its intricate rhythms, lucid in its elaborate contrapuntal writing, fresh in its somewhat involved tempos*", so that from one movement to the next, the shaping was "[…] *at once profoundly engaging and yet strikingly effective—qualities displayed above all in the charming, minuet-like third movement.*"[105] Schmidt's opinions were even paraphrased with due acknowledgement in the newspaper *Národní listy* and the journal *Dalibor*, when both gave similar accounts of the course of the Bohemian Quartet's tour. They emphasised that the Riga public had received both the quartet's artistry and the programming of its concerts with great appreciation.[106]

A letter from this day in Riga, written by Josef Suk to Josef Jiránek, has survived; in it, Suk focuses primarily on the preparation of his *Piano Quintet in G minor*, Op. 8, which the Bohemian Quartet performed with the pianist Jiránek in Vienna on 14 March 1895. He briefly assessed the tour as follows: "*We are doing well, thank God, and we are in good health, but very tired.*"[107] And no wonder: their journey was drawing to a close, and the number of kilometres travelled had exceeded 6,000. As a farewell, their compatriots organised a friendly evening at the Náprstek family home.[108]

105 Hans Schmidt: Concert, *Beilage zur Rigaschen Rundschau*, vol. 29, no. 46, 25 Feb. 1895, p. [3]. "[…] *prägnant in der complicirten Rhytmik, klar in der verschlungenen Contrapunktik, frisch in den etwas verclausulirten Tempi und so von Satz zu Satz zugleich innerst interessant und doch dabei äusserst wirksam gestaltet, beides allerdings am meisten in dem ganz reizenden menuettartigen Dritten.*"
106 [?]: Riga, *Dalibor*, vol. 17, nos. 17–18, 30 Mar. 1895, p. 137.
107 Cf. Josef Suk to Josef Jiránek, Riga, 8 Mar. 1895. Autograph, letter, National Museum – Bedřich Smetana Museum (hereinafter MBS), S 77/2a, b. Quote on p. 1.
108 [?]: Hudba. České kvarteto v Rize, *Národní listy*, vol. 35, no. 74, 15 Mar. 1895, p. 4.

Days 38–39

Date: 9 March / 25 February – 10 March / 26 February
Rail connection: Riga – Vilnius: **departure from Riga 7.15 p.m., arrival in Dvinsk (Daugavpils) 1.40 a.m., departure from Dvinsk (Daugavpils) 3.45 a.m., arrival in Vilnius 8.25 a.m.**
Accommodations: **Hôtel Europe** or Hôtel Continental
Concert venue and time: **Vilnius**, not determined
Fee: not determined
Programme: not determined

According to the itinerary [p. 39], next came the arrival in Vilnius, where the quartet members were to have sent in advance a list of the compositions they would be playing. A programme reading "*Taneyev, Dvořák in E flat major, Beethoven, Haydn*", entered in Hanuš Wihan's hand, was subsequently crossed out. The arrangements were once again made through Wacław Makowski. On 10 March, the quartet did, in fact, stay in Vilnius,[109] but neither the actual concert programme nor any press reviews have been found. The concert (if it took place) may have featured works that the Bohemian Quartet had not yet played in that city, such as Taneyev's Quartet in B flat minor and Beethoven's Quartet in F major, played alongside, for example, Dvořák's Quartet in C major.

Day 40

Date: 11 March / 27 February
Rail connection: Vilnius – Warsaw: **departure from Vilnius 8.58 a.m., arrival in Warsaw 11.50 a.m.**
Accommodations: not determined
Concert venue and time: **Warsaw**, Hall of the Museum of Industry and Agriculture (Muzeum Przemysłu i Rolnictwa), 8 p.m. [?]
Fee: not determined
Programme: Joseph **Haydn**: *String Quartet in C major*, Op. 76, No. 3; Antonín **Dvořák**: *String Quartet in **C major***, Op. 61; Edvard Hagerup Grieg: *String Quartet in G minor*, Op. 27. Encore: Antonín Dvořák: *Waltz* (from *Two Waltzes*, Op. 54).

On the return journey to Vienna, the Bohemian Quartet played yet another concert in Warsaw before an audience that turned out in such numbers and in such a mood

109 Cf. Hanuš Wihan to Karel Bendl, Vilnius, 10 Mar. 1895. Autograph, letter, ČMH, G 3. Written on letterhead stationery of the Continental hotel. Wihan asserts that because of their great success, the ensemble added three more concerts to their tour. From Vilnius they proceeded to Warsaw and Łódź, then on to Vienna.

as if for a concert by a world-famous virtuoso. At least that is what Stanisław Ciechomski wrote in his report for *Kurjer Warszawski*. He also reported on the works played, comparing them with each other while focusing on Dvořák and Grieg, partly with regard to their inspiration from their respective nations' musical traditions, Slavic on the one hand, and Scandinavian on the other. He praised the performance of Grieg's quartet as follows: "*Grieg's work is an explosion of passion, constantly bursting forth as if from a volcanic crater. The work is well known to lovers of chamber music, yet it has never made such an impression as it did yesterday. This was not a display by an individual, outstanding performer—it was a true quartet, consisting of artists who were entirely equal to one another, genuine peers. This unity is something that deserves not only admiration but also respect, for it is difficult to imagine such completeness, both technically and spiritually. And yet it is achieved by three young musicians with the participation of a somewhat older companion.*"[110]

We do not know whether the quartet spent the night in Warsaw, but it is clear from Josef Suk's correspondence[111] that a concert was given the very next day in Łódź, which Grünfeld had not planned. The originally planned departure from Warsaw was at 11.50 p.m. over the Granica border crossing (arrival at 6.52 a.m.), proceeding to Vienna (arrival at 4.10 p.m. on 12 March). As we have seen, the journey from Warsaw to Łódź via Koluszki took about five hours, so it would have been possible for the quartet to depart on the morning of 12 March.

110 St. Ciechomski: Z muzyki, *Kurjer Warszawski*, vol. 75, no. 71, 12 Mar. 1895, p. 4: "*Utwór Griega jest wybuchem namiętności, która się wyrywa nieustannie jakby z wulkanicznego krateru. Dzieło to jest dobrze znane miłośnikom muzyki kameralnej, nigdy jednak nie sprawiło takiego wrażenia, jak wczoraj. Nie był to popis oddzielnej, wydatnej jednostki – był to kwartek* [!] *prawdziwy, składający się z zupełnie sobie równych, współrzędnych artystów. Jedność tę właśnie, nietylko podziwiać, ale szanować należy, gdyż podobnej całości zarówno pod względem technicznym, jak i duchowym trudno sobie wyobrazić, składa się zaś na nią trójka młodzieńcza przy współudziale nieco starszego towarzysza.*"

111 Cf. Josef Suk to Josef Jiránek, Helsingfors [Helsinki], 25 Feb. 1895. Autograph, letter, MBS, S 77/1a), p. 1.

Day 41

Date: 12 March / 28 February
Rail connection: Warsaw – Łódź
Accommodations: not determined
Concert venue and time: Łódź, Concerthaus, zu Gunsten Ambulatoriums des Rothen Kreuzes (Concert House, for the benefit of the Red Cross outpatient clinic), "evening"
Fee: not determined
Programme: Sergei Taneyev: *String Quartet in B flat minor*, Op. 4; Pyotr Ilyich Tchaikovsky: *Andante cantabile* (2nd movement from the *String Quartet No. 1 in D major*, Op. 11); Edvard Hagerup Grieg: *Saltarello* (4th movement of the *String Quartet No. 1 in G minor*, Op. 27); Ludwig van Beethoven: *String Quartet in F major*, Op. 59, No. 1.

The information about the Bohemian Quartet's second concert in Łódź comes from a report by an unknown author in the daily press.[112] The performance of Taneyev's quartet is described as follows: "*The interpretation of this work by these four artists revealed virtuosity of the highest order; the beautiful, deeply felt, and noble tones they drew from their instruments with extraordinary expressiveness and technical perfection inspired sheer admiration and enthusiasm among listeners.*"[113] The entire column is couched in superlatives: once again, the quartet is praised for its youthful élan, remarkable ensemble playing, and expressive power. As at other stops on the Russian tour, listeners in Łódź hoped for an early return by the Czech artists. The benefit concert in support of the Red Cross (the Bohemian Quartet would later give a whole series of such concerts for the Red Cross) can be seen as a compassionate and generous conclusion to the entire tour.

112 -x: Concert, *Lodzer Zeitung*, vol. 32, no. 62, 14 Mar. 1895, p. 3.
113 Ibid. "*Die Wiedergabe dieses Quartetts durch diese vier Künstler ließ in ihnen Virtuosenvolle, allerersten Ranges erkennen, deren herrliche seelenvolle, edle Töne, die sie mit außerordentlicher Ausdrucksfähigkeit und mit im höchsten Grade entwickelter Technik ihren Instrumenten entlocken, geradezu in Bewunderung und Begeisterung versetzen.*"

Day 42

Date: 13 March / 1 March
Rail connection: Łódź – Vienna: arrival in Vienna "in the afternoon"[114]

We assume that after the concert, the artists departed from Łódź, passing through Koluszki on the way to the border with Austria-Hungary (Granica), and from there they proceeded to Vienna. The full journey can be estimated to have taken about 15 hours.

Conclusion

The first part of the Bohemian Quartet's Russian tour lasted 42 days, during which the artists travelled about 8,000 kilometres and played 23 or possibly 24 concerts. It was a remarkable achievement for many reasons. Even just the endless hours spent on trains travelling at speeds of around 50–70 km/h in Austria-Hungary, and even more slowly in the Russian Empire, represented a challenge and a test of the four musicians' mental endurance. (The story goes that the quartet members whiled away the time with card games, at which Oskar Nedbal excelled.)[115] The musicians displayed remarkable stamina: even Wihan, who was approaching forty, endured a relentless cycle of giving concerts, attending soirées and various gatherings, giving more concerts, and packing and unpacking. In the meantime, they still managed to attend local cultural events like opera performances[116] and (especially Wihan) to enjoy some sightseeing.[117]

At the end of the 19th century, concert organisation was primarily in the hands of agencies and various musical societies, but especially in smaller towns and peripheral areas it also relied on local figures from among publishers, printers, booksellers, music dealers, stationers, and others. The tour to Russia and the surrounding countries confirmed all of this; without personal contacts and connections, however, it would have turned out very differently. The support provided

114 Cf. Josef Suk to Josef Jiránek, 25 Feb. 1895, op. cit. Suk asks Jiránek to come as well so that on the evening of 13 March, they could also rehearse for their joint concert scheduled for the following day in Bösendorfer Hall. Besides Suk's *Piano Quintet in G minor*, the programme featured two compositions repeated many times on the tour: Smetana's quartet "*From My Life*" and Beethoven's Quartet in F major from his Op. 59.

115 Cf. KVĚT, *Z pamětí Českého kvarteta*, op. cit., pp. 104–105.

116 From the second part of the Russian tour, for example, there is documentation that the young quartet players attended a performance of Verdi's *Aida* at Moscow's Bolshoi Theatre. – Cf. Hanuš Wihan to Karel Bendl, Moscow, 19 Dec. 1895. Autograph, letter, ČMH, G 19.

117 Wihan had a passion for bathing in icy water. While we have reports of him swimming in the Baltic Sea from the second part of the tour in December, he certainly would not have passed up the opportunity in February either; cf. Hanuš Wihan's correspondence with Karel Bendl, ČMH, G 1–55, op. cit. For more reminiscences about the concerts in Russia, cf. KVĚT, *Z pamětí Českého kvarteta*, op. cit.

by Czech compatriots from Lviv to Helsinki was of great importance both for the preparation, promotion, and reception of the concerts and for the comfort of the visiting quartet members, who were able to feel "at home" at least for a little while.

The statistics for the Bohemian Quartet's concerts on this tour cannot claim complete accuracy, as it cannot be ruled out that the quartet also performed at private events that have not been documented. The frequency with which individual works were performed reveals the priorities behind the selection of programmes:

Composition	Number of performances
Bedřich Smetana: *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*"	13
Franz Schubert: *String Quartet in A minor*, Op. 29	12
Ludwig van Beethoven: *String Quartet in F major*, Op. 59, No. 1	10
Pyotr Ilyich Tchaikovsky: *String Quartet No. 2 in F major*, Op. 22	9
Antonín Dvořák: *String Quartet in E flat major*, Op. 51	6
Joseph Haydn: *String Quartet in C major,* Op. 76, No. 3 (+ 2nd movement only)	4 + 1
Pyotr Ilyich Tchaikovsky: *Andante cantabile* (2nd movement from the *String Quartet No. 1 in D major*, Op. 11)	4
Edvard Hagerup Grieg: *Saltarello* (4th movement of the *String Quartet No. 1 in G minor*, Op. 27)	4
Antonín Dvořák: *String Quartet in C major*, Op. 61	3
Sergei Ivanovich Taneyev: *String Quartet in B flat minor*, Op. 4	2
Edvard Hagerup Grieg: *String Quartet No. 1 in G minor*, Op. 27	2
Oskar Nedbal: *Valse petite* (arr. of the second of his *Four Pieces for Piano*, Op. 8?)	2
Johannes Brahms: *String Quartet in A minor*, Op. 51	1

Occupying first place on the table is Smetana's *String Quartet No. 1 in E minor* "*From My Life*", a work dear to the Bohemian Quartet at the time. They had introduced themselves with it at the opening concert of the Czech Chamber Music Society, and the work helped them establish themselves in Vienna. On the tour, Smetana's music overshadowed Dvořák's in terms of both frequency and the responses of audiences and critics. The absolute "winner" among Russian composers was Tchaikovsky, whose *String Quartet No. 2 in F major*, Op. 22, was played nine times. In addition, his *Andante cantabile* (2nd movement from the *String Quartet No. 1 in D major*, Op. 11) was played four times separately as a number on the programme announced in advance, and the same movement was also played

almost regularly at the conclusion of concerts as an encore. Were we to take into consideration the total of all performances of Tchaikovsky during the tour, he would take the lead in the statistics. Apart from the fact that the *Andante cantabile* was popular with audiences and was in demand, Tchaikovsky played an important role in Czech-Russian mutual musical contacts, and commemorating him was also the decent thing to do, given that he had just died in November 1893. On the other hand, surprisingly, there were only two performances of Taneyev's *String Quartet in B flat minor*, Op. 4: one in Moscow in the composer's presence, and the second only at the very end of the tour, at an additional concert in Łódź. Meanwhile, Taneyev's quartet had also been heard at the opening concert of the Czech Chamber Music Society, was part of the group's established repertoire, and could have served as a central work throughout the tour. The only other work by a Russian composer on the tour was the *Novellettes*, Op. 15, by Alexander Glazunov. They played its second movement (*Orientale*) as an encore at the end of their second concert in Saint Petersburg and hypothetically at one of the concerts in Vilnius.[118]

During this part of the tour, Czech chamber music was mainly represented by Smetana and Dvořák, while Oskar Nedbal featured only marginally. The quartet did not play any works by Zdeněk Fibich, although he had worked very briefly in Vilnius (1873–1874), where he could be said to have made his mark. During a tour of Russia at the turn of 1895–1896, the Bohemian Quartet gave several performances of the *String Quartet in F major*, Op. 119, a new work by Wihan's friend Karel Bendl, and it was there that Suk began writing his *String Quartet No. 1 in B flat major*, Op. 11—the autograph of the first movement is dated "*In Helsinki, 6 Jan. '96*".[119] That work would have its world premiere in Riga in October 1896 during the quartet's next tour to the Baltic region.

Financial aspects of the tour can be evaluated only partially. Among the concerts where a fixed fee was negotiated in advance (Krakow, Lviv, Sosnowiec, Moscow twice, Saint Petersburg twice, and Reval, i.e. Tallinn), the largest fee offered was 400 roubles from the Saint Petersburg section of the Imperial Russian Musical Society. Paradoxically, it was there that the quartet received the most negative reviews. Wihan noted the actual earnings in the itinerary for seven performances. The quartet members received the highest fees in the former Hanseatic city Riga, the Estonian university town Dorpat (Tartu), and the capital of the Grand Duchy

118 BAKUTYTĖ, Kamerinės instrumentinės muzikos koncertai, op. cit., p. 20 with reference to the Russian-language Vilnius newspaper *Виленский вестник* (*Vilenskij vestnik*).

119 See the autograph, ČMH, S 184/744. The dates and foreign locations inscribed on many of Suk's other manuscript scores illustrate how demanding it continued to be for him to combine the role of second violinist in a world-renowned, frequently touring chamber ensemble with that of a composer.

of Finland, Helsinki.[120] The travel expenses were considerable,[121] but the tour was profitable nonetheless. Looking, for example, at Dvořák's "farewell tour" of Bohemian and Moravian towns (1892) organised by Velebín Urbánek and the fees guaranteed to him (the highest being 400 gulden in Brno),[122] and comparing that with the fees recorded in Grünfeld's itinerary, one clearly sees that fees paid in roubles or Finnish marks represented substantial sums of money for the quartet.[123] This was one of the sources from which Karel Hoffmann and Josef Suk drew funds for the purchase of high-quality musical instruments, as the critics had suggested to them: in 1896, Josef Suk bought a violin made by Antonio Stradivari in 1683 from the violinmaker Karel Boromejský Dvořák on instalments,[124] and from 1895 Karel Hoffmann used a violin made by Guarneri.[125]

In its early years, the Bohemian Quartet was characterised as an outstanding chamber group with youthful élan and impeccable ensemble playing, and it was compared to the Florentine Quartet. Critics, with the exception of contributors to certain Saint Petersburg periodicals, repeatedly marvelled, on the one hand, at the youth of the three members of the quartet (at the time, Hoffmann was 22, Suk had just turned 21, and Nedbal was 20) and, on the other, at their remarkable technical accomplishment. Hanuš Wihan brought to the ensemble a wealth of life experience, a thorough knowledge of the string quartet repertoire, and virtuosity proven through years of experience. Both he and his pupils represented the Prague Conservatoire and, in a way, also the Czech Chamber Music Society, which the Bohemian Quartet had helped to found, sustaining its concert programme during the Society's early years.[126] On its Russian tour, the quartet thus represented not only Czech chamber music, the tradition of the Prague violin school, and its own artistry, but also the newly established Society, which championed one manifestation of Czech—and therefore nationally oriented—musical culture.

120 Stories bordering on legend surround Wihan's management of the quartet's money and the payment of fees. The esteemed professor is said to have pocketed the fees and to have brought the money out and divided it up after the tour was over. Cf. KVĚT, *Z pamětí Českého kvarteta*, op. cit., p. 31. The itinerary's records of the exact receipts, however, shed a more favourable light on the matter.

121 "*You have no idea what trips like this cost*", Josef Suk wrote to his parents; cf. Josef Suk to his parents, 6 Feb. 1895, op. cit., p. 2.

122 Cf. ŠUPKA, Ondřej: *Než nás rozdělí oceán*. Praha: Akademie klasické hudby, z. ú., 2020, pp. 102–106.

123 Based on the exchange rate in effect around 1895, one rouble was worth ca. 2.5 Austro-Hungarian crowns. For example, if the quartet was paid 656 roubles in Riga, the equivalent amount in Austro-Hungarian crowns would have been 1,640.

124 Cf. NOUZA – NOVÝ, *Josef Suk. Tematický katalog skladeb*, op. cit., p. 106.

125 Cf. KVĚT, J. M.: *Kdo je Karel Hoffmann*. Praha: Orbis, 1947, p. 18. NOUZA – NOVÝ, *Josef Suk. Tematický katalog skladeb*, op. cit., p. 106 mentions Stradivari violins.

126 VANIŠOVÁ, Dagmar: *Český spolek pro komorní hudbu*. Praha: Český spolek pro komorní hudbu, 1994, pp. 16–20.

↑**Bohemian Quartet / České kvarteto**
From the left / Zleva: Karel Hoffmann, Josef Suk, Hanuš Wihan, Oskar Nedbal.
Portrait photograph, unknown author, ca. 1894–1895. / Portrétní fotografie, autor neznámý, cca 1894–1895.
ČMH, 24/85.

Studie
CZ +ΣCZ

Musicalia 18/2026/1–2
DOI: 10.37520/muscz.2026.002

DAGMAR ŠTEFANCOVÁ

Turné Českého kvarteta do východní a severní Evropy začátkem roku 1895 (CZ)

NA PAMÁTKU MÉ LITEVSKÉ PŘÍTELKYNĚ BIRUTĖ

Dagmar Štefancová
České muzeum hudby
dagmar.stefancova@nm.cz

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2024–2028/20.I.c, 00023272).

Abstrakt: České kvarteto, první profesionální český komorní soubor, realizovalo od počátků své kariéry dlouhé zahraniční zájezdy. Patřilo k nim také turné do východní a severní Evropy uskutečněné začátkem roku 1895. Mnoho cenných informací poskytl podrobný itinerář cesty, sestavený vídeňskou koncertní agenturou Ludwiga Grünfelda, dále korespondence jednotlivých členů kvarteta (Karel Hoffmann, Josef Suk, Oskar Nedbal, Hanuš Wihan), originální koncertní programy i kritiky publikované v denním a odborném tisku z navštívených území. Turné trvalo 42 dnů a obsáhlo asi 24 koncertů. Jeho rekonstrukce zahrnuje detailní časovou osu včetně údajů z jízdních řádů evropské železniční sítě. Důležitý podíl na úspěšném průběhu turné měli čeští krajané žijící v zahraničí a osobní kontakty kvartetistů s místními uměleckými nebo uměnímilovnými elitami. Během zájezdu kvarteto seznamovalo posluchače s komorní tvorbou českých skladatelů (Bedřich Smetana, Antonín Dvořák), interpretovalo však také smyčcové kvartety domácích autorů a světový klasicko-romantický repertoár. Studie neopomíjí ani kulturně-politické aspekty, zejména snahy o prosazení kulturní identity menších národů nacházejících se pod cizí nadvládou.

Klíčová slova: České kvarteto; koncertní turné; koncertní agentura; Ludwig Grünfeld; komorní hudba; 1895; ruské impérium; itineráře; Antonín Dvořák; Bedřich Smetana

Introdukce

Slavní sólisté, dirigenti i komorní soubory podnikali na konci 19. století koncertní cesty, které měly charakter hvězdných turné. Zajištěni agenturami a péčí impresáriů, podpořeni osobními kontakty, tiskem, reklamou i odbornou kritikou, cestovali na dlouhé vzdálenosti díky stále se zdokonalující a rozšiřující železniční dopravě. Tyto možnosti využilo také České kvarteto, které vzniklo v roce 1892 jako první český profesionální komorní soubor. Upozornilo na sebe už v roce 1891, kdy na doporučení profesora Hanuše Wihana (1855–1920) z pražské konzervatoře vystoupilo v česko-německé Jednotě pro komorní hudbu (Kammermusikverein). Za skutečnou premiéru kvarteta bývá považován koncert v Rudolfinu 22. října 1892 („koncert absolventů Pražské konzervatoře"). Pod názvem „České kvarteto" se primárius Karel Hoffmann (1872–1936), druhý houslista Josef Suk (1874–1935), violista Oskar Nedbal (1874–1930) a violoncellista Otto Berger (1873–1897) poprvé představili v Rychnově nad Kněžnou 13. listopadu téhož roku. Začátkem roku 1893 se konaly čtyři průlomové koncerty ve Vídni, především se smetanovským programem, které mladému kvartetu otevřely dveře na zahraniční pódia. Bohužel, na jaře 1893 se projevila nemoc Otty Bergra – tuberkulóza – a koncem roku již bylo jasné, že si kvarteto musí hledat jiného violoncellistu.[1] Náhradník se našel v samotném Hanuši Wihanovi, který jako profesor komorní hry na konzervatoři vznik kvarteta inicioval, a nakonec v něm u violoncellového pultu setrval až do roku 1914, tedy celých dvacet let.

Na zahajovacím koncertu Českého spolku pro komorní hudbu dne 10. října 1894 v pražském Rudolfinu zahrálo České kvarteto Smetanův *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života"*, Dvořákův *Smyčcový kvintet Es dur*, op. 97, a uprostřed programu *Smyčcový kvartet b moll* ruského autora Sergeje Tanějeva. Jeho uvedením byla zdůrazněna slovanská orientace spolku a ke slovu se dostalo Wihanovo rusofilství. Obdivovat ruskou kulturu 19. století ovšem neznamenalo obdivovat samoděržaví. Wihana s Ruskem pojily především úzké osobní vztahy: z pražského setkání koncem roku 1888 znal Petra Iljiče Čajkovského, stýkal se s violoncellistou Karlem Davydovem,[2] přátelil se s již zmíněným Tanějevem atd. Přesný není ani výraz „ruské" turné, který se pro cestu Českého kvarteta v roce 1895 vžil a v dalším výkladu ho budeme používat, neboť trasa vedla i přes města v Rakousku-Uhersku a Německu. Ve srovnání s dnešní mapou Evropy neexistovaly samostatné pobaltské

1 Poslední koncerty sehrál Berger s Českým kvartetem na jaře 1894, kdy ho spoluhráči navštívili v sanatoriu v Griesu.

2 Karl Juljevič Davydov (1838–1889), významný violoncellista, působil na konzervatoři v Petrohradu a v letech 1878–1886 ji vedl. Podle dobového tisku se Wihan spoluúčastnil jeho interpretačních mistrovských kurzů. Viz GROCHOVSKIJ, Vjačeslav: *Čeští hudebníci na Rusi*. Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2010, s. 152.

státy ani Finsko – ty ruské impérium ovládlo jako více či méně autonomní území.[3] Z části Polska bylo po jeho trojím dělení a Vídeňském kongresu (1815) utvořeno Polské kongresové království, násilně rusifikované a koncem 19. století existující jako provincie ruské říše.

První velká zahraniční cesta Českého kvarteta, pomineme-li země Rakouska-Uherska, směřovala v listopadu 1894 na západ, do Německa. V této době už probíhaly přípravné organizační práce ohledně ruského turné, jichž se ujal Ludwig Grünfeld (1854–1925), majitel divadelního a koncertního jednatelství (Theater- und Concert-Bureau) ve Vídni,[4] a které ze strany Českého kvarteta zajišťoval Hanuš Wihan.[5] Situaci s jistou nevolí komentoval další z vídeňských koncertních agentů Albert Gutmann, jehož manažerské zásluhy o České kvarteto byly nepopiratelné a ještě v červnu 1895 je kvartetistům připomněl.[6] Velkorysý plán celého turné si vynutil rozdělení koncertů do dvou oddílů – minimálně dvacet čtyři se jich realizovalo v únoru a březnu 1895, dalších asi dvacet následovalo od listopadu 1895 do začátku roku 1896. Koncem října 1894 byly vyřízeny pasy a ruská víza a Grünfeld ohlašoval brzké zaslání celého itineráře k první části zájezdu.[7] Tento itinerář v podobě sešitku o rozměrech 19 × 12 cm a čtyřiceti třech ručně popsaných stranách[8] obsahuje podrobné Grünfeldovy údaje, které však bylo nutné verifikovat[9] podle dosud vydané odborné literatury,[10] memoárů, recenzí a zpráv z dobového tisku, korespondence a koncertních programů, trofejí, fotografií a dalších

3 [?]: České kvarteto, *Dalibor*, roč. 17, č. 7–8, 2. 2. 1895, s. 57 – časopis anoncoval turné Českého kvarteta jako návštěvu Polska a Ruska.

4 Rozvětvená, hudebně nadaná židovská rodina Grünfeldů pocházela z Čech. Její nejznámější člen, klavírista Alfred Grünfeld (1852–1924), hrál s Českým kvartetem poprvé 8. 3. 1894 ve Vídni a mnohokrát poté i na dalších pódiích. Spolu s ním zastupovala Grünfeldova agentura např. komické pěvecké kvarteto Udelovo nebo smyčcové Rosé kvarteto.

5 Srov. Ludwig Grünfeld Hanuši Wihanovi, Vídeň, 30. 10. 1894. Autograf, dopis, Národní muzeum – České muzeum hudby (dále jen ČMH), S 211/170. Též Ludwig Grünfeld Hanuši Wihanovi, Vídeň, 23. 1. 1895. Autograf, dopis, Národní muzeum – Historické muzeum, Divadelní oddělení (dále jen NM–DO), H6A-7873.

6 Srov. Albert Gutmann Českému kvartetu, Vídeň, 7. 6. 1895. Autograf, dopis, NM–DO, H6A-7874.

7 Srov. Ludwig Grünfeld Hanuši Wihanovi, 30. 10. 1894, op. cit., s. 1.

8 *Reisen des Böhm. Streich-Quartett*. Autograf, psáno německy latinkou, ČMH, 24/85. Původně byl itinerář součástí sbírek Muzea Antonína Dvořáka (dále jen MAD, č. inv. 944 VIIIa, č. př. 151/65 a). V roce 1985 byl převeden pod č. př. 24/85 do fondu České kvarteto v hudebněhistorickém oddělení ČMH. Základní informaci o něm podala ŠTEFANCOVÁ, Dagmar: Karel Hoffmann – primárius a „manažer" Českého kvarteta / Karel Hoffmann: First Violinist and 'Manager' of the Czech Quartet, *Musicalia. Journal of the Czech Museum of Music / Časopis Českého muzea hudby*, roč. 2, 2010, č. 1–2, s. 36–49 (česká verze), s. 50–64 (anglická verze), zde s. 40, 55.

9 Ne všechny údaje z itineráře bylo možné ověřit. Týká se to zejména odchylek od daného jízdního řádu (zpoždění apod.) a reálných výdělků. V pokynech pro každý konkrétní den, které jsou uvedeny v kapitole Rekonstrukce zájezdu, byly informace z itineráře zvýrazněny modře.

10 Např. BOLEŠKA, Josef: *Deset let Českého kvarteta*. Praha: nákladem Mojmíra Urbánka, 1902, s. 70–71; *Čtyřicet let Českého kvarteta*, ed. J. M. Květ, Praha: Český spolek pro komorní hudbu, 1932, s. 35–36 aj.; KVĚT, J. M.: *Z pamětí Českého kvarteta*. Praha: Edice Corona, 1936; ŠULC, Miroslav: *Oskar Nedbal*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 48–49; VRATISLAVSKÝ, Jan: *České kvarteto*. Praha: Editio Supraphon, 1984.

materiálů.[11] Díky nim můžeme sledovat cestu Českého kvarteta po jednotlivých dnech a zastávkách[12] víceméně v její skutečné podobě.

Rekonstrukce turné

1. den

Datum: 31. ledna
Spojení: Kaiser Ferdinands **Nordbahn** (Severní dráha císaře Ferdinanda), Vídeň – Krakov:[13] **odjezd z Vídně 12.00, příjezd do Krakova 20.45**
Ubytování: **Hôtel de Saxe**

Ve čtvrtek 31. ledna nasedlo České kvarteto do vlaku Severní dráhy císaře Ferdinanda, tzv. ferdinandky, která na vnitrostátní trase do Krakova disponovala pohodlnými vagony s kupé, polstrovanými sedadly, parním vytápěním a dokonce, od roku 1893, elektrickým osvětlením.[14] Každý z kvartetistů si vezl svůj hudební nástroj a zavazadlo s osobními věcmi. Počasí bylo velmi chladné. Už během prvního týdne kvartetisté zjistili, že se neobejdou bez kožichů a budou nuceni si je zakoupit, „*poněvadž jest zde značná zima*“[15] – a to je teprve čekalo Rusko a Finsko.

2. den

Datum: 1. února
Místo a hodina konání koncertu: **Krakov**, sál v Hôtel de Saxe, **ve večerních hodinách**
Honorář: **200,- rakousko-uherských korun**
Program: Franz **Schubert**: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 29; Petr Iljič **Čajkovskij:** ***Andante cantabile*** (2. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 D dur*, op. 11); Oskar **Nedbal:**

11 V hudebněhistorickém oddělení ČMH jsou uloženy a zpracovány pozůstalosti Karla Hoffmanna (S 91), Josefa Suka (S 184 a Dodatky), Oskara Nedbala (S 139), Otty Bergra (S 271) a Hanuše Wihana (S 211). Zásadní část Nedbalovy pozůstalosti spravuje NM–DO. Podrobně viz BUCHNER, Alexandr: *Oskar Nedbal. Soupis pozůstalosti*. Praha: Národní muzeum, 1968 (2 svazky).

12 Údaje o železnici v Rakousku-Uhersku jsou čerpány z publikace SCHREIER, Pavel: *Příběhy z dějin našich drah. Kapitoly z historie českých železnic do roku 1918*. Praha: Mladá fronta, 2009. Mnoho cenných cestovatelských informací poskytl *Baedeker's West- und Mittel-Russland. Handbuch für Reisende*. Leipzig: Karl Baedeker, 1883.

13 U zeměpisných jmen se držíme současných tvarů používaných v češtině (tedy např. Vídeň, Vilnius, Petrohrad), problematika je však složitá. Pro mnohá místa, která kvarteto navštívilo, totiž existovaly názvy v různých jazykových mutacích, např. polsky – litevsky – rusky – německy – česky (Wilno – Vilnius – Вильна – Wilna – Vilna). Výjimky jsou komentovány na příslušném místě.

14 SCHREIER, *Příběhy z dějin našich drah*, op. cit., s. 184.

15 Srov. Josef Suk rodičům, Varšava 6. [2.] 1895, s. 2. Autograf, dopis, ČMH, S 184/199. Editováno: *Josef Suk. Dopisy o životě hudebním i lidském*, ed. Jana Vojtěšková, Praha: Editio Bärenreiter, 2005, s. 16–17.

Valse petite (asi úprava 2. části ze *Čtyř klavírních kusů*, op. 8); Edvard Hagerup **Grieg:** ***Saltarello*** (4. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 g moll*, op. 27); Ludwig van **Beethoven**: *Smyčcový kvartet č. 1 F dur*, op. 59. Přídavek: Antonín Dvořák: *Valčík*[16] (ze *Dvou valčíků*, op. 54).

Zahajovací koncert turné se konal v pátek 1. února v Krakově (Kraków, Krakau). Pořádal ho Musikverein (Towarzystwo Muzyczne) v čele s ředitelem Wiktorem Barabaszem (1855–1928), klavíristou, dirigentem a pedagogem. Jako umělecký ředitel Musikverein (od roku 1886) patřil Barabasz na přelomu 19. a 20. století k nejvýznamnějším postavám krakovského hudebního života. Zprávy v místním tisku zahrnovaly informace o jednotlivých členech Českého kvarteta, o úspěšném nastartování kariéry tohoto souboru, a především pochvalná slova o jeho krakovském vystoupení. I když recenzent z *Głosu Narodu*[17] omylem zaměnil Griegovo *Saltarello* za „Tarantellu" a Čajkovského *Andante cantabile* přiřadil k blíže neurčené skladatelově „Suitě", nikoliv k jeho prvnímu smyčcovému kvartetu, dramaturgie koncertu byla přijata s nadšením. Posluchači vyslechli dva kompletní smyčcové kvartety a mezi nimi, na odlehčení, několik kratších skladeb (včetně *Valse petite* od violisty Českého kvarteta Oskara Nedbala). Kromě jmenovaných publicistů se události věnoval Franciszek Bylicki,[18] který byl dlouholetým hudebním recenzentem deníku *Czas*.

3. den

Datum: **2. února**
Spojení: Krakov – Lvov: **odjezd z Krakova 7.07, příjezd do Lvova 14.32**
Ubytování: Lvov, **Hôtel George**
Místo a hodina konání koncertu: **Lvov**, koncertní dvorana Národního domu (Dom Narodny), **19.30**
Honorář: **300,- rakousko-uherských korun**
Program: Bedřich **Smetana**: *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života"*; Petr Iljič Čajkovskij: *Andante cantabile* (2. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 D dur*, op. 11); Oskar Nedbal: *Valse petite* (asi úprava 2. části ze *Čtyř klavírních kusů*, op. 8); Edvard Hagerup Grieg: *Saltarello* (4. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 g moll*, op. 27); Ludwig van **Beethoven**: *Smyčcový kvartet č. 1 F dur*, op. 59.[19]

16 W. Pr. [Władysław Józef Prokesch]: Koncert kwartetu czeskiego, *Nowa Reforma*, roč. 14, č. 30, 6. 2. 1895, s. 3.
17 St. [Stanisław Tomkowicz]: Koncert kwartetu czieskiego, *Głos Narodu*, roč. 3, č. 28, 2. 2. 1895, s. 7.
18 BYLICKI, Franciszek: Koncert czeskiego kwartetu smyczkowego, *Czas*, roč. 48, č. 29, 5. 2. 1895, s. 2. Bylickým a v této souvislosti i hudební kritikou a kulturním děním v Krakově se zabývala WOŹNA-STANKIEWICZ, Małgorzata: Znany publicista, lecz zapomniany pianista: przypadek Franciszka Bylickiego, *Musica Galiciana. Kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich*, roč. 19, 2025, s. 308–358.
19 Originální tištěný program z pozůstalosti Oskara Nedbala, NM–DO, H6C-2660.

Příští den, tj. v sobotu 2. února, odjelo kvarteto po Galizische Carl Ludwig-Bahn z Krakova do Lvova (Lemberg, Lviv), tehdejšího hlavního města Haliče. Dopisovatel *Národních listů* informoval, že „[…] *mladí umělci čeští přijeli dne 2. t. m. odpoledne rychlíkem z Krakova a uvítáni byli na nádraží prof. Sládkem*[20] *jménem Towarzystwa muzycznego a p. Feiglem*[21] *jménem Čechů lvovských.*“[22] Koncert se konal pod záštitou spolku Galizischer Musikverein (Towarzystwo Muzyczne), jehož ředitel Rudolf Schwarz náležel k vůdčím osobnostem polsky orientovaného hudebního života ve Lvově. Střední část koncertu měl původně vyplnit *Smyčcový kvartet Es dur*, op. 51, Antonína Dvořáka, namísto kompletního Es dur kvartetu z Dvořákova slovanského období však padla volba na posluchačsky líbivé a stručnější kusy vycházející vstříc publiku, které teprve přivykalo náročnějšímu koncertnímu programu. Údaje o realizovaných skladbách se opírají o referát Alojzyho Brukmana,[23] spolupracovníka *Gazety Narodowej*. Pisatel v něm České kvarteto přirovnal k Florentinskému kvartetu,[24] jehož umění Češi dosahují, ba dokonce ho mohou převýšit. Zvlášť zdůraznil dojem z úvodní věty Smetanova kvartetu, ocenil provedení technicky náročného Griegova *Saltarella* i známého „Razumovského“ Beethovenova kvartetu F dur. Nadšený tón referátu odpovídal nejen vydařenému koncertu, ale i jeho pokračování, dnes bychom řekli afterparty, které neznámý dopisovatel ze Lvova popsal takto: „*Po koncertu uspořádán na počest vzácných umělců přátelský večírek v plzeňské restauraci (u ‚Stadmüllera‘). Mimo zdejší vynikající hudebníky a kritiky dostavili se lvovští Čechové v hojném počtu. Přátelská a velmi srdečná zábava, při níž na podnět mladých umělců i na Ústřední Matici školskou pamatováno, potrvala dlouho do noci.*“[25]

K hudebnímu životu ve Lvově neodmyslitelně patřila vystoupení vojenských kapel rakouských pluků, které zde byly umístěny, např. hudba c. k. 80. pěšího pluku pod vedením kapelníka Františka Fridricha hrála pravidelně při zábavách

20 Alois Sládek (Sladek) vyučoval hru na violoncello na konzervatoři Haličského hudebního spolku (Galizischer Musikverein) v letech 1885–1939. Srov. SAMOTOS-BEIRLE, Natalia: Hudební spolky ve Lvově (Halič) a jejich spolupráce s vojenskými orchestry kolem roku 1900, in: *Vojenská hudba v kultuře a historii Českých zemí*, ed. Jitka Bajgarová, Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i., 2007, s. 277–287, zde s. 280.

21 Ludvík Feigl, aktivní člen České besedy ve Lvově, žil v tomto městě od roku 1887. Srov. TOPINKA, Evžen: Čeští vojenští hudebníci v Haliči, in: *Vojenská hudba v kultuře a historii Českých zemí*, op. cit., s. 263–276, zde s. 263.

22 [?]: Hudba. České kvarteto ve Lvově, *Národní listy*, roč. 35, č. 38, 7. 2. 1895, s. 4.

23 BRUKMANN, Al.: Koncert czeskiego kwartetu, *Dodatek do Gazety Narodowej*, roč. 35, č. 35, 5. 2. 1895, s. 2.

24 Florentinské kvarteto vedené primáriem Jeanem Beckerem (1833–1884) bylo známé vyváženou a dokonalou souhrou jednotlivých hlasů i zápalem hry, v polovině devadesátých let však již neexistovalo. *Smyčcový kvartet Es dur*, op. 51, od Antonína Dvořáka, který České kvarteto na ruském turné opakovaně hrálo, vznikl na objednávku Jeana Beckera a vyšel v roce 1879 s dedikací tomuto umělci.

25 [?]: Hudba. České kvarteto ve Lvově, *Národní listy*, roč. 35, 7. 2. 1895, op. cit. Ústřední matice školská významně podporovala české menšinové školství.

místní České besedy.[26] Od Ludwiga Grünfelda dostali kvartetisté kontakt na Ernsta Grünfelda, nižšího důstojníka sloužícího právě u tohoto pluku; shoda jmen není náhodná, jednalo se o mladšího bratra vídeňského impresária.[27] Mnozí čeští hudebníci z okruhu plukovních hudeb si jistě nenechali ujít koncert Českého kvarteta ani následné osobní setkání s hostujícími umělci.

4.–5. den

Datum: **3.–4. února**
Spojení: Lvov – Krakov: odjezd ze Lvova 22.10, příjezd do Krakova 6.20; Krakov – Osvětim: **odjezd z Krakova 6.44, příjezd do Osvětimi 8.28;** Osvětim – Katovice: **odjezd z Osvětimi 8.43, příjezd do Katovic 9.42; celní a pasová kontrola;** Katovice – Sosnovec: **odjezd z Katovic 10.44, příjezd do Sosnovce 11.26;** Sosnovec – Varšava: **odjezd ze Sosnovce 23.47**
Místo a hodina konání koncertu: Sosnovec, Dietlův palác, 19.30
Honorář: 200,- rublů
Program: Bedřich **Smetana**: *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života“*; Franz **Schubert**: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 29; Petr Iljič **Čajkovskij**: *Smyčcový kvartet č. 2 F dur*, op. 22[28]

Po volné neděli 3. února čekalo na kvarteto náročné cestování s několikerým přestupováním a pasovou a celní kontrolou. Katovice (Katowice, Kattowitz) v této době patřily Německému císařství, takže se kvartetisté museli podrobit celní a pasové kontrole. Ke státní hranici s Ruskem se dostali po kratší jízdě směrem Sosnovec (Sosnowiec, Sosnowitz), v jehož dnešní části Maczki (tehdy Granica) se nacházel oficiální hraniční přechod do Ruska s reprezentativní nádražní budovou. V Sosnovci se České kvarteto zastavilo na pozvání Heinricha Gottholda Dietela (1839–1911), který podnikal v textilním průmyslu a vybudoval zde továrnu, své honosné sídlo, evangelický kostel i střední školu. Spolupodílel se také na dalších projektech podporujících rozvoj tohoto mladého průmyslového města. Po privátním koncertu následovalo pohoštění a společenská zábava.[29] Nočním spojem Varšavsko-vídeňské dráhy, která byla nejstarší dálkovou železnicí carské říše a měla standardní rozchod 1435 mm používaný v Evropě, odjeli kvartetisté těsně před půlnocí do Varšavy (Warszawa, Warschau).

26 TOPINKA, Čeští vojenští hudebníci v Haliči, op. cit., s. 268. František Fridrich (1856–1933) byl kapelníkem hudby 80. pluku v letech 1888–1914.
27 Rodokmen rodiny Grünfeldů viz https://www.payne.cz/3xS43787/GrunfeldErnst.htm [cit. 2026-04-21]. Ernst Grünfeld (1860–1938) dosáhl nakonec hodnosti plukovníka.
28 Originální tištěný program, NM–DO, H6C-2655. Dvojí různé datování na programech zohledňovalo gregoriánský i juliánský kalendář.
29 Srov. Josef Suk rodičům, 6. [2.] 1895, op. cit., s. 1.

6. den

Datum: 5. února
Spojení: příjezd do Varšavy 6.47
Ubytování: Varšava, Hôtel Victoria [?]
Místo a hodina konání koncertu: Varšava, sál Muzea průmyslu a zemědělství (Muzeum Przemysłu i Rolnictwa), 20.00
Honorář: nezjištěn
Program: Bedřich Smetana: *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života“*; Antonín Dvořák: *Smyčcový kvartet Es dur*, op. 51; Ludwig van Beethoven: *Smyčcový kvartet č. 1 F dur*, op. 59[30]

Varšavu, stejně jako Sosnovec, charakterizoval Grünfeld jako „polské město“. České kvarteto do ní přijelo ráno 5. února a ubytovalo se asi v Hôtelu Victoria.[31] Styčnou osobou ve Varšavě byl Daniel Nirnstein, majitel Theater- & Concert-Agentur.[32] V itineráři [s. 7] Grünfeld ještě doporučil kontaktovat Wladisława Grossmanna z půjčovny klavírů a pak zvláště Zygmunta Noskowského, ředitele Musikgesellschaft (Towarzystwo Muzyczne). „*Návštěva* [prvního koncertu] *nebyla skvělá, ale úspěch ohromný,*“ sděloval Josef Suk rodičům[33] a radoval se, stejně jako Oskar Nedbal ve své korespondenci,[34] z nadšených kritik. Podrobná anonce vyšla v ranním tisku ještě před koncertem: Stanisław Ciechomski v ní upozornil nejen na úspěchy kvartetistů v Praze, Berlíně a Vídni, ale také na připravený program, který posluchačům nabídl česká komorní díla. Jeho sloupek měl vzbudit zájem o chystanou kulturní událost a přispět k její větší návštěvnosti.[35] Týž kritik pak následujícího dne referoval o vystoupení Českého kvarteta, představil jeho jednotlivé členy a vysoce zhodnotil jak Smetanův, tak Dvořákův kvartet. „*Je třeba je vidět, jak hrají Smetanu nebo Dvořáka. Jejich skromné, ale laskavé tváře ožívají s každým taktem provedeného díla. Jako by je zachvátila horečka, krev jim v žilách pulzuje rytmem národní písně. Přes to všechno zůstávají věrni estetice, míru nepřekračují ani o kousek. Nejsou to ti ‚klasičtí‘ pedanti, pro něž je jediným zákonem notový zápis na papíru, jsou to umělci skutečně ztvárňující projevy duševního života, které vykrystalizovaly do hudebních forem. Když hrají jakékoli dílo (vybírají si přitom pouze skladby vysoké hodnoty), nepoznáš rozdíl mezi prvním a druhým*

30 Originální tištěný program, NM–DO, H6C-2656.
31 V itineráři [s. 7] je sice zmínka o ubytování v Hôtel de Rome, nicméně dopis Josefa Suka rodičům, 6. [2.] 1895, op. cit., s. 1, byl napsán na papíru s hlavičkou Hôtel Victoria Varsovie. Podle bedekru *West- und Mittel-Russland – Handbuch für Reisende*, op. cit., s. 9 se jednalo o německý hotel s výbornou, ale nikoliv drahou restaurací.
32 SENFF, Bartholf: *Signale für die musikalische Welt*. Leipzig: Bartholf Senff, 1890, s. 44.
33 Srov. Josef Suk rodičům, 6. [2.] 1895, op. cit., s. 1.
34 Srov. Oskar Nedbal rodičům, Varšava, 8. 2. 1895. Autograf, dopis, ČMH, S 139/11, s. 1–2.
35 St. Ciech. [CIECHOMSKI, Stanisław]: Z teatru i muzyki, *Kurjer Warszawski. Dodatek poranny*, roč. 75, č. 36, 5. 2. = 24. 1. 1895, s. 1–2.

houslistou, viola se ozve stejně mocným zvukem jako violoncello. Když v narůstajícím crescendu *začnou zesilovat, zdá se, že nakonec neslyšíš jen kvarteto, ale celý smyčcový soubor.*“[36] Český tisk citoval pochvalná slova z *Kurjera Warszawskiego*, ale také *Kurjer Poranny* (ten vyzdvihl „*oheň a mužnou sílu enthusiasmu*“, krásný program) a *Gazetu Polsku*.[37] Z pera Jana Kleczyńského vyšel referát v *Echu Muzycznem*.[38] Polské kritiky se shodly v tom, že kvarteto vyniká dokonalou technikou, krásným a jednotným zvukem i vnitřním zápalem jednotlivých hráčů, kteří své nástroje mistrně ovládají.

Ve středu 6. února měli kvartetisté volno, v itineráři [s. 8] jsou pro tento den pouze poznamenána jména tří kritiků: Jana Kleczyńského z *Echa Muzycznego*, Aleksandera Polińského, který v roce 1895 publikoval ve více periodikách a působil ve vedení varšavského Towarzystwa Muzycznego, a Władysława Bogusławského, jehož kritiky zveřejňovala *Gazeta Polska*. Jak přesně strávili členové kvarteta tento den, nevíme, předpokládáme však, že se setkali i s českými hudebníky žijícími ve Varšavě. V pozůstalosti Oskara Nedbala se zachoval stříbrný věnec, věnovaný Českému kvartetu 6. 2. 1895 „*účastníky večera*“, s dedikací psanou česky.[39] Ještě z Varšavy sděloval Josef Suk rodičům: „*Jsem zdráv a vesel. Pijeme znamenitý ruský čaj a kouříme ruské sigaretty, jíme kaviar, ale proto přeci se s Rusem nemůžeme dorozumět a musíme ukazovat. Polákům rozumíme mnohem více.*“[40] Kvartetisté se na svém turné nezříkali světských požitků a společenských setkání, při nichž si na své přišel i vyhlášený gurmán Hanuš Wihan.

8. den

Datum: **7. února**
Spojení: Varšava – Koluszki: **odjezd z Varšavy 12.20, příjezd do Koluszek 15.46**; **odjezd z Koluszek 16.07, příjezd do Lodže 17.10**

36 CIECHOMSKI, St. [Stanisław]: Z muzyki, *Kurjer Warszawski*, roč. 75, č. 37, 6. 2. = 25. 1. 1895, s. 2: „*Trzeba ich widzieć, jak oni grają Smetanę lub Dworzaka. Skromne, a uprzejme ich oblicza ożywiają się z każdym taktem wykonanego dzieła. Ogarnia ich jakby gorączka, krew gra im w żyłach rytmami pieśni ojczystej. Z tem wszystkiem, pozostają oni wierni zasadom estetyki, miary nie przekroczą ani na jotę. To nie owi ‚klasyczni‘ pedanci, dla których jedynem prawem nakreślony znak na papierze, to artyści istotnie odtwarzający objawy życia psychicznego, skrystalizowane w formach muzycznych. Gdy wykonywają jakiekolwiek dzieło (wybierają zaś jedynie utwory wysokiej wartości), nie rozpoznasz różnicy pomiędzy skrzypkiem pierwszym a drugim, altówka nieraz odezwie się równie potężnym dźwiękiem, co i wiolonczela. Gdy w stopniowanem* crescendo *zacznie rozwijać się ich siła, to zda się, że słyszysz nakoniec nie kwartet pojedyńczy, a cały chór smyczkowy.*“ Překlad autorka s pomocí AI (DeepL Translate), totéž platí u dalších citátů.

37 [?]: Varšava, *Dalibor*, roč. 17, č. 11, 23. 2. 1895, s. 83.

38 KLECZYŃSKI, Jan: Przegląd muzyczny, *Echo Muzyczne, Teatralne i Artystyczne*, roč. 12, č. 6, 9. 2. 1895, s. 69–70.

39 NM–DO, H6-G 545. Věnec byl kvartetu slavnostně předán na závěr jeho druhého koncertu ve Varšavě dne 8. února. – Viz POLIŃSKI, A[lexander]: Z muzyki, *Kurjer Poranny*, roč. 19, č. 40, 9. 2. 1895, s. 3.

40 Srov. Josef Suk rodičům, 6. [2.] 1895, op. cit., s. 2.

Ubytování: Grand Hôtel
Místo a hodina konání koncertu: Lodž, Conzerthaus (Koncertní dům), 20.30
Honorář: 190.56[41] [rublů]
Program: Bedřich Smetana: *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života“*; Franz Schubert: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 29; Petr Iljič Čajkovskij: *Smyčcový kvartet č. 2 F dur*, op. 22. Přídavek: Petr Iljič Čajkovskij: *Andante cantabile* (2. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 D dur*, op. 11)

Účinkování v průmyslové Lodži (Łódź, Lodz) s velkým podílem německého a židovského obyvatelstva bylo v podstatě odbočkou z trasy turné, protože hned po koncertu se kvarteto vrátilo zpět do Varšavy. Co se týče finančního efektu, do vystoupení v Lodži vkládali čeští umělci naděje (varšavský koncert v tomto ohledu zklamal) a podle svědectví Oskara Nedbala[42] zde slavili velký úspěch. Vstupenky na koncert byly k dostání v obchodu s papírenským zbožím u pana J. Peterfilga. Itinerář [s. 9] uvádí odkaz na redaktora Alexandra Drevinga z *Lodzer Zeitung*. Tento deník nic neponechal náhodě a už předem zveřejnil na koncert Českého kvarteta výraznou upoutávku. Nezanedbal ani následné kritiky, které se mimo jiné odvolávaly na autoritu Eduarda Hanslicka, jehož kladné hodnocení kvarteta bylo pro budoucnost souboru velmi důležité. Referent Rothbarth z *Lodzer Zeitung* kromě jiného napsal: „*Celý ansámbl je něžný a průzračný, jako miniaturní obraz provedený mistrovskou rukou v nejjemnějších barevných nuancích; každá melodická linie, ať už jde o vedoucí nebo vedlejší téma, vyniká jasně a zřetelně, aniž by kdy působila podrážděně, některé harmonie znějí bez přehánění – jako eolské harfy! První houslista, pan Hoffmann, na svém úžasném nástroji vyluzuje tóny jemné tak, že je sotva tušíme, i tóny titánské síly. Půvabně zněla violová sóla, někdy řvoucí jako válečná trubka a vzápětí zase roztomile hebká jako barytonová melodie.*“[43] Zpáteční cesta do Varšavy měla začít až následující ráno, z Nedbalova dopisu rodičům i z referátu v *Lodzer Zeitung*[44] však vyplývá, že kvartetisté absolvovali noční jízdu a asi po čtyřech hodinách dojeli zpět do Varšavy.

41 Poznámka tužkou v itineráři [s. 9] rukou Hanuše Wihana.

42 Srov. Oskar Nedbal rodičům, 8. 2. 1895, op. cit., s. 2–3: „*Včera měli jsme koncert v Lodži (jest to ruský Manchester, fabrické bohaté místo). Zde byla návštěva velice pěkná a neslýchané nadšení. Celý večer byli jsme předmětem velikolepých ovací. Po Schubertu museli jsme přidati* Andante cantabile *od Čajkovského. Po posledním čísle 2hém Quartettu Čajkovského strhl se tak ohromný jásot, že jsme se museli 8 kráte ven poděkovat. To však nebylo nic platné, obecenstvo křičelo bis, bis a nechtěli se upokojit. My měli zatím ale již nejvyšší čas na dráhu, poněvadž jsme se báli, že nás rozjařené publikum nepustí ven, poprosili jsme jednoho pána, by jim řekl, že musíme odejet. Teprve potom se upokojili a šli domů.*“

43 ROTHBARTH: Kunstnachrichten, Theater u. Musik, *Lodzer Zeitung*, roč. 32, č. 34, 9. 2. 1895, s. 4. „*Das ganze Ensemble ist zart und durchsichtig, wie ein von Meisterhand in zartester Farbennüancirung ausgeführtes Miniaturgemälde; jede Tonfigur, sei sie führend oder Contrathema, hebt sich klar und bestimmt ab, ohne je aufdringlich zu sein, manche Harmonien klingen ohne Uebertreibung – wie Eolsharfen! Der Primgeiger, Herr Hoffmann, entlockt seinem wunderbaren Instrumente Töne von geahnter Weichheit und wieder von titanischer Gewalt. Reizvoll klangen die Solis der Viola, die manchmal schmetterieren, wie eine Kriegstrompete und bald darauf schmelzend weich wie eine Barytonstimme klangen.*“

44 Tamtéž.

9. den

Datum: 8. února
Spojení: Lodž – Varšava: příjezd v ranních hodinách
Místo a hodina konání koncertu: Varšava, sál Muzea průmyslu a zemědělství (Muzeum Przemysłu i Rolnictwa), 20.00 [?]
Honorář: 276,-[45] [rublů]
Program: Bedřich Smetana: *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života“*; Franz Schubert: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 29; Petr Iljič Čajkovskij: *Smyčcový kvartet č. 2 F dur*, op. 22. Přídavek: Antonín Dvořák: *Valčík* (ze *Dvou valčíků*, op. 54).

Večer v pátek 8. února se ve Varšavě konal druhý koncert Českého kvarteta. Ve srovnání s návrhem v itineráři [s. 10] došlo k výměně plánovaného Dvořákova Es dur kvartetu za Smetanův, který byl zařazen již v prvním varšavském koncertu. Kritik Aleksander Poliński kvitoval změnu v dramaturgii pozitivně, Smetanův kvartet si totiž podle jeho mínění rádi znovu poslechli ti, co ho již slyšeli 5. února – a těm, kdo ho ještě neznali, kvarteto nachystalo velký zážitek. Změna programu nijak nemířila proti Dvořákovi. O výkonu umělců psal Poliński s obdivem a vyzdvihl jejich virtuozitu, schopnost hrát v široké dynamice, s porozuměním pro styl jednotlivých skladeb.[46] Nadšené diváky odměnili kvartetisté pouze jedním přídavkem, protože téže noci odjížděli do Vilniusu (Wilno, Vilna) a spěchali na nádraží. Kvůli nedostatku času Grünfeld v itineráři důrazně upozorňoval, že je nutné ještě před koncertem vyrovnat účet v hotelu a vyřídit finanční záležitosti s Danielem Nirnsteinem.

9.–10. den

Datum: 8. února – 9. února / 28. ledna[47]
Spojení: Varšava – Vilnius: odjezd z Varšavy 23.03, příjezd do Vilniusu 12.18
Ubytování: Hôtel Europe
Místo a hodina konání koncertu: Vilnius, budova Vilniuského vojenského sboru (Виленское военное собрание), 20.00
Honorář: 247.70,-[48] [rublů]

45 Poznámka tužkou v itineráři [s. 10] rukou Hanuše Wihana.
46 POLIŃSKI, A[leksander]: Z muzyki, *Kurjer Poranny*, roč. 19, č. 40, 9. 2. 1895, s. 3.
47 Od tohoto data s výjimkou koncertů v Helsinkách psal Grünfeld i data podle juliánského kalendáře, která uvádíme na druhé pozici za lomítkem.
48 Poznámka tužkou v itineráři [s. 11] rukou Hanuše Wihana.

Program: Bedřich **Smetana**: *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života“*; Franz **Schubert**: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 29; Petr Iljič **Čajkovskij**: *Smyčcový kvartet č. 2 F dur*, op. 22. Přídavek: Antonín Dvořák: *Valčík* (ze *Dvou valčíků*, op. 54).

Cesta vlakem po Varšavsko-petrohradské dráze trvala přibližně 13 a ½ hodiny. Používal se na ní široký rozchod 1524 mm, jezdily parní lokomotivy, vagony první třídy měly kupé pro 6–8 osob vybavená polstrovanými sedadly, s plynovým osvětlením a vytápěním kamínky. Také Vilnius nazval Grünfeld „polským městem“,[49] zdejší politická a kulturní situace koncem 19. století však byla složitější. Po polsko-litevském povstání v letech 1863–1864 byl ze strany Ruska vyvíjen tlak proti všemu, co by mohlo připomínat historicky významnou Polsko-litevskou unii a napomáhalo by k utvoření moderního litevského národa. Polská kultura dominovala zvlášť ve městech a v kruzích vyšší šlechty. Kvartetisté se zde setkali se vzdělaným publikem, které se díky veřejným koncertům průběžně seznamovalo se sólisty a komorními ansámbly vysoké úrovně.[50] Kontaktní osobou kvarteta byl Wacław Leon Makowski (1854–1929), nakladatel, majitel obchodu knihami a hudebninami ve Vilniusu. Velkou měrou se zasloužil o místní polsky psaný tisk a kultivaci čtenářů i koncertních posluchačů. S pomocí vlastní agentury organizoval a pořádal koncerty, na něž zval umělce ze zahraničí, a pokud to bylo možné, obcházel i cenzuru, aby podpořil neruský kulturní život. Ke koncertu ve Vilniusu se dochoval originální program tištěný vícejazyčně: zčásti azbukou rusky, zčásti latinkou francouzsky (Quatuor Tchèque, Quatuor e moll „Scenes de ma vie“ a ostatní názvy skladeb) a zčásti latinkou italsky (tempová označení).[51] V upoutávkách na vystoupení Českého kvarteta, které Makowski rozšiřoval formou výlepu, nesl Smetanův kvartet dokonce německé označení „Aus meinem Leben“.[52]

Ačkoliv vytištěný program oznamuje skladbu Smetanovu, Schuberta a Čajkovského, ve zprávě zaslané do redakce *Národních listů* hovoří pisatel o skladbách Smetanových a Dvořákových. V případě Dvořáka měl na mysli přídavek – *Valčík* (ze *Dvou valčíků*, op. 54). Zpráva je psána trochu pateticky („[…] *každý, kdož byl přítomen koncertu, tvrdí, že ničeho podobného ještě neslyšel. Sami jsme slyšeli od několika mužů, že zaplakali silným dojmem při hře českých umělců.*“),[53] nicméně na základě velkého úspěchu byl potvrzen druhý koncert Českého kvarteta v termínu 10. března (= 26. února juliánského kalendáře). Ten Grünfeld dosud nechával ote-

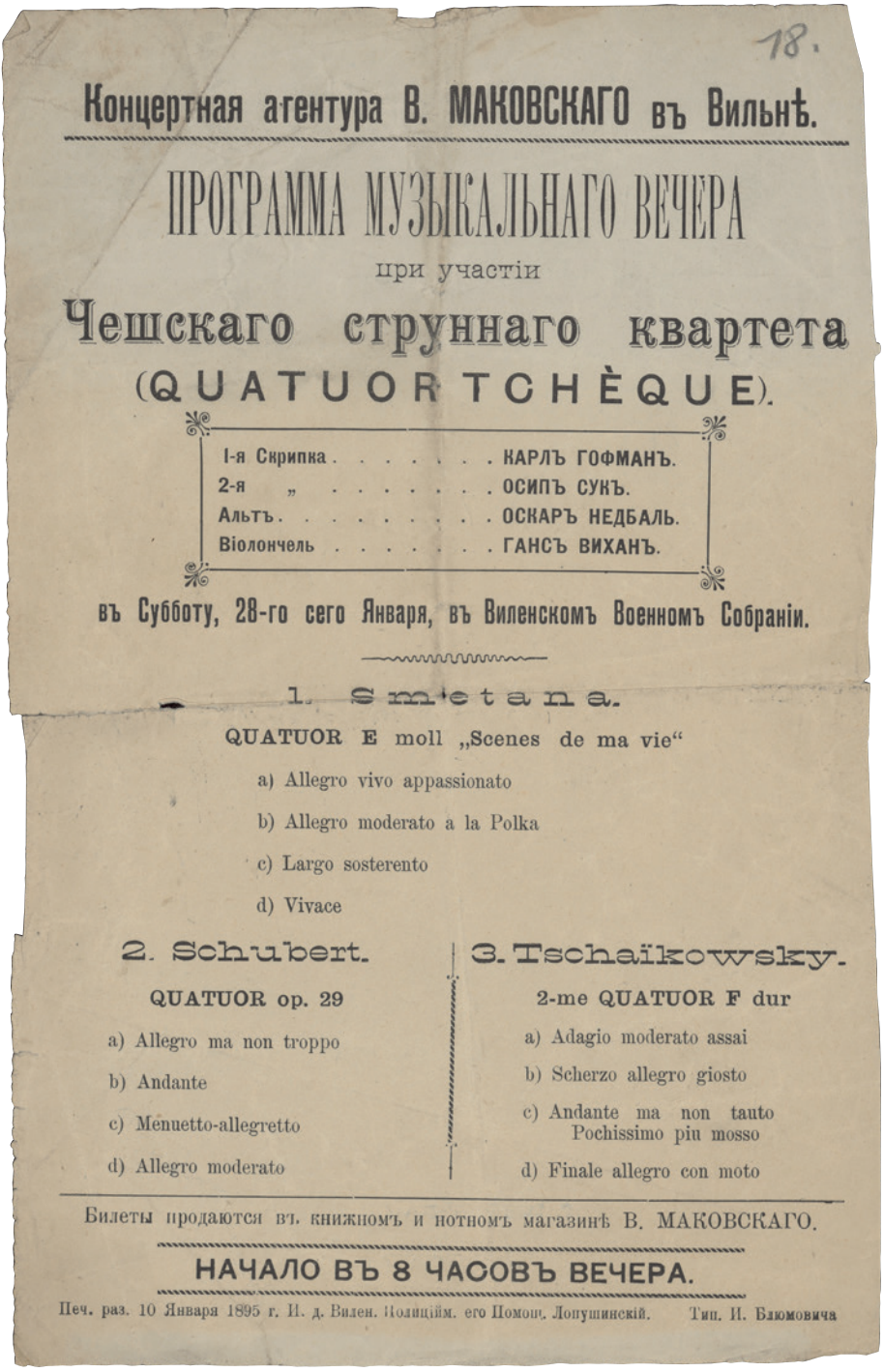
49 Srov. [?]: České kvarteto ve Vilně, *Národní listy*, roč. 35, č. 51, 20. 2. 1895, s. 4. Neznámý referent psal o Vilniusu jako o „*hlavním městě litevském*“, ale zároveň jej vnímal jako „*vstup do Ruska*“.

50 BAKUTYTĖ, Vida: Kamerinės instrumentinės muzikos koncertai Vilniuje XIX a.: epochinė kaita ir dynamika. Concertos of Instrumental Chamber Music in Vilnius in the 19th Century: Epochal Change and Dynamics, *Lietuvos muzikologija*, č. 14, 2013, s. 8–24. Autorka referuje také o třech koncertech Českého kvarteta ve Vilniusu roku 1895 (s. 20).

51 Originální tištěný program, NM–DO, H6C-2657.

52 Srov. [?]: České kvarteto ve Vilně, *Národní listy*, 20. 2. 1895, op. cit., s. 4. Německý název kvartetu vnímal autor zprávy jako Makowského pochybení.

53 Tamtéž.

18.

Концертная агентура В. МАКОВСКАГО въ Вильнѣ.

ПРОГРАММА МУЗЫКАЛЬНАГО ВЕЧЕРА

при участіи

Чешскаго струннаго квартета

(QUATUOR TCHÈQUE).

I-я Скрипка	КАРЛЪ ГОФМАНЪ.
2-я „	ОСИПЪ СУКЪ.
Альтъ	ОСКАРЪ НЕДБАЛЬ.
Віолончель	ГАНСЪ ВИХАНЪ.

въ Субботу, 28-го сего Января, въ Виленскомъ Военномъ Собраніи.

1. Smetana.

QUATUOR E moll „Scenes de ma vie“

a) Allegro vivo appassionato

b) Allegro moderato a la Polka

c) Largo sosterento

d) Vivace

2. Schubert.

QUATUOR op. 29

a) Allegro ma non troppo

b) Andante

c) Menuetto-allegretto

d) Allegro moderato

3. Tschaïkowsky.

2-me QUATUOR F dur

a) Adagio moderato assai

b) Scherzo allegro giosto

c) Andante ma non tauto
Pochissimo piu mosso

d) Finale allegro con moto

Билеты продаются въ книжномъ и нотномъ магазинѣ В. МАКОВСКАГО.

НАЧАЛО ВЪ 8 ЧАСОВЪ ВЕЧЕРА.

Печ. раз. 10 Января 1895 г. И. д. Виленск. Полицеймейстера Помощ. Лопушинскій. Тип. И. Блюмовича

↑ **Programme of the Bohemian Quartet concert**, Vilnius, 8 February / 28 January 1895 / **Program koncertu Českého kvarteta**, Vilnius, 8. února / 28. ledna 1895
NM–DO, H6C - 2657.

vřený s tím, že se plán turné přizpůsobí poptávce. Také ve Vilniusu se kvartetisté sešli s krajany[54] a s důležitými osobnostmi: mezi nimi Grünfeld již předem avizoval pana Schönfelda, ředitele plynárny.

11.–12. den

Datum: 10. února / 29. ledna – 11. února / 30. ledna
Spojení: Vilnius – Moskva: **odjezd z Vilniusu 12.04, příjezd do Baranoviči 18.30, odjezd z Baranoviči 19.23, příjezd do Minsku 22.50**; **odjezd z Minsku 23.00, příjezd do Smolensku 6.54 ráno 11. února, odjezd ze Smolensku 7.04, příjezd do Moskvy 19.20**
Ubytování: Hôtel Billo

V neděli 10. února v poledne odjelo České kvarteto z Vilniusu a po jednom celém dni a asi osmi dalších hodinách ukončilo jízdu v Moskvě, kam bylo pozváno Carskou ruskou hudební společností (Императорское Русское Музыкальное Общество). Trasa vedla přes železniční uzly v Baranoviči (Baranowicze, Baranowitsch, Baranavičy) a Minsku v dnešním Bělorusku, kde se vlak napojil na významnou Moskevsko-brestskou železnici.

13. den

Datum: 12. února / 31. ledna
Místo a hodina konání koncertu: Moskva, malý sál Moskevské šlechtické společnosti (Московское Благородное Собрание), 21.00
Honorář: 350,- rublů
Program: Bedřich Smetana: *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života“*; Antonín Dvořák: *Smyčcový kvartet Es dur*, op. 51; Ludwig van Beethoven: *Smyčcový kvartet č. 1 F dur*, op. 59.[55] Přídavky: Petr Iljič Čajkovskij: *Andante cantabile* (2. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 D dur*, op. 11); Antonín Dvořák: *Valčík* (ze *Dvou valčíků*, op. 54).[56]

54 Tamtéž. Ačkoliv neznáme konkrétní postavy z tohoto setkání, jisté je, že ještě v roce 1895 působil v litevském Rokiškis Rudolf Liehmann – Rudolfas Lymanas (1855–1904), syn Dvořákova učitele Antonína Liehmanna, a na dvoře knížat Ogińských v Rietavas vedl orchestr Josef Mašek, o němž se traduje, že jako první rozpoznal talent litevského skladatele a výtvarníka Mikalojuse Konstantinase Čiurlionise (1875–1911). V roce 1895 však Čiurlionis studoval ve Varšavě, a pokud měl zájem a možnost slyšet České kvarteto, bylo to tam, nikoliv ve Vilniusu.

55 Originální tištěný program, NM–DO, H6C-2659. Obsahuje rozbor Smetanova kvartetu v ruštině, také názvy hraných skladeb jsou rusky. Pouze tempová označení v italštině byla tištěna latinkou.

56 Podrobnosti o přídavcích uvádí tato recenze: KOČETOV, N.: Russkoje muzykalnoje obščestvo, *Artist*, roč. 7, 1895, č. 2, s. 155–156. KVĚT, J. M.: *Z pamětí Českého kvarteta*, op. cit., s. 95, namísto Dvořákova *Valčíku* jmenuje jako přídavek variace (2. větu) z Haydnova *Smyčcového kvartetu C dur*, op. 76, č. 3 (Kaiserquartett).

Vřelé krajanské zázemí poskytla Českému kvartetu rodina Hřímalých, s níž se Wihan stýkal už během svého koncertního zájezdu do Moskvy v roce 1894. Jan Hřímalý (1844–1915) vyučoval hru na housle na moskevské konzervatoři, byl koncertním mistrem symfonického orchestru Carské ruské hudební společnosti a oddaným propagátorem komorní hudby, především jako první houslista Moskevského kvarteta. Oslava čtvrtstoletí Hřímalého pedagogické a umělecké činnosti v Moskvě se uskutečnila koncem ledna 1895. S oporou v Hřímalém, Tanějevovi a Vasiliji Safonovovi (ředitelích konzervatoře – bývalém a současném) předstoupilo České kvarteto před publikum, s nímž hostující čeští hudebníci neměli nejlepší zkušenost. V paměti dosud zůstala autorská koncertní cesta Antonína Dvořáka do Moskvy a Petrohradu z března 1890, během které se Dvořákem dirigované vlastní skladby nesetkaly s takovým ohlasem, jaký byl doma očekáván.[57] Obecenstvo však výkon Českého kvarteta přijalo velmi dobře a vyslechlo i dva přídavky. Z referátu Arsenije Koreščenka v *Moskevských vědomostech* (*Московские ведомости*) je patrná sympatie k mladým umělcům, autor vyzdvihuje jejich sehranost, obdivuhodný přednes, frázování i rytmickou jasnost hry, na druhou stranu nijak nekomentuje uvedené skladby.[58] Hudební zpravodaj *Ruských vědomostí* (*Русские ведомости*) psal také s nadšením a zmínil, že některé části programu musely být opakovány dvakrát až třikrát.[59] Aktuální portrétní fotografii Českého kvarteta otiskl moskevský ilustrovaný deník *Semja* (*Семья*).[60]

Ve středu 13. února měli kvartetisté volný den. Nevíme, co bylo jeho náplní, nicméně zřejmě nezaháleli. Velmi barvitý obraz zimní Moskvy vykresluje zachovaná korespondence z druhé části ruského turné, zejména dopisy Hanuše Wihana Karlu Bendlovi.[61] Jízda na saních, „ruská trojka", přijetí v horních kruzích společnosti („*ústřice, bliny s kaviárem a šampaňské…*"), návštěvy divadla a koncertů, to vše se mohlo odehrát i v únoru 1895.

57 Dne 11. března / 27. února 1890 řídil Dvořák koncert v Moskvě, 22. března / 10. března v Petrohradu. K těmto událostem podrobně viz KUNA, Milan: Dvořák a Rusko, *Hudební rozhledy*, roč. 30, 1977, č. 2, s. 386–397. Nově online TÝŽ: *Dvořákovské variace. Studie a stati*. Praha: LaMartre, 2019, s. 35–61, dostupné z: https://www.academia.edu/72798718/2019_Kuna_M_Dvo%C5%99%C3%A1kovsk%C3%A9_variace_Studie_a_stati_Praha_LaMartre_382_str_ISBN_978_80_7568_142_3 [cit. 31. 7. 2026]. GROCHOVSKIJ, *Čeští hudebníci na Rusi*, op. cit., s. 152, uvádí, že se na organizaci Dvořákovy koncertní cesty podílel i Hanuš Wihan.

58 Srov. [?]: Různé zprávy. Moskva, *Dalibor*, roč. 17, č. 12, 2. 3. 1895, s. 90–91.

59 Úspěch Českého kvarteta v Moskvě tlumočily *Národní listy* – srov. [?]: České kvarteto v Moskvě (pův. dopis), *Národní listy*, roč. 35, č. 52, 21. 2. 1895, s. 2.

60 *Semja*, roč. 3, č. 5, 29. 1. / 10. 2. 1895, s. 5 s titulkem „Чешскій квартетъ, приглашенный для участія въ квартетныхъ собраніяхъ Русскаго музыкальнаго общества." (České kvarteto, pozvané k účinkování na komorních koncertech Ruské hudební společnosti).

61 Soubor dopisů Hanuše Wihana Karlu Bendlovi viz ČMH, G 1–55.

15. den

Datum: 14. února / 2. února
Místo a hodina konání koncertu: Moskva, malý sál Moskevské šlechtické společnosti (Московское Благородное Собрание), 21.00
Honorář: 350,- rublů
Program: Sergej Ivanovič Tanějev: *Smyčcový kvartet b moll*, op. 4; Franz Schubert: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 29; Antonín Dvořák: *Smyčcový kvartet C dur*, op. 61. Přídavky: Antonín Dvořák: *Valčík* (ze *Dvou valčíků*, op. 54 – „druhý"); Edvard Hagerup Grieg: *Saltarello* (4. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 g moll*, op. 27).[62]

Na úvod svého druhého koncertu v Moskvě zařadilo České kvarteto Tanějevův kvartet b moll. Oba moskevské koncerty zhodnotil referent N. Kočetov z časopisu *Artist* (*Артист*), kde byly publikovány teoretické a kritické články o divadle, hudbě i výtvarném umění. Vytkl „mnohým puritánům kvartetní hry", že vyžadují suchou, akademickou interpretaci, kdežto hra Českého kvarteta je plná ohně, zvukově vyvážená a oduševnělá.[63] Smetanův kvartet *„Z mého života"* pokládal za významné dílo světové komorní literatury, zvlášť ocenil jeho třetí větu. V kvartetech Dvořákových shledal oproti Smetanovi „[…] *více českého národního stylu, který pro nás představuje jakousi zvláštní směs čistě slovanského s německým*",[64] přičemž lépe hodnotil kvartet C dur, op. 61. Neopomněl také upozornit na nástroje kvartetistů, mezi nimiž podle jeho názoru dostálo vysokým nárokům pouze Wihanovo violoncello. Celkově *Artist* považoval oba koncerty Českého kvarteta za úspěšné a interpretaci Tanějevova kvartetu pochválil bez jakýchkoliv připomínek jak z hlediska formy, tak obsahu.

16. den

Datum: 15. února / 3. února
Místo a hodina konání koncertu: Moskva, budova konzervatoře, ve večerních hodinách
Program: Bedřich Smetana: *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života"*; Franz Schubert: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 29 (2 věty); Joseph Haydn: *Smyčcový kvartet C dur*, op. 76, č. 3 (2. věta – variace); Petr Iljič Čajkovskij: *Smyčcový kvartet č. 2 F dur*, op. 22

62 Přídavky podle KOČETOV, N.: Russkoje muzykalnoje obščestvo, *Artist*, 1895, č. 2, op. cit., s. 156. Zachoval se originální tištěný program – NM–DO, H6C-2661.
63 Tamtéž, s. 156.
64 Tamtéž, s. 156: *„Въ нихъ более чешскаго національнаго пошиба, для насъ представляющаго какую-то странную смесъ чисто-славянскаго съ немецкимъ."*

Večer dne 15. února bylo kvarteto pozváno na konzervatoř a tam, mimo Grünfeldův rozpis, zahrálo výše uvedené skladby.[65] Také následující den se nesl v duchu společenských setkání: „*Byli jsme* [v Moskvě] *na rukou noseni a dvakráte až třikráte denně pozváni* […].“[66] Kromě Safonova a Hřímalého staral se „[…] *jistý pan Braun, velký enthusiasta hudební, sám neobyčejný talent, ředitel továrny* […]. *Poslední den měli jsme bankett v našem hotelu pořádaný Slovanským spolkem. Bankett ten měl průběh neobyčejně slavnostní a byli jsme přípitky takřka zasypáni.*“[67]

↑ **Sergei Ivanovich Taneyev / Sergej Ivanovič Tanějev**
Portrait photograph, studio: Scherer, Nabgolc & Co., Moscow, [ante 1897]. / Portrétní fotografie, ateliér Šerer, Nabgolc i Ko., Moskva, [ante 1897].
ČMH, F 4734.

17.–18. den

Datum: **16. února / 4. února – 17. února / 5. února**
Spojení: Moskva – Petrohrad: **odjezd z Moskvy 19.30, příjezd do Petrohradu 10.10**
Ubytování: **Hôtel d’Angleterre**

Noční a dopolední přejezd z Moskvy do tehdejší metropole Petrohradu (St. Petěrburg, Sankt Petersburg) absolvovalo kvarteto v relativním pohodlí jedné z hlavních železničních tratí – Nikolajevské železniční dráhy, i tak však cesta trvala asi 14 a ½ hodiny. Na den příjezdu proto nebyl naplánován žádný koncert, pouze oficiální návštěva u místoředitele petrohradské sekce Carské ruské hudební společnosti Andronika Michajloviče Klimčenka (1831–1909) a Leopolda Auera (1845–1930), profesora houslové hry na konzervatoři. Už na nádraží přivítal české umělce bývalý kapelník carské opery Karel Kučera (1847–1915), u něhož kvarteto strávilo jeden večer.[68]

65 Srov. itinerář [s. 17], vlastnoruční poznámky Hanuše Wihana.
66 Srov. Oskar Nedbal rodičům, Helsingfors [Helsinki], 22. 2. 1895, s. 2. Autograf, dopis, ČMH, S 139/12.
67 Tamtéž, s. 2.
68 Tamtéž, s. 3. Na večer 20. února byli kvartetisté pozváni mimo Petrohrad k Vojtěchu Hlaváčovi (1849–1911), varhaníku, skladateli, hudebnímu inspektorovi atd., který se výrazně angažoval v ruském hudebním životě. Nedbal líčí cestu k Hlaváčovi trojkou po zamrzlé Něvě.

19. den

Datum: 18. února / 6. února
Místo a hodina konání koncertu: Petrohrad, sál Městského kreditního (úvěrového) společenství (Городское кредитное общество),[69] 20.00
Honorář: 400,- rublů
Program: Bedřich Smetana: *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života“*; Antonín Dvořák: *Smyčcový kvartet Es dur*, op. 51; Ludwig van Beethoven: *Smyčcový kvartet č. 1 F dur*, op. 59.[70] Přídavky: Joseph Haydn: *Smyčcový kvartet C dur*, op. 76, č. 3 (2. věta – variace); Petr Iljič Čajkovskij: *Andante cantabile* (2. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 D dur*, op. 11).

V Petrohradu byla půda pro vystoupení Českého kvarteta a prezentaci skladeb Smetanových a Dvořákových ještě choulostivější než v Moskvě. Kromě zmíněného Dvořákova koncertu v roce 1890 se v českých kruzích stále ještě nezapomnělo na špatné přijetí Smetanovy *Prodané nevěsty*, inscenované roku 1871 v Mariinském divadle.[71] Provést na prvním koncertu v Petrohradu kvartet *„Z mého života“* a Dvořákův kvartet Es dur svědčilo o tom, že Českému kvartetu nechyběla odvaha. Následovaly kritiky, vesměs přísné. *Novosti* (*Новости*, referent Dietz) z 19. února se nechaly slyšet, že „[…] *hudební výkony Českého kvarteta nevyznačují se ještě tou zralostí, tím tvůrčím zpracováním a hloubkou, jako výkony kvartetního sdružení Davydovova a Klengelova. Smetana je za hranicemi povyšován bezmála za genia, ale nemá v sobě nic mohutného ani úchvatného. Jeho kvartet je však lepší kvarteta Dvořákova, v němž vysoké technické přednosti nedovedou zakrýti chudobu a banálnost myšlenek.*“[72] Ještě tvrdší posudek otiskl *Graždanin* (*Гражданин*, kritik Pavel Platonovič Weimarn), jenž označil hru kvartetistů za „*těžkopádnou a obhroublou*“, odpovídající charakteru skladeb Smetanových a Dvořákových.[73] Mnohem přívětivější tón zvolily noviny *St. Petersburger Zeitung*, které považovaly vystoupení za velmi úspěšné a upozornily na dodatečně hrané přídavky.[74] Poněkud rozrušeně komentoval celou situaci Josef Boleška v dopisu Antonínu Dvořákovi adresovaném do New Yorku: „*České kvarteto je nyní v Rusku. Čítáte-li Národní listy, pak jste se jistě dočetl, jak bratři Rusové soudí o Smetanovi a o Vás. Na obou prý není nic, jen chudobu a banálnost myšlenek mají společnou, v stejné míře i ‚Z mého života‘ i Es dur a C dur kvartet!! Myslím, že to*

69 Jednalo se o reprezentativní neorenesanční budovu hypoteční banky, v níž se konaly důležité kulturní akce.
70 Srov. Originální tištěný program, NM–DO, H6C-2662. Rusky, pouze programní osnova Smetanova kvartetu je uvedena německy.
71 VOJTĚŠKOVÁ, Jana: Kritiky provedení *Prodané nevěsty* v St.-Petěrburgu v roce 1871, *Hudební věda*, roč. 58, 2021, č. 2, s. 211–271. Významný dirigent a první kapelník Mariinského divadla Eduard Nápravník (1839–1916) byl v době návštěvy Českého kvarteta ve své funkci, nevíme však, zda se s kvartetisty osobně setkal.
72 Citováno dle KVĚT, *Z pamětí Českého kvarteta*, op. cit., s. 95.
73 Tamtéž, s. 95–96.
74 Srov. [?]: Feuilleton. Naše hudba zase jednou v Rusku, *Dalibor*, roč. 17, č. 12, 2. 3. 1895, s. 86–89.

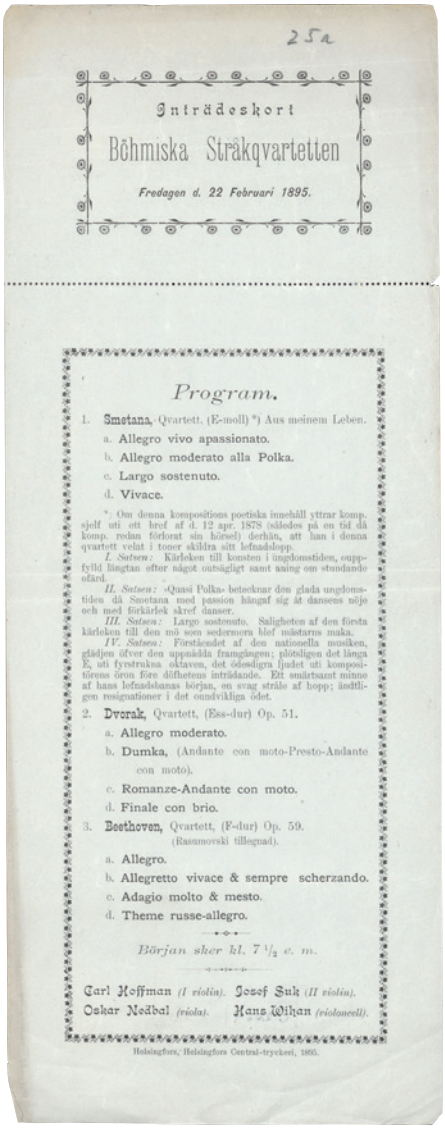
bude dobrá medicína pro Wihana, který těm Rusům poslední dobou by byl paty ulízal. V Praze zde vzbudilo to pravé zděšení.“[75] Po odpočinkovém dni (19. února) kvarteto uskutečnilo další koncert.

21. den

Datum: 20. února / 8. února
Místo a hodina konání koncertu: Petrohrad, sál Městského kreditního (úvěrového) společenství (Городское кредитное общество), 20.00
Honorář: 400,- rublů
Program: Antonín Dvořák: *Smyčcový kvartet C dur*, op. 61; Franz Schubert: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 29; Petr Iljič Čajkovskij: *Smyčcový kvartet č. 2 F dur*, op. 22. Přídavek: Alexandr Glazunov: *Novellettes*, op. 15 (2. věta – *Orientale*).[76]

Recenze druhého koncertu již byly smířlivější. Oskar Nedbal sděloval rodičům: „*Divili jste se asi, že noviny tak mizerně psaly o Smetanovi a Dvořákovi, my sice se divili také, ačkoliv již před koncertem nás naši krajani na to upozornili, že ruský hudební svět velice žárliv jest na naše české umění a obzvláště, že v celém světě nyní čeští komponisté jako Smetana a Dvořák jsou tak uznáni. – Také po prvním koncertu trošku šťourali do našeho kvarteta, ale po ohromném úspěchu druhého koncertu obrátili všickni.*“[77] Pokud se ozvaly nějaké výtky, pak spíš jen letmo („*jistá náchylnost k příliš rychlým tempům*“, „*kvarteto C dur Dvořákovo není ničím zvláštním, ale poslouchá se s uspokojením*“).[78] Opět, stejně jako v Moskvě, byla konstatována nedostatečná kvalita houslí Hoffmannových (těch zejména), ale i Sukových. Recenzent A. V. Ossovskij v *Russkoj muzykalnoj gazetě* (Русская музыкальная газета) na jedné straně pochválil interprety, na straně druhé zkritizoval kompoziční úroveň kvartetů Dvořákových a Smetanova „*Z mého života*“, i když objektivně uznal, že je bez partitur a na jedno vyslechnutí nelze posuzovat do hloubky.[79] České kvarteto pobylo v Petrohradu ještě do dalšího dne a teprve večer zamířilo dál na sever: do Helsinek (Helsingforsu), hlavního města Finského velkoknížectví, které bylo autonomní součástí ruského impéria.

75 Srov. Josef Boleška Antonínu Dvořákovi, Praha, 9. 3. 1895. Dopis. Citováno dle kritické edice – *Antonín Dvořák. Korespondence a dokumenty*, ed. Milan Kuna a kol., Praha: Editio Bärenreiter, 1987–2004, sv. 7, s. 375–377, zde s. 375.
76 Údaj o přídavku dle kritiky: OSSOVSKIJ, A. V.: Dva ekstrennych večera. Bogemskij kvartet, *Russkaja muzykalnaja gazeta*, roč. 2, č. 3, 25. 2. 1895, sl. 203–205.
77 Oskar Nedbal rodičům, 22. 2. 1895, op. cit., s. 3.
78 [?]: České kvarteto v Petrohradě, *Národní listy*, roč. 35, č. 57, 26. 2. 1895, s. 1–2, zde s. 2. Otištěn překlad recenze z periodika *Graždanin*.
79 OSSOVSKIJ, Dva ekstrennych večera, op. cit.

Inträdeskort

Böhmiska Stråkqvartetten

Fredagen d. 22 Februari 1895.

Program.

1. **Smetana,** Qvartett, (E-moll) *) Aus meinem Leben.
   a. Allegro vivo apassionato.
   b. Allegro moderato alla Polka.
   c. Largo sostenuto.
   d. Vivace.

*) Om denna kompositions poetiska innehåll yttrar komp. sjelf uti ett bref af d. 12 apr. 1878 (således på en tid då komp. redan förlorat sin hörsel) derhän, att han i denna qvartett velat i toner skildra sitt lefnadslopp.
I. Satsen: Kärleken till konsten i ungdomstiden, cuppfylld längtan efter något outsägligt samt saning om stundande ofärd.
II. Satsen: Quasi Polka- beteckna den glada ungdomstiden då Smetana med passion hängaf sig åt dansens nöje och med förkärlek skref danser.
III. Satsen: Largo sostenuto. Saligheten af den första kärleken till den mö som sedermera blef tonkonstens maka.
IV. Satsen: Förståndet af den nationella musiken, gjäsen öfver den uppnådda framgången; plötsligen det långa E, uti fyrstrukna oktaven, det ödesdigra ljudet uti kompositörens öron före dödhetens inträdande. Ett smärtsamt minne af hans lefnadsbanas början, en svag stråle af hopp; ändtligen resignationer i det oundvikliga ödet.

2. **Dvorak,** Qvartett, (Ess-dur) Op. 51.
   a. Allegro moderato.
   b. Dumka, (Andante con moto-Presto-Andante con moto).
   c. Romanze-Andante con moto.
   d. Finale con brio.

3. **Beethoven,** Qvartett, (F-dur) Op. 59. (Rasumovski tillegnad).
   a. Allegro.
   b. Allegretto vivace & sempre scherzando.
   c. Adagio molto & mesto.
   d. Theme russe-allegro.

Början sker kl. 7 ½ e. m.

Carl Hoffman *(I violin).* Josef Suk *(II violin).*
Oskar Nedbal *(viola).* Hans Wihan *(violoncell).*

Helsingfors, Helsingfors Central-tryckeri, 1895.

↑ **Programme of the Bohemian Quartet concert**, Helsinki, 22 February 1895 / **Program koncertu Českého kvarteta**, Helsinki, 22. února 1895 NM–DO, H6C-2664.

22.–23. den

Datum: 21. února / 9. února – 22. února / 10. února
Spojení: Petrohrad – Helsinki: odjezd z Petrohradu 20.00, příjezd do Helsinek 9.10[80]
Ubytování: Societas-Haus
Místo a hodina konání koncertu: Helsinki, slavnostní sál Helsinské univerzity, 19.30
Honorář: 534,11,- finských marek[81]
Program: Bedřich Smetana: *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života“*; Antonín Dvořák: *Smyčcový kvartet Es dur*, op. 51; Ludwig van Beethoven: *Smyčcový kvartet č. 1 F dur*, op. 59.[82] Přídavek: Petr Iljič Čajkovskij: *Andante cantabile* (2. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 D dur*, op. 11).

Koncert Českého kvarteta avizoval a zhodnotil místní tisk. Referent deníku *Nya Pressen* napsal: „*Dvě po sobě následující české kvartetní kompozice byly možná až ‚zu viel des Guten‘ a Dvořákova méně impulzivní a energická hudba rozhodně zaostávala ve srovnání se Smetanovým lyrickým a sentimentálním stylem v kvartetu e moll s názvem ‚Aus meinem Leben‘* [!]. *Byly to však dvě velmi zajímavé novinky, které zde koncertní organizátoři představili v podobě těchto dvou kvartetních skladeb v národním stylu, a publikum plně ocenilo všechny okouzlující krásy, které tyto skladby v sobě*

80 Skutečný příjezd asi v 10.15. Informace z dopisu Oskara Nedbala rodičům z Helsinek, 22. 2. 1895, op. cit.: vlak měl hodinu zpoždění, což pisatel označil za ojedinělý případ při cestách kvarteta dlouhých 12–14 hodin. Pokyny v itineráři pro tuto část turné již nejsou tak podrobné, předpokládáme však, že v Riihimäki muselo kvarteto přestupovat.
81 Poznámku o honoráři doplnil do itineráře [s. 24] Hanuš Wihan.
82 Originální tištěný program, NM–DO, H6C-6664. Text švédsky.

skrývaly.“[83] Vrcholem programu byl Beethovenův kvartet F dur, v němž autor – dle kritikova názoru – mnohem odvážněji než Dvořák pracoval s národním, v tomto případě ruským tématem. Samotné interpretační umění kvartetistů kritikové chválili, cenili si jejich souhry, plastické dynamiky a temperamentu.

Ani na finské území nejelo České kvarteto bez osobních kontaktů. V Helsinkách žilo a pracovalo mnoho hudebníků českého původu, mezi nimi např. klarinetista Richard Schida, violoncellista Jaromír Hřímalý, flétnista František Praský, hobojista Antonín Janďourek, pozounista Josef Hilmer, koncertní mistr Filharmonické společnosti Antonín Sitt, 2. koncertní mistr Josef König a fagotista Josef Füger. Se všemi jmenovanými se členové kvarteta sešli a nechali zhotovit společnou fotografii. V itineráři [s. 24] měli poznačeno jméno Richarda Faltina (1835–1918), skladatele, dirigenta, varhaníka a pedagoga na Helsinské univerzitě, který se zasadil o institucionální podporu finského hudebního života. Kvarteto se sblížilo s Jeanem Sibeliem (1865–1957) a dirigentem Robertem Kajanusem (1856–1933), není však jisté, zda se tak stalo již během února 1895. Tito umělci se opírali o lidovou slovesnost, mýty a národní písně, ale také o severské eposy a ságy, přičemž je silně ovlivnil karelo-finský epos *Kalevala*, který byl zaznamenán na základě ústní tradice Karelů a Finů a vyšel v definitivním znění roku 1849. V úsilí o vytvoření národní hudební identity jim České kvarteto, až tvrdohlavě hrající Smetanu a Dvořáka, dobře rozumělo. V Helsinkách strávili kvartetisté následující volný den 23. února: možná zpestřený výletem,[84] možná návštěvou orchestrální zkoušky pod Kajanusovým vedením.[85]

25. den

Datum: 24. února
Místo a hodina konání koncertu: Helsinki, slavnostní sál Helsinské univerzity, 19.30 [?]
Honorář: 1083,-[86] finských marek

83 K.: Böhmiska stråkkvartettens konsert, *Nya Pressen*, roč. 14, č. 51, 23. 2. 1895, s. 2. „*Två böhmiska kvartettkompositioner efter hvarandra, å 4 satser hvardera, var måhända ‚Zu viel des Guten', och Dvořák mindre impulsivt skrifna musik förlorade bestämdt i jämförelse med Smetanas lyriskt svärmiska själsmåferi i E-moll kvartetten betitlad ‚Aus meinem Leben'. Emellertid var det två högst intressanta nyheter, hrr konsertgifvare i och med dessa två kvartettkompositioner i nationell stil presenterade, och salongen uppskattade till deras fulla förtjänst alla de fängslande skönheter som dessa tonvärk innehöllo.*“

84 Hanuš Wihan vzpomínal: „*Moře tehdy je zamrzlé jen částečně v zálivu u břehu, tak se sanicí není nic a nemohu, jako vloni medvědy na ostrovech krmit, což bylo obzvláště u ledových, bílých velmi rozkošné. On hlodal i starý klobouk, to byl apetit?*“ – Srov. Hanuš Wihan Karlu Bendlovi, Helsingfors [Helsinki], 5. 1. 1896. Autograf, dopis, ČMH, G 25.

85 Dirigování už tehdy Oskara Nedbala přitahovalo a traduje se, že to byl právě Kajanus, kdo mu poprvé svěřil taktovku a „svůj“ orchestr. – Viz ŠULC, *Oskar Nedbal*, op. cit., s. 49.

86 Poznámku o honoráři doplnil do itineráře [s. 26] Hanuš Wihan.

Program: Petr Iljič **Čajkovskij**: *Smyčcový kvartet č. 2 F dur*, op. 22; Franz **Schubert**: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 29; Edvard Hagerup Grieg: *Smyčcový kvartet g moll*, op. 27.

Druhý koncert v Helsinkách se odehrál před zaplněným univerzitním sálem. „*Nejvýznamnějším počinem včerejšího večera byl bezpochyby Čajkovského velkolepý a hlubokomyslný kvartet F dur, který byl zahrán s opravdovou inspirací a se vzácnou jemností, která dokázala vystihnout všechny ty střídavě tragické, vznešené, jindy zase jemné, upřímné a nervózně citlivé nálady v jednotlivých větách.* […] *Místo Dvořákova kvartetu, který měl program uzavřít, zazněl Griegův kvartet g moll, jehož těžkou severskou povahu prosvětlenou úsměvnými lyrickými či svěžími lidovými epizodami kvarteto šťastně pochopilo i ztvárnilo.*“[87] Plán v itineráři opravdu počítal s Dvořákovým kvartetem op. 61, zařazením Griegova *Smyčcového kvartetu g moll* však čeští umělci vyjádřili podporu a hold severské, zde konkrétně norské hudbě. Návrat do Petrohradu byl určen na příští večer.

26.–27. den

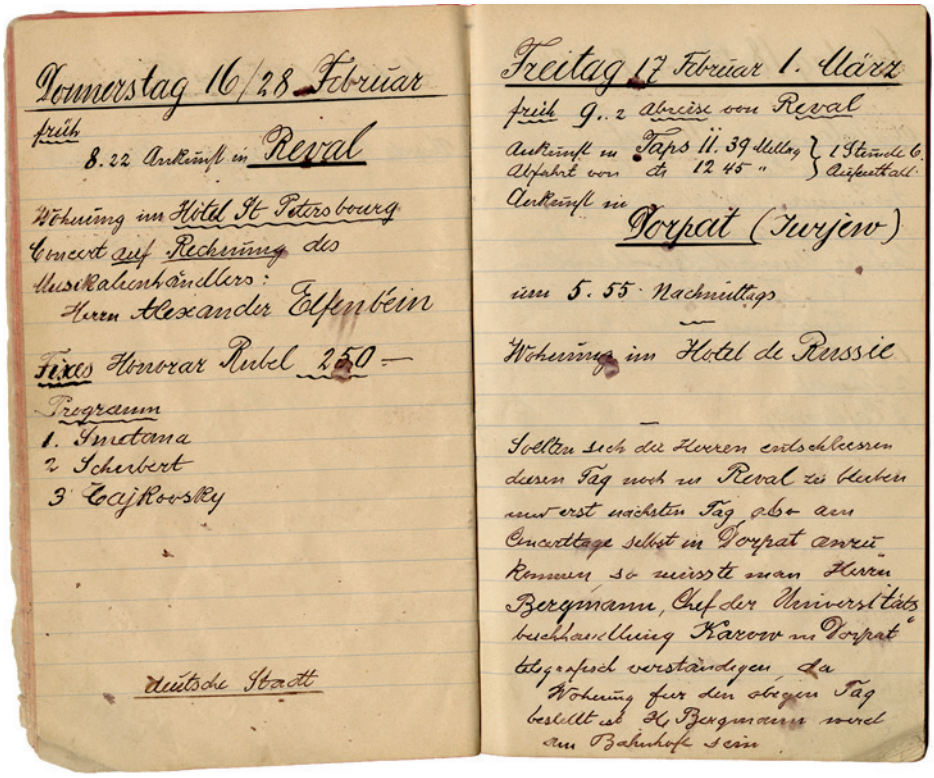
Datum: **25. února / 13. února – 26. února / 14. února**
Spojení: Helsinki – Petrohrad: **odjezd z Helsinek 20.00, příjezd do Petrohradu 10.20**
Ubytování: **Hôtel d’Angleterre**
Místo a hodina konání koncertu: Petrohrad – Fontanka 46, sídlo **vévody von Mecklenburg**-Strelitz,[88] **„soirée“**
Program: Joseph **Haydn**: *Smyčcový kvartet C dur*, op. 76, č. 3; Franz **Schubert**: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 29; Ludwig van **Beethoven**: *Smyčcový kvartet č. 1 F dur*, op. 59.[89]

Přestávku v Petrohradu využilo kvarteto k soukromému koncertu v sídle vévody Georga Alexandra Meklenburského, který byl milovníkem komorní hudby a zakladatelem smyčcového ansámblu spjatého s jeho domem. Po odpočinkové středě 27. února se umělci opět vydali na noční cestu, tentokrát na západ do Revalu – dnešního estonského hlavního města Tallinnu.

87 K.: Böhmiska stråkkvartetten, *Nya Pressen*, roč. 14, č. 53, 25. 2. 1895, s. 2. „*Dess förnämsta prestation i går var utan tvifvel Tschaikovskis stora, djupsinniga F-dur kvartett, hvilken spelades med värklig inspiration och ett sällsynt fint ingående på alla de ömsom tragiskt höga, ömsom veka, innerliga, nervöst känsliga stämningarna i de olika satserna.* […] *I stället för kvartetten af Dvorak, som skulle afsluta programmet, spelades Griegs G-moll kvartett, hvars tunga nordiska lynne med dess afbrott af leende lyriska eller friska folkeliga episoder kvartetten lika lyckligt förstod och återgaf.*“

88 Pravděpodobně se jednalo o palác s „Bílým sálem“, kde se pořádaly významné domácí koncerty.

89 V itineráři [s. 28] není program přesně rozepsán, není tedy jasné, zda kvarteto hrálo kompletní skladby. Poznámku o soirée připojil až později Hanuš Wihan, s tímto koncertem původně Grünfeld nepočítal.

↑ **Tour itinerary / Itinerář turné**
Entry for 28 February – 1 March (Reval/Tallinn, Dorpat/Tartu) / Záznamy pro 28. únor – 1. březen (Reval, Dorpat). ČMH, 24/85.

28.–29. den

Datum: **27. února / 15. února – 28. února / 16. února**
Spojení: Dráha Baltské železniční společnosti, **odjezd z Petrohradu 21.00**, **příjezd do Revalu 8.22** dne 28. 2.
Ubytování: **Hôtel St Petersbourg**
Místo a hodina konání koncertu: **Reval**, [Dům Velké hanzy], nezjištěno
Honorář: **250,- rublů**
Program: Bedřich **Smetana**: *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života“*; Petr Iljič **Čajkovskij**: *Smyčcový kvartet č. 2 F dur*, op. 22; Franz **Schubert**: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 29. Přídavek: Antonín Dvořák: *Valčík* (ze *Dvou valčíků*, op. 54).

Grünfeld charakterizoval Reval (Tallinn) jako „německé“ město, v němž silná pozice německých elit, daná historickými okolnostmi, přetrvala i po začlenění

estonského území a Livonska do Ruské říše.[90] Podle itineráře byl kontaktní osobou i adresátem pro zásilky recenzí vydaných v Moskvě a Petrohradu obchodník hudebninami, radní Alexander Elfenbein. Zda kvartetisté opravdu tiskoviny zaslali, nevíme; zvlášť petrohradské negativní posudky by jim na dalších zastávkách příliš neprospěly.[91] Originální koncertní program z Revalu se nedochoval, místem konání koncertu mohl být Dům Velké hanzy, kde se vystoupení běžně pořádala. Informace o uvedených skladbách včetně přídavku jsou čerpány z článku, který velkou část textu věnoval programnímu rozboru Smetanova *„Z mého života“*. Neznámý pisatel v něm zdůraznil mladický zápal a nadšení českých umělců a jejich hru přirovnal k interpretačnímu stylu Florentinského kvarteta.[92] Tak jako v jiných městech tehdejší Ruské říše i v Revalu působili čeští hudebníci, a třebaže nemáme přímý doklad o setkání kvartetistů s krajany, vzpomínka na některé z nich, například pěvce Karla Buriana (angažován v místním operním souboru 1892/93), musela být živá.

30. (nebo 31.) den

Datum: **1. března / 17. února nebo 2. března / 18. února**
Spojení: Reval – Dorpat: **odjezd z Revalu 9.02**, **příjezd do Taps** (Tapa) **11.39, odjezd z Taps 12.45, příjezd do Dorpatu 17.55**
Ubytování: **Hôtel de Russie**
V itineráři [s. 31] je cesta z Revalu do Dorpatu (Tartu, Jurjev) naplánována na 1. března, jako alternativu však Grünfeld navrhl kvartetu strávit noc z 1. na 2. března ještě v Revalu a zahájit jízdu až o den později. Není jasné, pro jakou variantu se kvarteto rozhodlo. Železniční spojení do Dorpatu vedlo po odbočné trati Tapa – Dorpat, přičemž v městě Tapa, kde se nacházel nejdůležitější estonský železniční uzel, mohli kvartetisté využít hodinovou přestávku.

31. den

Datum: **2. března / 18. února**
Místo a hodina konání koncertu: **Dorpat**, sál Bürgermusse, **„večer“**
Honorář: **417, 62,-**[93] **rublů**

90 Toto je hlavní důvod, proč v následujícím výkladu používáme název Reval jako prioritní. Totéž platí o městě Dorpat (estonsky Tartu), kde kvartetisté koncertovali později.
91 Podobně měly být předem zaslány recenze na koncerty Českého kvarteta Paulu Neldnerovi do Rigy a nakladatelství E. J. Karow do Dorpatu.
92 -d: Tageschronik. Concert des böhmischen Streichquartetts, *Revalsche Zeitung*, roč. 36, č. 40, 17. 2. / 1. 3. 1895, s. 3.
93 Výši honoráře zaznamenal do itineráře [s. 32] Hanuš Wihan.

Program: Bedřich **Smetana**: *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života“*; Franz **Schubert**: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 29; Ludwig van Beethoven: *Smyčcový kvartet č. 1 F dur*, op. 59.

Město Dorpat bylo sídlem univerzity, centrem kultury a estonského národního obrození, kilometry i duchem vzdáleno od hospodářsky exponovanějšího Revalu. Jako zprostředkovatel koncertu Českého kvarteta, jednatel v otázce jeho propagace (pravděpodobně) a vyúčtování se angažoval pan Bergmann, který řídil univerzitní obchod knihami. Podle korespondence bylo kvarteto v estonských městech přijato s nadšením a zvlášť koncert v Dorpatu zaznamenal velkou návštěvnost.[94] Místo Grünfeldem naplánovaného kvartetu Čajkovského na něm zazněl Beethovenův kvartet F dur z opusu 59.[95]

32. den

Datum: **3. března / 19. února**
Spojení: Dorpat – Riga: **odjezd z Dorpatu 11.48, příjezd do Rigy 23.00**
Ubytování: **Hôtel de Rome**

Po Estonsku zamířili kvartetisté na území dnešního Lotyšska. Vzdálenost asi 250 km překonali za 11 a ½ hodiny a v noci dojeli do historického hanzovního města Rigy. Hned ráno 4. března je v hotelu navštívili dva Češi: první tenorista Městské opery Dvorský[96] a S. L. Náprstek, příbuzný význačné pražské rodiny.[97] Tím však jistě nebyla společenská stránka pobytu vyčerpána a během následujících dnů se členové kvarteta sešli s dalšími rižskými osobnostmi, mezi nimi s nakladatelem a obchodníkem hudebninami Paulem Neldnerem (1852–1929). Jako Grünfeldem domluvený kontakt Neldner zajišťoval též předprodej vstupenek a propagaci českých umělců. Organizační spolupráce s ním se pak přenesla na pole vydavatelské: ještě v roce 1895 u něho Oskar Nedbal publikoval klavírní *Silhouetty*, op. 10, a Josef Suk *Humoresku C dur,*[98] která je Neldnerovi přímo dedikována.

94 Srov. Oskar Nedbal rodičům, Riga, 4. 3. 1895. Autograf, dopis, ČMH, S 139/13, s. 1.
95 Srov. Z-s: No eekschfemes. No Jurjewas, *Baltijas Vēstnesis*, roč. 27, č. 44, 23. 2. 1895, s. 2.
96 Snad Jaroslav Dvorský (1853–1935), dříve angažován v opeře v tehdejším Königsbergu (Královci). Viz heslo Dworsky, Jaro, in: *Großes Sängerlexikon*, Band 2, München: K. G. Saur, 2003, s. 1272–1273.
97 O Dvorském a Náprstkovi píše Oskar Nedbal rodičům, Riga, 4. 3. 1895, op. cit., s. 2.
98 NOUZA, Zdeněk – NOVÝ, Miroslav: *Josef Suk. Tematický katalog skladeb*. Praha: Bärenreiter, 2013, s. 86–88 (katalogové číslo 28). Sukova *Humoreska* byla na obálce tisku jmenována spolu s Nedbalovou *Silhouettou* pro klavír, ale skladby vyšly jak samostatně, tak i společně v jednom sešitě (s. 87). V souvislosti se *Silhouettou* i *Humoreskou* zaznamenal J. M. Květ Sukovu vzpomínku na první pobyt Českého kvarteta v Rize, kdy „[…] *bydleli s Nedbalem spolu v hotelu a měli v pokoji pianino. Poněvadž rižský nakladatel Neldner nám vycházel velmi vstříc, chtěli jsme mu udělat radost a složiti pro něho něco.* […] *Silhouetty tam v Rize skládal Nedbal* […]“ – Srov. KVĚT: *Z pamětí Českého kvarteta*, op. cit., s. 41–42.

33. den

Datum: 4. března / 20. února
Místo a hodina konání koncertu: Riga, Gewerbe-Vereinsaal, 20.00
Honorář: 656.30,-[99] rublů
Program: Bedřich Smetana: *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života“*; Antonín Dvořák: *Smyčcový kvartet Es dur*, op. 51; Ludwig van Beethoven: *Smyčcový kvartet č. 1 F dur*, op. 59.

První koncert Českého kvarteta v Rize obšírně komentoval hudební kritik Hans Schmidt (1854–1923):[100] zdůraznil absolutní souhru všech hráčů, jejich „neslýchanou“ technickou dokonalost a expresivitu i přirozenou lehkost Nedbalovy violy. Wihana vnímal jako pevný základ celého ansámblu, daný jeho vysokou hudební inteligencí a – dodejme – zkušeností. Obzvlášť zajímavé jsou Schmidtovy postřehy, týkající se národních idejí a sociálně kulturních souvislostí: „[…] *a není těžké pochopit, co je hnací silou tohoto života, co je nosnou silou tohoto světa* [= přednesu Českého kvarteta]. *Na jedné straně je to národní soudržnost, která tyto čtyři rozené hudebníky ještě více sbližuje, na druhé straně pak národní idea, která je zjevně určujícím faktorem celého jejich počínání.*“ K tomu je potřeba připočítat mládí třech kvartetistů, *„mladé víno, kvasící i ve starém měchu*“. Schmidtovu recenzi lze číst také jako polemiku s negativními odsudky smyčcových kvartet Dvořákových a Smetanova, s nimiž se kvarteto na turné setkalo.

„A kdo by mohl mít výhrady k vlasteneckému cítění člověka, který se cítí povolán k rozhodné propagandě v oboru, kde existuje tolik děl a vynikajících talentů, jaké má český národ v kvartetní literatuře, a které jsou přesto více či méně přehlíženy nebo dokonce zcela neznámé? Obě díla, která byla včera v tomto duchu uvedena, patří bezpochyby k tomu nejzajímavějšímu, co moderní umění v této oblasti vytvořilo. Smetanovo ‚Z mého života‘ je dílo natolik prodchnuté nejryzejší a nejvznešenější hudební invencí, že vůbec nepotřebuje žádný vysvětlující slovní program. Pokud je však takový program doplněn psychologickým vysvětlením, čistý hudební účinek je tím umocněn a povýšen do skutečně patetické roviny, čímž v posluchači vyvolává dojem, který musí být vnímán jako mimořádně hluboký a trvalý. Následující Dvořákovo kvarteto Es dur sice nesahá tak hluboko do duše, ale o to intenzivněji vyzdvihuje národní charakter a v tomto úsilí dosahuje

99 Poznámka Hanuše Wihana v itineráři [s. 36].
100 K jeho působnosti v rižském tisku a zvláště hodnocení skladeb lotyšských autorů srov. JAUNSLAVIETE, Baiba: Music Reviews as Signs of the Sociocultural Context: Comparative Case Studies of Latvian, German and Russian Music Criticism in Riga During the Late Nineteenth and Early Twentieth Century, *Lietuvos muzikologija*, roč. 23, 2022, s. 99–115.

zejména zvukových efektů, které patří k nejsladším lahodnostem, jaké může ucho vůbec vnímat.“[101]

Následující dny mohli kvartetisté odpočívat na vavřínech, s největší pravděpodobností se však opět vydali na cestu, a to do Vilniusu, kam z Rigy nevedla přímá trať, takže se muselo přesedat v Dvinsku (Daugavpils). Cesta trvala 12–14 a ½ hodiny, přesto ji kvarteto absolvovalo, jak dokazuje vilniuský program z pozůstalosti Oskara Nedbala, datovaný 22. února.[102] Soupis skladeb s odkazem „Wilna“ je poznačen rukou Hanuše Wihana v itineráři [s. 36].

↑ **Bohemian Quartet with an unidentified man**, probably Paul Neldner / **České kvarteto s neznámým mužem**, asi Paulem Neldnerem
From the left / Zleva: Paul Neldner [?], Karel Hoffmann, Oskar Nedbal, Josef Suk, Hanuš Wihan. Portrait photograph from the studio R. Borchardt, Riga, ca. 1895. / Portrétní fotografie, ateliér R. Borchardt, Riga, cca 1895.
ČMH, F 3738.

35. den

Datum: 6. března / 22. února
Místo a hodina konání koncertu: Vilnius, budova Vilniuského vojenského sboru (Виленское военное собрание), 20.00

101 Hans Schmidt: Concert, *Rigasche Rundschau*, roč. 29, č. 43, 21. 2. 1895, s. [3]. „[…] *und unschwer läßt es sich auch verstehen, welches die treibenden Kräfte dieses Lebens, welches die tragende Macht dieser Welt sind. Einmal ist es die nationelle Uebereinstimmung, die diese vier geborenen Musiker noch enger mit einander verbündet, sodann die nationalle Idee, die sie offenbar bei ihrem ganzen Unternehmen be-*
stimmend leitet. […] *Und wer könnte es patriotischem Sinn auch verdenken, wenn er sich zu entschiedener Propaganda berufen fühlt auf einem Gebiete, wo es so zahlreiche Arbeiten, so ausgezeichnete Talente, als die böhmische Nation sie in der Quartett-Literatur aufzuweisen hat, giebt, die mehr oder weniger denn doch noch verkannt oder gar ungekannt sind? Die beiden Werke, die gestern in dieser Richtung vorgeführt wurden, gehören ohne Frage zum Kennenswerthesten, was die moderne Kunst in dieser Sphäre geschaffen hat. Smetana's ‚Aus meinem Leben' ist eine Schöpfung, so ganz erfüllt von echtester, edelster Ton-Erfindung, daß sie irgend eines erläuternden Wort-Programmes weiter durchaus nicht bedürfte. Wie ein solches nun aber doch einmal psychologisch erklärend beigegeben ist, steigert es die reine musikalische Wirkung allerdings noch um ein Erhebliches in's wahrhaft Pathetische, dem Zuhörer solcher Art einen Eindruck vermittelnd, der als ein ganz ungewöhnlich tiefer und nachhaltiger empfunden werden muß. Dvořák's darauf folgenden Es-dur Quartett gründet nicht so tief in's Seelische hinab, prägt dafür aber den nationalen Typus noch intensiver aus und bringt es in diesem Bestreben namentlich zu klangischen Wirkungen, die zu den süßesten Schmeicheleien gehören, die das Ohr irgend vernehmen mag.*“

102 Originální tištěný program, NM–DO, H6C-2665. Také BAKUTYTĖ, Kamerinės instrumentinės muzikos koncertai, op. cit., s. 20 uvádí tři koncerty Českého kvarteta v roce 1895 s odvoláním na noviny *Vilenskij věstnik*.

Honorář: nezjištěn
Program: Antonín **Dvořák**: *Smyčcový kvartet **Es dur***, op. 51; Petr Iljič **Čajkovskij**: *Andante cantabile* (2. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 D dur*, op. 11); Edvard Hagerup **Grieg**: *Saltarello* (4. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 g moll*, op. 27); Joseph **Haydn: *Smyčcový kvartet C dur***, op. 76, č. 3.

Na tomto koncertním programu je zarážející návrat k méně náročné dramaturgii s prostředním číslem sestaveným ze dvou populárních kvartetních vět. Večer 7. března již kvartetisté měli podle itineráře [s. 37] vystoupení v Mitavě (Mitau, dnešní Jelgava v Lotyšsku), městě vzdáleném po železnici z Rigy asi dvě hodiny.

36. den

Datum: **7. března / 23. února**
Spojení: Riga – Mitava: **odjezd z Rigy 13.40, příjezd do Mitavy 15.20**[103]
Místo a hodina konání koncertu: **Mitava, Gewerbe-Vereinsaal** (Amatneezidas), večer
Honorář: nezjištěn
Program: Bedřich **Smetana**: *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života“*; Franz **Schubert**: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 29; Petr Iljič **Čajkovskij**: *Smyčcový kvartet č. 2 F dur*, op. 22.

V Mitavě se po příjezdu naplánovaném na 15.20 hodin kvarteto neubytovalo, ale byly mu poskytnuty prostory k odpočinku přímo v Gewerbe-Verein, kde se nacházela i restaurace. Jednání s kvartetem vedl obchodník knihami a hudebninami Ferdinand Besthorn. Referent deníku *Tēvija* ocenil zejména souhru, s jakou se nástroje všech čtyř instrumentalistů prolínaly a doplňovaly, a svěží, novou, přirozenou a zároveň zralou interpretaci. Poněkud neobvykle zní jeho doporučení, aby se posluchači předem zajímali o již zveřejněné recenze, když už se na koncert těší.[104] Vyúčtování proběhlo ihned po koncertu uspořádaném v sále spolku a po půlnoci nastoupilo kvarteto na zpáteční cestu do Rigy.

37. den

Datum: **8. března / 24. února**
Spojení: **0.28 odjezd z Mitavy, příjezd do Rigy 1:39**

103 Podle Grünfeldova plánu v itineráři [s. 37].
104 C-R.: Jelgawas notikumi. Bohemeeschu stihgu kwartets, *Tēvija*, roč. 12, č. 9, 1. 3. 1895, s. 6.

Ubytování: Hôtel de Rome
Místo a hodina konání koncertu: Riga, Gewerbe-Vereinsaal, 20.00
Honorář: nezjištěn
Program: Johannes Brahms: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 51; Joseph Haydn: *Smyčcový kvartet C dur*, op. 76, č. 3; Petr Iljič Čajkovskij: *Smyčcový kvartet č. 2 F dur*, op. 22. Přídavky: Petr Iljič Čajkovskij: *Andante cantabile* (2. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 D dur*, op. 11); Antonín Dvořák: *Valčík* (ze *Dvou valčíků*, op. 54).

Do druhého koncertu v Rize byl naprosto překvapivě zařazen Brahmsův *Smyčcový kvartet a moll* (druhý z opusu 51), vydaný v roce 1876. V itineráři se s ním vůbec nepočítalo, Grünfeld pro tuto příležitost navrhoval zcela běžnou sestavu skladeb (Smetana, Dvořák, Beethoven). Hans Schmidt v *Rigasche Rundschau* popisuje, jak České kvarteto Brahmse hrálo – „[…] *výrazně ve složité rytmice, jasně v propleteném kontrapunktu, svěže v poněkud spletitých tempech*", a tak bylo od věty k větě ztvárněno „[…] *zároveň vnitřně zajímavě, a přitom mimořádně působivě, přičemž obojí se nejvíce projevuje v té zcela okouzlující třetí větě ve stylu menuetu.*"[105] Schmidtovy názory dokonce s uznáním parafrázovaly *Národní listy* a časopis *Dalibor*, když shodně podávaly zprávu o průběhu turné Českého kvarteta. Zdůraznily, že rižská veřejnost přijala jak umělecký výkon kvarteta, tak dramaturgii jeho koncertů s velkým porozuměním.[106]

Z tohoto dne v Rize se zachoval dopis Josefa Suka Josefu Jiránkovi, v němž se pisatel zaměřuje především na nazkoušení svého *Klavírního kvintetu g moll*, op. 8, který České kvarteto spolu s klavíristou Jiránkem provedlo ve Vídni 14. 3. 1895. Turné stručně hodnotí slovy: „*Nám se vede chvála Bohu dobře a jsme zdrávi, ale velmi unaveni.*"[107] Nebylo divu, cesta se chýlila ke konci a počet najetých kilometrů přesáhl šest tisíc. Na rozloučenou uspořádali krajané přátelský večer v rodině Náprstkových.[108]

38.–39. den

Datum: 9. března / 25. února – 10. března / 26. února
Spojení: Riga – Vilnius: odjezd z Rigy 19.15, příjezd do Dvinsku 1.40, odjezd z Dvinsku 3.45, příjezd do Vilniusu 8.25

105 Hans Schmidt: Concert, *Beilage zur Rigaschen Rundschau*, roč. 29, č. 46, 25. 2. 1895, s. [3]. „[…] *prägnant in der complicirten Rhytmik, klar in der verschlungenen Contrapunktik, frisch in den etwas verclausulirten Tempi und so von Satz zu Satz zugleich innerst interessant und doch dabei äusserst wirksam gestaltet, beides allerdings am meisten in dem ganz reizenden menuettartigen Dritten.*"

106 [?]: Riga, *Dalibor*, roč. 17, č. 17–18, 30. 3. 1895, s. 137.

107 Srov. Josef Suk Josefu Jiránkovi, Riga, 8. 3. 1895. Autograf, dopis, Národní muzeum – Muzeum Bedřicha Smetany (dále jen MBS), S 77/2a, b. Citát na s. 1.

108 [?]: Hudba. České kvarteto v Rize, *Národní listy*, roč. 35, č. 74, 15. 3. 1895, s. 4.

Ubytování: **Hôtel Europe** nebo Hôtel Continental
Místo a hodina konání koncertu: **Vilnius**, nezjištěno
Honorář: nezjištěn
Program: nezjištěn

Podle itineráře [s. 39] následoval přejezd do Vilniusu, kam měli kvartetisté předem zaslat seznam skladeb, které budou hrát. Rukou Hanuše Wihana je zde zaznamenán program „*Tanějev, Dvořák Es dur, Beethoven Haydn*“, byl však přeškrtán. Kontakt opět zajišťoval Wacław Makowski. Kvarteto 10. 3. ve Vilniusu skutečně pobývalo,[109] nepodařilo se však vyhledat ani reálný tištěný koncertní program, ani recenze v tisku. Koncert – pokud se konal – mohl obsahovat skladby, které dosud České kvarteto v tomto městě nehrálo, tj. Tanějevův b moll a Beethovenův F dur kvartet, doplněné např. Dvořákovým kvartetem C dur.

40. den

Datum: **11. března / 27. února**
Spojení: Vilnius – Varšava: **odjezd z Vilniusu 8.58, příjezd do Varšavy 11.50**
Ubytování: nezjištěno
Místo a hodina konání koncertu: **Varšava**, sál Muzea průmyslu a zemědělství (Muzeum Przemysłu i Rolnictwa), 20.00 [?]
Honorář: nezjištěn
Program: Joseph **Haydn**: *Smyčcový kvartet C dur*, op. 76, č. 3; Antonín **Dvořák**: *Smyčcový kvartet **C dur***, op. 61; Edvard Hagerup Grieg: *Smyčcový kvartet g moll*, op. 27. Přídavek: Antonín Dvořák: *Valčík* (ze *Dvou valčíků*, op. 54).

Při zpáteční cestě do Vídně sehrálo České kvarteto ještě jeden koncert ve Varšavě, a to před publikem, které se dostavilo v takovém počtu a naladění, jako by se jednalo o koncert proslulého světového virtuosa. Alespoň takto referoval Stanisław Ciechomski ve svém referátu pro *Kurjer Warszawski*, dále informoval o hraných skladbách a vzájemně je porovnal, přičemž se na Dvořáka a Griega zaměřil i z hlediska jejich inspirace národní hudbou – slovanskou na jedné straně a skandinávskou na straně druhé. Provedení Griegova kvartetu ocenil takto: „*Griegovo dílo je výbuchem vášně, která neustále tryská jako ze sopečného kráteru. Toto dílo je milovníkům komorní hudby dobře známé, nikdy však nezanechalo takový dojem jako včera. Nešlo o exhibici jedné výrazné osobnosti, bylo to skutečné kvarteto, složené z umělců zcela rovnocenných a vyrovnaných. Právě toto sjednocení je třeba nejen obdivovat, ale i respek-*

109 Srov. Hanuš Wihan Karlu Bendlovi, Vilnius, 10. 3. 1895. Autograf, dopis, ČMH, G 3. Psáno na hlavičkovém papíru hotelu Continental. Wihan konstatuje, že kvůli velkému úspěchu přidalo kvarteto na turné tři další koncerty. Z Vilniusu pojedou do Varšavy, Lodže a odtud do Vídně.

tovat, neboť podobnou jednotu, jak z technického, tak i duševního hlediska, si lze jen těžko představit; tvoří ji trojice mladíků za účasti o něco staršího kolegy.“[110]

Nevíme, zda kvarteto ve Varšavě přenocovalo, z korespondence Josefa Suka[111] je však zřejmé, že ještě následujícího dne se konal koncert v Lodži, s nímž Grünfeld nepočítal. Původně naplánoval odjezd z Varšavy ve 23.50 přes hraniční přechod Granica (příjezd 6.52) a dále do Vídně (příjezd 16.10 dne 12. března). Jak už jsme viděli, přejezd z Varšavy do Lodže přes Koluszki trval asi pět hodin, bylo by tedy možné, aby kvarteto vyjelo až 12. března dopoledne.

41. den

Datum: 12. března / 28. února
Spojení: Varšava – Lodž
Ubytování: nezjištěno
Místo a hodina konání koncertu: Lodž, Concerthaus, zu Gunsten Ambulatoriums des Rothen Kreuzes (Koncertní dům, ku prospěchu ambulance Červeného kříže), „večer“
Honorář: nezjištěn
Program: Sergej Tanějev: *Smyčcový kvartet b moll*, op. 4; Petr Iljič Čajkovskij: *Andante cantabile* (2. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 D dur*, op. 11); Edvard Hagerup Grieg: *Saltarello* (4. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 g moll*, op. 27); Ludwig van Beethoven: *Smyčcový kvartet č. 1 F dur*, op. 59

Údaje k druhému koncertu Českého kvarteta v Lodži poskytl referát neznámého autora v denním tisku.[112] Provedení Tanějevova kvartetu líčí takto: „*Interpretace tohoto kvartetu v podání těchto čtyř umělců odhalila jejich virtuositu nejvyššího stupně; jejich nádherné, procítěné a ušlechtilé tóny, které vyluzují ze svých nástrojů s mimořádnou expresivitou a technickou dokonalostí, vzbuzují v posluchačích doslova obdiv a nadšení.*“[113] V superlativech se nese celý sloupek: opět se opakují chvály na mladistvý elán kvarteta, jeho obdivuhodnou souhru i výrazovost. A podobně jako na jiných

110 St. Ciechomski: Z muzyki, *Kurjer Warszawski*, roč. 75, č. 71, 12. 3. 1895, s. 4: „*Utwór Griega jest wybuchem namiętności, która się wyrywa nieustannie jakby z wulkanicznego krateru. Dzieło to jest dobrze znane miłośnikom muzyki kameralnej, nigdy jednak nie sprawiło takiego wrażenia, jak wczoraj. Nie był to popis oddzielnej, wydatnej jednostki – był to kwartek prawdziwy, składający się z zupełnie sobie równych, współrzędnych artystów. Jedność tę właśnie, nietylko podziwiać, ale szanować należy, gdyż podobnej całości zarówno pod względem technicznym, jak i duchowym trudno sobie wyobrazić, składa się zaś na nią trójka młodzieńcza przy współudziale nieco starszego towarzysza.*“

111 Srov. Josef Suk Josefu Jiránkovi, Helsingfors [Helsinki], 25. 2. 1895. Autograf, dopis. MBS, S 77/1a), s. 1.

112 -x: Concert, *Lodzer Zeitung*, roč. 32, č. 62, 14. 3. 1895, s. 3.

113 Tamtéž. „*Die Wiedergabe dieses Quartetts durch diese vier Künstler ließ in ihnen Virtuosenvolle, allerersten Ranges erkennen, deren herrliche seelenvolle, edle Töne, die sie mit außerordentlicher Ausdrucksfähigkeit und mit im höchsten Grade entwickelter Technik ihren Instrumenten entlocken, geradezu in Bewunderung und Begeisterung versetzen.*“

zastávkách ruského turné i posluchači v Lodži doufají v brzké shledání s českými umělci. Benefiční koncert byl sehrán ve prospěch Červeného kříže (v budoucnosti jich České kvarteto pro Červený kříž uskuteční ještě celou řadu) a lze ho chápat jako empatickou, obětavou tečku za celým zájezdem.

42. den

Datum: 13. března / 1. března
Spojení: Lodž – Vídeň: příjezd do Vídně „odpůldne“[114]
Předpokládáme, že po koncertu umělci odjeli z Lodže směrem přes Koluszki na státní hranici s Rakouskem-Uherskem (Granica) a odtud do Vídně. Celkové trvání této cesty lze odhadnout asi na 15 hodin.

Rekapitulace

První část ruského turné Českého kvarteta trvala čtyřicet dva dnů, během nichž umělci překonali kolem osmi tisíc kilometrů a odehráli dvacet tři, možná dvacet čtyři koncertů. Byl to výkon hodný obdivu, a to z mnoha důvodů. Už jen nekonečné hodiny strávené ve vlacích, které vyvíjely rychlost kolem 50–70 km za hodinu v Rakousku-Uhersku, a ještě méně v ruském impériu, představovaly pro čtveřici hudebníků výzvu a zkoušku psychické odolnosti. (Traduje se, že si kvarteto tento čas zpestřovalo hrou karet, ve které vynikal Oskar Nedbal.)[115] Obdivuhodná je výdrž, s jakou kvartetisté, včetně téměř čtyřicetiletého Wihana, koncertovali, účastnili se večírků a různých setkání, opět koncertovali, balili a vybalovali. Mezitím ještě stihli navštívit místní kulturní události, např. operní inscenace,[116] nebo – zvlášť Wihan – sbírali turistické zážitky.[117]

Organizační zajištění koncertního provozu koncem 19. století obstarávaly především agentury a různé hudební spolky, ale zároveň, zejména v menších městech a na periferii, záleželo i na místních činitelích z okruhu nakladatelů, tiskařů, obchodníků knihami, hudebninami, papírenským zbožím apod. To vše

114 Srov. Josef Suk Josefu Jiránkovi, 25. 2. 1895, op. cit. Suk vybízí Jiránka, aby také přijel, mohli by už večer 13. 3. zkoušet na společný koncert, který měli o den později v Bösendorferově sále. Kromě Sukova *Klavírního kvintetu g moll* byly na programu dvě skladby mnohokrát zopakované během turné: Smetanův kvartet *„Z mého života“* a Beethovenův kvartet F dur z op. 59.

115 Srov. KVĚT, *Z pamětí Českého kvarteta*, op. cit., s. 104–105.

116 Z druhé části ruského turné např. existuje doklad o tom, že mladí kvartetisté navštívili provedení Verdiho *Aidy* v moskevském Bolšom těatru. – Srov. Hanuš Wihan Karlu Bendlovi, Moskva, 19. 12. 1895. Autograf, dopis, ČMH, G 19.

117 Wihanovou vášní byly koupele v ledové vodě – a třebaže máme písemné zprávy o jeho plavání v Baltu až z druhé, prosincové části turné, jistě si tuto příležitost nenechal ujít ani v únoru. – Srov. Korespondence Hanuše Wihana s Karlem Bendlem, ČMH, G 1–55, op. cit. Další vzpomínky na koncertování v Rusku srov. KVĚT, *Z pamětí Českého kvarteta*, op. cit.

zájezd do Ruska a okolních zemí potvrdil, vypadal by však ještě jinak, nebýt osobních kontaktů a známostí. Zázemí poskytované krajany od Lvova až po Helsinki mělo velký význam jak pro přípravu koncertů, jejich propagaci a recepci, tak pro pohodu hostujících kvartetistů, kteří se alespoň na chvíli mohli cítit „jako doma".

Statistika koncertů Českého kvarteta na tomto turné si nedělá nárok na stoprocentní správnost, protože není vyloučeno, že kvarteto účinkovalo ještě při soukromých akcích, které nejsou zdokumentovány. Frekvence uvádění jednotlivých konkrétních skladeb vypovídá o prioritách v sestavě programů:

Skladba	**Počet provedení**
Bedřich Smetana: *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života"*	13
Franz Schubert: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 29	12
Ludwig van Beethoven: *Smyčcový kvartet č. 1 F dur*, op. 59	10
Petr Iljič Čajkovskij: *Smyčcový kvartet č. 2 F dur*, op. 22	9
Antonín Dvořák: *Smyčcový kvartet Es dur*, op. 51	6
Joseph Haydn: *Smyčcový kvartet C dur,* op. 76, č. 3 (+ pouze 2. věta)	4 + 1
Petr Iljič Čajkovskij: *Andante cantabile* (2. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 D dur*, op. 11)	4
Edvard Hagerup Grieg: *Saltarello* (4. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 g moll*, op. 27)	4
Antonín Dvořák: *Smyčcový kvartet C dur*, op. 61	3
Sergej Ivanovič Tanějev: *Smyčcový kvartet b moll*, op. 4	2
Edvard Hagerup Grieg: *Smyčcový kvartet g moll č. 1*, op. 27	2
Oskar Nedbal: *Valse petite* (úprava 2. části ze *Čtyř klavírních kusů*, op. 8 ?)	2
Johannes Brahms: *Smyčcový kvartet a moll*, op. 51	1

Na prvním místě tabulky stojí Smetanův *Smyčcový kvartet č. 1 e moll „Z mého života"*, který byl v této době srdeční záležitostí Českého kvarteta. S ním se představilo na zahajovacím koncertu Českého spolku pro komorní hudbu a prosadilo se ve Vídni. Smetanova hudba na turné zastínila Dvořáka početně i v ohlasech posluchačů a kritiků. Z ruských autorů naprosto „zvítězil" Čajkovskij, jehož *Smyčcový kvartet č. 2 F dur*, op. 22, byl hrán 9×, navíc 4× zaznělo *Andante cantabile* (2. věta ze *Smyčcového kvartetu č. 1 D dur*, op. 11) jako samostatný, předem oznámený bod programu a týž kus byl téměř pravidelně zařazován na konci koncertu jako přídavek. Pokud bychom brali v úvahu součet všech provedení Čajkovského během turné, byl by to on, kdo by ovládl výše uvedenou statistiku. Nehledě na to, že *Andante cantabile* náleží k posluchačsky vděčným, a tudíž i žádaným skladbám, Čajkovskij sehrál při vzájemných česko-ruských hudebních stycích důležitou roli a slušelo se ho připomenout i vzhledem k jeho úmrtí v listopadu 1893. Naopak překvapují

pouhé dvě realizace Tanějevova *Smyčcového kvartetu b moll*, op. 4: jedna v Moskvě za přítomnosti autora, druhá až v závěru turné na dodatečném koncertu v Lodži. Přitom také Tanějevův kvartet zazněl na úvodním koncertu Českého spolku pro komorní hudbu, náležel k zažitému repertoáru kvarteta a mohl se stát kmenovou skladbou celého zájezdu. Z tvorby ruských skladatelů se na turné objevily už jen *Novellettes*, op. 15, od Alexandra Glazunova, jejichž druhou větu (*Orientale*) přidali kvartetisté na závěr druhého petrohradského koncertu a hypoteticky také některého z koncertů ve Vilniusu.[118]

V této části turné reprezentovali českou komorní tvorbu především Smetana a Dvořák, zcela marginálně Oskar Nedbal. Kvarteto nezahrálo žádnou skladbu od Zdeňka Fibicha, ačkoliv velmi krátce působil ve Vilniusu (1873–1874) a dalo by se říct, že v něm zanechal svou stopu. Během ruského turné na přelomu let 1895–1896 několikrát České kvarteto uvedlo *Smyčcový kvartet F dur*, op. 119, novinku od Wihanova přítele Karla Bendla, a začal zde vznikat Sukův *Smyčcový kvartet č. 1 B dur*, op. 11 – v autografu první věty čteme dataci „*V Helsingforzu dne 6/1 96*“.[119] Tento kvartet bude mít světovou premiéru v Rize v říjnu 1896 při dalším zájezdu kvarteta do Pobaltí.

Ekonomickou stránku zájezdu můžeme hodnotit pouze částečně. Mezi koncerty, kde byl předem nasmlouván fixní honorář (Krakov, Lvov, Sosnovec, Moskva 2×, Petrohrad 2×, Reval), nabídla nejvyšší částku 400,- rublů petrohradská sekce Carské ruské hudební společnosti. Paradoxně právě tady se kvartetu dostalo nejpřísnější kritiky. U sedmi vystoupení si Wihan do itineráře poznačil reálný zisk: nejvyšší honoráře kvartetisté obdrželi v bývalém hanzovním městě Rize, estonském univerzitním Dorpatu a hlavním městě Finského velkoknížectví Helsinkách.[120] Náklady na cestu nebyly malé,[121] ale přesto se vyplatila. Srovnáme-li například tzv. Dvořákovo „turné na rozloučenou“ po českých a moravských městech (1892), organizované Velebínem Urbánkem, a jím garantované honoráře (nejvyšší v Brně 400,- zlatých)[122] s honoráři zapsanými v Grünfeldově itineráři, je patrné, že honoráře vyplácené v rublech nebo finských markách znamenaly pro kvartetisty velkou finanční hotovost.[123] I z tohoto zdroje čerpali Karel Hoffmann

118 BAKUTYTĖ, Kamerinės instrumentinės muzikos koncertai, op. cit., s. 20 s odvoláním na *Vilenskij věstnik*.

119 Viz autograf, ČMH, S 184/744. Datace a cizokrajné lokace na mnoha dalších Sukových notových autografech ukazují, jak náročné bylo i v budoucnosti skloubit činnost druhého houslisty světového komorního sdružení, které často cestovalo, a skladatele v jedné osobě.

120 O Wihanově správě společné kvartetní pokladny a vyplácení honorářů vznikly téměř legendy: „pan profesor“ si údajně strkal honoráře do kapes a na konci zájezdu peníze vytáhl a rozděloval. – Srov. KVĚT, *Z paměti Českého kvarteta*, op. cit., s. 31. Záznamy o přesných tržbách v itineráři však staví tuto záležitost do lepšího světla.

121 „*Nemáte ani tušení, co takové cesty stojí,*“ psal Josef Suk rodičům. – Srov. Josef Suk rodičům, 6. 2. 1895, op. cit., s. 2.

122 Srov. ŠUPKA, Ondřej: *Než nás rozdělí oceán*. Praha: Akademie klasické hudby, z. ú., 2020, s. 102–106.

123 Podle kurzu, který byl platný kolem roku 1895, měl 1 rubl hodnotu cca 2,5 rakousko-uherské koruny. Jestliže tedy kvarteto stržilo např. v Rize 656,- rublů, v přepočtu to činilo částku 1640,- rakousko-uherských korun.

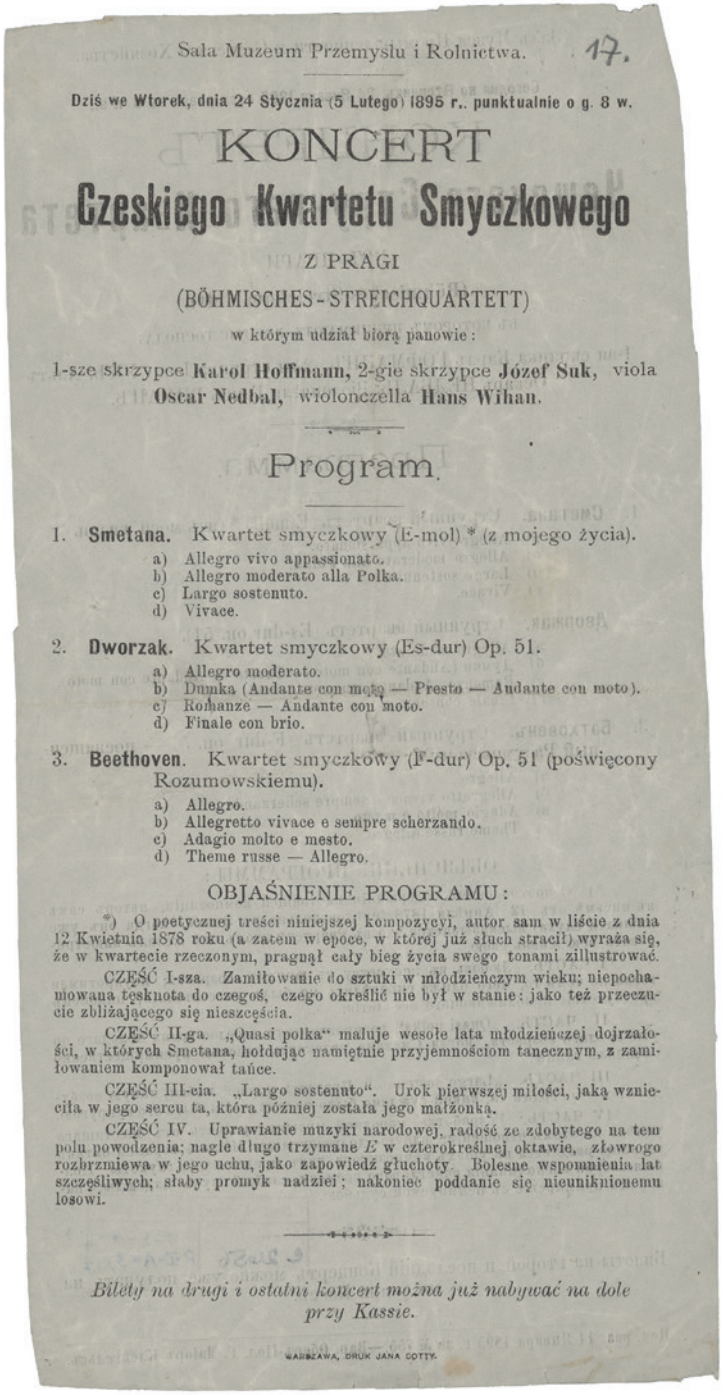
a Josef Suk prostředky pro nákup kvalitních hudebních nástrojů, který jim ostatně kritikové doporučovali: v roce 1896 si Josef Suk zakoupil na splátky u houslaře Karla Boromejského Dvořáka housle Antonio Stradivari z roku 1683,[124] Karel Hoffmann používal od roku 1895 housle Guarneri.[125]

České kvarteto bylo v době svých začátků charakterizováno jako vynikající komorní sdružení s mladistvým elánem a dokonalou souhrou, srovnávané s Florentinským kvartetem. Mezi chválami, kterými ho zahrnuli kritikové s výjimkou přispěvatelů do některých petrohradských periodik, se znovu a znovu objevuje úžas nad mládím tří členů kvarteta (Hoffmannovi bylo v té době dvacet dva let, Sukovi čerstvých dvacet jedna, Nedbalovi dvacet let) na jedné straně a nad jejich vyzrálou technikou hry na straně druhé. Hanuš Wihan vnesl do souboru životní zkušenost, důvěrnou znalost kvartetní literatury a virtuozitu prověřenou léty praxe. On i jeho žáci zastupovali pražskou konzervatoř a svým způsobem také Český spolek pro komorní hudbu, při jehož založení České kvarteto stálo a jehož koncertní provoz v počátečních letech garantovalo.[126] Na ruském turné tak kvarteto nereprezentovalo jen českou komorní tvorbu, tradici pražské houslové školy a své vlastní umění, ale také tento nově založený spolek, podporující jednu z podob české, a tedy národně orientované hudební kultury.

124 Srov. NOUZA – NOVÝ, *Josef Suk. Tematický katalog skladeb*, op. cit., s. 106.

125 Srov. KVĚT, J. M.: *Kdo je Karel Hoffmann*. Praha: Orbis, 1947, s. 18. NOUZA – NOVÝ, *Josef Suk. Tematický katalog skladeb*, op. cit., s. 106 hovoří o stradivárkách.

126 VANIŠOVÁ, Dagmar: *Český spolek pro komorní hudbu*. Praha: Český spolek pro komorní hudbu, 1994, s. 16–20.

Sala Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. 17.

Dziś we Wtorek, dnia 24 Stycznia (5 Lutego) 1895 r., punktualnie o g. 8 w.

KONCERT

Czeskiego Kwartetu Smyczkowego

Z PRAGI

(BÖHMISCHES-STREICHQUARTETT)

w którym udział biorą panowie:

1-sze skrzypce **Karol Hoffmann**, 2-gie skrzypce **Józef Suk**, viola **Oscar Nedbal**, wiolonczella **Hans Wihan**.

Program.

1. **Smetana.** Kwartet smyczkowy (E-mol) * (z mojego życia).
   a) Allegro vivo appassionato.
   b) Allegro moderato alla Polka.
   c) Largo sostenuto.
   d) Vivace.

2. **Dworzak.** Kwartet smyczkowy (Es-dur) Op. 51.
   a) Allegro moderato.
   b) Dumka (Andante con moto — Presto — Andante con moto).
   c) Romanze — Andante con moto.
   d) Finale con brio.

3. **Beethoven.** Kwartet smyczkowy (F-dur) Op. 51 (poświęcony Rozumowskiemu).
   a) Allegro.
   b) Allegretto vivace e sempre scherzando.
   c) Adagio molto e mesto.
   d) Theme russe — Allegro.

OBJAŚNIENIE PROGRAMU:

*) O poetycznej treści niniejszej kompozycyi, autor sam w liście z dnia 12 Kwietnia 1878 roku (a zatem w epoce, w której już słuch stracił) wyraża się, że w kwartecie rzeczonym, pragnął cały bieg życia swego tonami zilustrować.

CZĘŚĆ I-sza. Zamiłowanie do sztuki w młodzieńczym wieku; niepochamowana tęsknota do czegoś, czego określić nie był w stanie: jako też przeczucie zbliżającego się nieszczęścia.

CZĘŚĆ II-ga. „Quasi polka“ maluje wesołe lata młodzieńczej dojrzałości, w których Smetana, hołdując namiętnie przyjemnościom tanecznym, z zamiłowaniem komponował tańce.

CZĘŚĆ III-cia. „Largo sostenuto“. Urok pierwszej miłości, jaką wzniecila w jego sercu ta, która później została jego małżonką.

CZĘŚĆ IV. Uprawianie muzyki narodowej, radość ze zdobytego na tem polu powodzenia; nagle długo trzymane *E* w czterokreślnej oktawie, złowrogo rozbrzmiewa w jego uchu, jako zapowiedź głuchoty. Bolesne wspomnienia lat szczęśliwych; słaby promyk nadziei; nakoniec poddanie się nieuniknionemu losowi.

Bilety na drugi i ostatni koncert można już nabywać na dole przy Kassie.

WARSZAWA, DRUK JANA GOTTY.

↑ Programme of the Bohemian Quartet concert / Program koncertu Českého kvarteta Warsaw, 5 February / 28 January 1895. / Varšava, 5. února / 28. ledna 1895. NM-DO, H6C-2656.